

Agenda – Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

Lleoliad: I gael rhagor o wybodaeth cysylltwch a:
Ystafell Bwyllgora 1 – y Senedd Jon Antoniazzi
Dyddiad: Dydd Iau, 2 Mawrth 2017 Clerc y Pwyllgor
Amser: 09.30 0300 200 6565
SeneddPPIA@cynulliad.cymru

Cyfarfod anffurfiol

09.15 – 09.30

1 Cyflwyniad, ymddiheuriadau, dirprwyon a datgan buddiannau

(09.30)

2 Ystyried Adroddiad Blynyddol y Prif Swyddog Meddygol

(09.30 – 10.30)

(Tudalennau 1 – 16)

Dr Frank Atherton, Prif Swyddog Meddygol Cymru
Yr Athro Chris Jones, Dirprwy Brif Swyddog Meddygol Cymru

Dogfennau atodol:

Papur Ymchwil

CYPE(5)–07–17 – Papur 1: Linc i'r Adroddiad Blynyddol Prif Swyddog Meddygol
Cymru

Egwyl

10.30 – 10.40

3 Y Bil Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) – sesiwn dystiolaeth 3

(10.40 – 11.40)

(Tudalennau 17 – 69)

Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru/Cymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru
Papur 2

Dr Chris Llewelyn, Dirprwy Brif Weithredwr, Cyfarwyddwr y Gyfarwyddiaeth Dysgu
Gydol Oes, Hamdden a Gwybodaeth – Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru
Catherine Davies, Swyddog Polisi ar gyfer Plant – Cymdeithas Llywodraeth Leol
Cymru

Gareth Morgans, Cyfarwyddwr Addysg Strategol o Gyngor Sir Caerfyrddin –
Cymdeithas Cyfarwyddwyr Addysg Cymru

Dogfennau atodol:

Papur Ymchwil

CYPE(5)-07-17 – Papur 2: Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru/Cymdeithas
Cyfarwyddwyr Addysg Cymru (Saesneg yn unig)

4 Y Bil Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) – sesiwn dystiolaeth 4

(11.40 – 12.40)

Sally Holland, Comisiynydd Plant Cymru
Hywel Dafydd, Rheolwr Polisi a Materion Cyhoeddus

Papur 3 gan Gomisiynydd Plant Cymru i ddilyn.

Cinio

12.40 – 13.40

5 Y Bil Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) – sesiwn dystiolaeth 5

(13.45 – 14.45)

(Tudalennau 70 – 78)

Comisiynydd y Gymraeg
Papur 4

Meri Huws, Comisiynydd y Gymraeg
Huw Gapper, Uwch Swyddog Polisi ac Ymchwil

Dogfennau atodol:

CYPE(5)-07-17 – Paper 4: Welsh Language Commissioner

6 Y Bil Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru) – sesiwn dystiolaeth 6

(14.45 – 15.45)

(Tudalennau 79 – 117)

Tribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru
Papur 5

Rhiannon Walker, Llywydd TAAAC

Dogfennau atodol:

CYPE(5)-07-17 – Paper 5: Tribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru
(Saesneg yn unig)

7 Papurau i'w nodi

**Llythyr oddi wrth Undeb Cenedlaethol Myfyrwyr Cymru at Gydffederasiwn Cludiant
Teithwyr Cymru**

(Tudalennau 118 – 119)

Dogfennau atodol:

CYPE(5)-07-17 – Papur | Paper 6 – i'w nodi | to note

Llythyr gan y Cadeirydd at Gadeirydd y Pwyllgor Materion Cyfansoddiadol a Deddfwriaethol – ymateb i'r ymgynghoriad

(Tudalennau 120 – 121)

Dogfennau atodol:

CYPE(5)-07-17 – Papur | Paper 7 – i'w nodi | to note (Saesneg yn unig)

Llythyr gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd, Llesiant a Chwaraeon a Gweinidog Iechyd y Cyhoedd a Gwasanaethau Cymdeithasol – gwybodaeth bellach yn dilyn y cyfarfod ar 18 Ionawr

(Tudalennau 122 – 126)

Dogfennau atodol:

CYPE(5)-07-17 – Papur | Paper 8 – i'w nodi | to note

Llythyr gan Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg – adolygiad Donaldson

(Tudalennau 127 – 136)

Dogfennau atodol:

CYPE(5)-07-17 – Papur | Paper 9 – i'w nodi | to note

Llythyr gan y Cadeirydd at Ysgrifennydd y Cabinet dros addysg yn dilyn y sesiwn ar adroddiad blynyddol Estyn

(Tudalennau 137 – 138)

Dogfennau atodol:

CYPE(5)-07-17 – Papur | Paper 10 – i'w nodi | to note (Saesneg yn unig)

Gohebiaeth ar Gynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg ar gyfer 2017–20.

(Tudalennau 139 – 166)

Dogfennau atodol:

CYPE(5)-07-17 – Papur | Paper 11 – i'w nodi | to note

8 Cynnig o dan Reol Sefydlog 17.42(ix) i benderfynu gwahardd y cyhoedd o Eitem 1 y cyfarfod ar 8 Mawrth.

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

CYPE(5)-07-17 – Papur 1: Linc i'r Adroddiad Blynyddol Prif
Swyddog Meddygol Cymru

[Adroddiad Blynyddol Prif Swyddog Meddygol Cymru 2015-16](#)

Mae cyfyngiadau ar y ddogfen hon

Additional Learning Needs and Education Tribunal (Wales) Bill

February 2017

WLGA • CLILC

INTRODUCTION

1. The Welsh Local Government Association (WLGA) represents the 22 local authorities in Wales. The three fire and rescue authorities and the three national park authorities are associate members.
2. It seeks to provide representation to local authorities within an emerging policy framework that satisfies the key priorities of our members and delivers a broad range of services that add value to Welsh Local Government and the communities they serve.
3. The WLGA is guided by a number of key principles which underpin the work of the Association and have helped to shape this response to the *Additional Learning Needs and Education Tribunal (Wales) Bill* introduced to the National Assembly for Wales on 12th December 2016. The WLGA believes that decisions about services should be taken as close point of delivery as possible and that the people and communities using those services should be as engaged as possible in their delivery. It is also our belief that local services should be provided within a democratic framework of local accountability.
4. The WLGA recognises that it is the role of the Welsh Government to set the strategic framework and policy direction for services at a national level and that it is the role of local government to deliver those services taking account of the local circumstances and pressures. It is also recognised that services must be provided within a proportionate but effective regulatory framework to ensure that public resources are used appropriately and that services are delivered effectively and efficiently.
5. The WLGA has consistently argued for an un-hypothecated revenue support grant (RSG) as the best way of funding local government and any new responsibilities or additional burdens placed on local government should be fully costed and appropriately funded.

6. The WLGA recognises that some policy initiatives or strategies need to have funding attached to them for specific periods of time to make sure that they become embedded and are delivered as intended. For this reason, the WLGA, by exception, supports the use of specific grants on the understanding that funding will eventually return to the RSG.
7. The WLGA is pleased to be able to respond to the Committee's consultation on the general principles of the *Additional Learning Needs and Education Tribunal (Wales) Bill*. This is a joint consultation response on behalf of the WLGA and the Association of Directors of Education in Wales (ADEW), informed by the views of the ADEW Inclusion Group, the professional network for the operational delivery officers for additional learning needs (ALN) in local authorities. Individual local authorities may submit their own responses reflecting their own views on the Bill.
8. The WLGA supports in principle the overarching policy objectives and core aims of the Bill. The Bill has the potential to help improve education outcomes and ultimately life opportunities for children and young people with additional learning needs in Wales. Legislation is necessary to achieve the policy objectives, recognising that the Bill is but one part of Welsh Government's wider ALN Transformation Programme.
9. The Association welcomes the continued involvement of local authorities and the third sector in developing the legislation and guidance (the new statutory ALN Code of Practice); also in considering the detail of arrangements for implementation of the new system through Welsh Government's Strategic Implementation Group and its expert sub-groups.
10. The Regulatory Impact Assessment (RIA) accompanying the Bill proposes transition to the new ALN system over a four-year period. Welsh Government will be consulting further on the detail of transition, in particular how and when children and young people move across to the new system. Adequate funding, training and time will be needed for all concerned to prepare and adapt.

11. The detail of how the new system will operate will be set out in the new statutory ALN Code of Practice. There will also be various Regulations, yet to be drafted. Until these documents become available, how some of the Bill's provisions will work in practice – and the full implications for local authorities and schools - remain unclear. At the time of writing this evidence these additional documents were not available.

12. The WLGA and local government agree that the Bill and wider Transformation Programme have the potential to develop and improve the way the ALN system works and make it more equitable for all learners. The focus on inclusion as a whole school approach is welcomed. However, the introduction of statutory Individual Development Plans (IDPs) for all learners with ALN will inevitably increase expectations. This will put additional pressure on local authority education (and social) services at a time of considerable change in other areas (notably curriculum reform) and when schools' and local authority budgets are already under huge pressure. Authorities and schools will need time to adapt and staff will need to be adequately trained, with appropriate funding to support the training needed.

13. The WLGA considers that the underlying assumption in the RIA that statutory IDPs for all children and young people with ALN will remove all problems associated with the adversarial nature of the current system - and lead to cost savings for local authorities in future due to the consequent reduction in disagreements/appeals - is overestimated. There is potential the Bill will create tensions which do not currently exist, for example between schools or Further Education Institutions (FEIs) and local authorities over where responsibility for a learner's IDP lies or parents/young people wanting a local authority to take over an IDP from a school or FEI; an issue that Welsh Government have acknowledged.

14. There is the potential that local authorities will have to maintain more IDPs than the RIA suggests. There may especially be pressure for authorities take on IDPs of children and young people currently on the margins of School Action Plus/statemented. This has consequences for workload and funding as the majority of SEN funding is delegated to schools. Similarly, it is unknown how many of the

8905 learners in FE with learning difficulties and/or disabilities (LDD) have ALN that may need to be met by local authorities rather than FEIs. Authorities have no responsibility for funding or governance of FE and it is unclear how they will meet the costs of IDPs taken on from FEIs.

15. The increased age range of 0-25 has potential impacts in terms of the advice and information local authorities will be required to provide; also on disagreement avoidance/resolution services and appeals, especially in relation to local authority reconsideration of decisions by governing bodies about school-based IDPs (e.g. about their content or a decision to cease an IDP). Local government considers that some of these risks, and the assessment of additional workload/costs on local authorities (and others, especially the Education Tribunal), need closer scrutiny.

Funding

16. The WLGA welcomes the grant funding Welsh Government has already given to local authorities to help embed Person Centred Practice (PCP), as well as the funding available in 2016-17 and 2017-18 through the ALN Innovation Fund to help local authorities prepare for the new legislative framework.

17. The WLGA and local government recognise the work that Welsh Government has put into trying to identify the costs associated with implementation of the Bill. It is not an easy area as the way local authority/school spend on SEN is recorded can make it difficult to identify and break down into its component parts. The Association does however have some concerns about the assumptions underpinning some of the estimated costs/savings to local authorities as set out in the RIA.

18. The RIA estimates total transition costs for the Bill at £11,954,490 across nine public sector organisations over the four years 2017-18 to 2020-21 (see Annex 1 for details)¹, of which £2,398,440 falls to Welsh Government and the remaining £9,556,050 to eight other bodies, which include local authority education and social

---

¹ A WLGA summary of the costs in Table 70 of the RIA

services, schools and Pupil Referral Units. The majority of these estimated transition costs fall on schools for the ALNCo Masters qualification (£9,019,020).

19. Welsh Government is supporting implementation of the Bill through transition grants totalling £6,956,000, meaning there are transition costs of £2,600,050 that will not be covered by Welsh Government grant funding. Total implementation grant to local authorities over the four-year period from 2017-18 is £5,236,000. The Minister for Lifelong Learning and the Welsh Language has however recently announced funding of £20m for ALN Transformation over the lifetime of this Assembly. We understand that this funding will meet the identified gap of £2.6m in transition costs but it is not yet known how the additional money will be shared between the various public bodies.
20. The proposed distribution of this implementation grant to local authorities is not yet known, nor the details of what authorities will be able/expected to spend it on. The WLGA asks that authorities be given maximum flexibility in use of the funding and its administration is not unduly bureaucratic. The Association looks forward to working with Welsh Government to help develop further the grant distribution criteria.
21. The RIA estimates that the Bill will not result in any additional costs to local authority social services, mainstream schools, special schools or PRUs. There are expected to be cost savings to public administration overall, the majority of which are estimated savings of £11,839,600 to local authorities as a result of there no longer being any disagreements or appeals have not having a statement in future.
22. It is proposed Welsh Government funding of £12,440,703 will transfer to local government in the Revenue Support Grant (RSG) for the transfer of current Welsh Minister's duties to local authorities in relation to securing specialist placements for post-16 learners.

Post-16 specialist placements

23. Local government continues to have concerns about the transfer of the current duty on Welsh Ministers to local authorities in relation to securing specialist post-16 education for a child or young person where the IDP indicates this is necessary to meet their needs. As noted in the WLGA's response to Welsh Government's consultation on the draft Bill, the costs associated with supporting such pupils can be substantial. The RIA indicates that Welsh Government funding for such placements (including staff salary costs) is £12,440,703 at 2016-17 prices, based on 298 learners in Independent Specialist Colleges (ISCs). The RIA notes (footnote 89, p160) that there is an 'upward trend' in Welsh Government funded ISC places; also that it is a needs-based system and costs can go up or down depending on the number of learners (footnote 164, p223).

24. The WLGA recognises the potential advantages to learners in this transfer of responsibilities and welcomes the proposed transfer of funding but there is a risk that the current quantum of funding will be less able to meet the needs of learners once spread across 22 local authorities, given that by and large the distribution formula works on population distribution rather than the needs of learners. The Distribution Sub-Group, made up of finance representative from Welsh Government and local government, is due to consider this further. An analysis of the numbers and costs of learners currently in the system in this category across local authorities demonstrates that this is not constant, there is a significant variation over 5 years. If a funding allocation was calculated for local authorities using the average cost for support of learners in this category over a five-year period, for example, then many authorities would not meet their current costs for their learners.

25. In addition, part of the rationale for moving post-16 assessment is to link the post and pre-16 assessments within the local authority. There is a proposal in the Local Government White Paper that aspects of ALN could be considered as part of a regional education structure. This would mean either moving this service into a regional structure which is untested in carrying out assessments or that post-16 remains in local authorities with aspects of pre-16 sitting at a regional level, against

one of the main reasons for moving post-16 into local authorities. Whichever route is taken this is not taken into account in the ALN Bill.

26. The WLGA notes that Welsh Government plan to continue funding Careers Wales for two years as part of the transition arrangements. Local government argues that all Careers Wales funding associated with post-16 specialist placements or assessments for learners with complex needs should be transferred into the RSG in due course. The Association also asks whether the Welsh Government has considered the need for Careers Wales staff to TUPE to local authorities, and the implications and costs associated with that.

Areas where more clarity is needed on the operation of the new system and/or costs needs further scrutiny

27. Local government continues to have concerns about the practical operation of the new ALN system at both ends of the extended 0-25 age range, ie in the early years and also in the 16-25 age range.

Early Years

28. Local authorities are responsible under the Bill for IDPs in the early years but most contact for children in the 0-2 age range will be with health services (either directly or through Flying Start/Communities First where relevant). Under section 57 of Bill (functions of health bodies to notify parents etc), health bodies may bring to the attention of local authorities any child under compulsory school age they believe may have ALN if it is 'in the best interests of the child'. Local authorities' duty under section 11 (Duty to decide) will then take effect. There is a risk some children may slip through the net. In this age group how will local authorities know if there is a 'child for which it is responsible'? How does the local authority engage with the parents in developing and reviewing the IDP if most of their contact is with health services? There are issues regarding health provision to meet identified ALN/ALP in the early years that need more clarity and detail in the ALN Code.

Post-16 learners (non-specialist placements)

29. Local government continues to have concerns about the practical operation of the new system for post-16 learners. The respective responsibilities and accountabilities of local authorities and FEIs in relation to post-16 learners with ALN needs more clarity. Authorities have no responsibility for the funding or governance of FEIs, which are incorporated bodies.
30. The RIA anticipates that local authorities will only be responsible for an estimated 50% of the 120 learners with complex needs who currently have a Learning and Skills Plans (LSP) developed by Careers Wales. The additional estimated cost to local authorities of reviewing these 60 IDPs is £18,000 pa – the cost per review being based on an average cost of £300 at 2016-17 prices (para 8.191, p175).
31. The RIA suggests the majority of learners with LDD in FE (8905) will have an IDP maintained by the FEI. However, the RIA also notes (footnote 135, p208) that the severity of these learners' LDD is unknown, the percentage that might need a local authority maintained IDP is also unknown.
32. The circumstances under which a local authority may become involved in an IDP for a young person entering or already in FE depend on an assessment of the young person's ALN and the extent to which it would be 'reasonable' for the FEI to provide the ALP needed to support them. If a local authority already has responsibility for the IDP and it would not be reasonable for the FEI to deliver the required ALP, the authority will continue to maintain it.
33. If a local authority accepts a transfer of responsibility for an IDP from an FEI, there is no equivalent provision in the Bill for a local authority to direct an FEI to prepare or maintain an IDP as there is in respect of schools (section 12(2)(i) and (ii), and 12(4) in the Bill (local authority powers to direct a school governing body to maintain an IDP prepared by the local authority or to prepare and maintain a plan). So if a local authority accepts transfer of an IDP from an FEI, the authority cannot require

the FEI to take it back even if the young person's needs change and it would be appropriate.

34. The above suggests a possibility that local authorities could be responsible for maintaining IDPs for more post-16 learners than the RIA suggests. Should that happen, it is not clear how local authorities will meet those additional costs given that authorities receive no funding for post-16 learners and there is no provision for funding to transfer to them from FEIs.
35. It is also not clear in the Bill how local authorities' responsibilities will work in relation to 19-25 age group, in particular whether authorities will be expected to fund learners in FE through to age 25. This is an area for concern as it could have cost implications.
36. Decisions taken by local authorities on post-16 learners - both specialist placements and other learners with LDD in FE - will be appealable to the Education Tribunal. The RIA suggests the risk is low.

Disagreement/avoidance resolution and appeals to the Education Tribunal

37. The RIA says there will be no additional responsibilities or costs to local authority education services in relation to IDPs for children in maintained nursery or school settings. The expectation is local authorities will continue to be responsible for IDPs for children and young people currently in receipt of a statement (i.e 13,318), with the majority of IDPs for the other 94,363 children and young people of compulsory schools age with ALN being maintained by schools or, at post-16, by FEIs.
38. However, under the Bill, local authorities will be required to become involved in the assessment or review of an IDP where the learners' needs cannot reasonably be met by a maintained nursery, school or FEI or where there is a need to reconsider a decision taken by a maintained nursery, school or FEI on a learner's ALN or ALP.

39. The Bill opens up local authorities' statutory involvement in future to many more IDPs than those for which they may be directly responsible (i.e. those they prepare and maintain themselves). By virtue of having a role in reconsidering decisions taken by nurseries, schools or FEIs, authorities' responsibilities are effectively extended to over 100,000 IDPs, i.e. 94,363 children and young people of compulsory school age with ALN plus a further 8,905 with LDD in FE. Local authorities, for example, may be asked to revise a school or FEI-based IDP, to take over responsibility for an IDP or to reconsider a decision by a school governing body to cease an IDP. The decisions authorities take in these circumstances can be appealed to the Education Tribunal.
40. The RIA estimates local authority education services could make savings of £11,839,600 over 4 years as a result of the Bill removing the distinction between statutory and non-statutory plans (see Annex 2)². This is on the basis that there will be no costs to authorities in future relating to disagreements or appeals about not having a statement and the expectation that the use of PCP and greater focus on resolving disputes at local level is unlikely to give rise to any more disagreements/appeals than now. The RIA suggests that the risk of additional disagreements/appeals in the extended age ranges 0-2 and 16-25 is low.
41. The WLGA and local government consider the risk is underestimated. The RIA states that the rate at which children and young people disagreed with the content of a statement in 2015-16 was 5.4%, i.e. an average of 721 disagreements funded by local authority dispute resolution services in a population of 13,318 statemented children and young people (para 8.325, p208). It does not seem unrealistic to expect a similar rate of disagreement with school-based IDPs, which would mean an additional 5095 disagreements annually about the content of an IDP. Even if many of these disagreements could be expected to be resolved at school level, authorities would still have to make dispute resolution services available. It is highly likely that requests could be made to a local authority to take on a proportion of the IDPs subject to disagreement, or to reconsider a school's decision about the content. A proportion of those cases could be appealed to the Education Tribunal.

42. Even if only 1% of the additional 93,363 children and young people with IDPs disagreed with the content of their IDP and requested a local authority to revise it, that is 944 cases annually that authorities would have to consider. If only half of those went to appeal, that is 472 appeals for local authorities to defend – more than four times the number of appeals in 2015-16 under the current system.
43. There are implications here for local authorities not only in terms of the additional number of children and young people who will have statutory plans in future but also the work involved in, for example, reviewing a school-based IDP in order to decide whether to revise it. The authority will not have been involved in developing the IDP and will come to it without the same knowledge of the child and their ALN/ALP as the school. The authority will have to make disagreement resolution services available as part of the process both at the school and authority level. If the local authority decides not to revise the plan, the decision may be appealed to the Education Tribunal. The same applies for local authority involvement in responding to a request to take over responsibility for an IDP from a school or FEI or reviewing a school's decision to cease an IDP.
44. The WLGA and local government accept that local authorities' role in putting place dispute resolution/avoidance services will be very important and that there is good practice to draw on from authorities that have been using new approaches, such as Carmarthenshire and Torfaen. It is nonetheless highly likely that the system will be tested in the short to medium term and there is a risk that local authority resources could be stretched if the full implications of extending the statutory system in terms of additional disagreements/appeals are not properly addressed now. It is equally the case that any rise in appeals will have a significant impact on the Education Tribunal, and the WLGA believes the RIA requires much closer scrutiny in this respect.

---

² A WLGA summary of the savings as calculated in the RIA

Role of Additional Learning Needs Coordinator (ALNCo)

45. Local government has concerns about the proposed statutory ALNCo role, in particular that ALNCoS should all have Qualified Teacher Status (QTS) and acquire a Masters qualification. Not all school staff currently in a SENCO or SENCO type role are necessarily QTS. There is no guarantee that enough QTS staff will wish to become ALNCoS and take the Masters; or if they commence it that they will complete it; or if they do qualify, that they will remain in post with the school that met the costs long enough for that school to recoup the benefit.
46. There are also big cost implications for schools. Welsh Government estimate a total cost to schools of over £9m (Table 68, p259) and a further £163k to PRUs. On p262 the RIA states that Welsh Government will provide funding via the ALN Implementation Grant to assist with the cost of funding the Masters qualification. However, the projected transition costs to schools in 2017-18 of £1,503,170 are more than four times the proposed amount of Implementation Grant to all 22 local authorities of £374k (Table 5, p124).
47. The WLGA recognises that training is necessary for the ALNCo role, but is not convinced a Masters is necessarily the best way and the money intended to deliver it could alternatively be redirected to broader training and transition work to the benefit of the workforce across local authorities and schools. Local government looks forward to continuing to work with Welsh Government as the ALNCo role and qualifications, which will be set out the Code of Practice and in regulations in due course, are developed.

Collaboration with Health

48. The WLGA welcomes the strengthening in the Bill of the Designated Education Clinical Lead Officer (DECLO) role as a strategic coordinator of health bodies' input into the assessment of ALN/ALP and development of IDPs. The outcome of the trials of the role currently underway across two Local Health Board areas will help to

inform the final job description and best practice in terms of collaboration with local authority education and social services under the Bill.

49. In terms of the respective accountabilities of local authorities and health services, if so requested, an NHS body will have a statutory duty to consider if there is a relevant treatment or service that is likely to be of benefit in addressing a child or young person's additional learning needs (section 18(4)), and; if there is a treatment, to secure it in the IDP (section 18(5)). The decision will be a matter of clinical judgement. If section 18(5) applies, the school governing body or local authority is absolved from securing the treatment or service (sections 19(4)(a) and (19(4)(b) respectively).
50. Local government welcomes these provisions but would also welcome greater clarity as to the position of local authorities or schools if the clinical judgement is that there is no relevant treatment or service and whether this means the need will be deemed to be an education need not a health one and revert to the authority or school to provide and pay for. There also remain concerns that the health provision can be changed or removed at the request of an NHS body, and the local authority or governing body must comply.
51. The Education Tribunal will not have a role in appeals where they relate to the provision (or not) of relevant health treatments or services. The rationale is that there is an existing NHS complaints procedure which children, young people or their parents can access and the Tribunal should not duplicate this. If this remains the case, much more awareness raising is needed of the procedure and how it will work in practice under the new ALN legislation. For example, if the health body decides there is no relevant treatment or service and a parent or young person disagrees, who is responsible for ensuring those involved are aware of how they make a complaint, what the procedure involves, what form(s) of redress may be available and to what timescale; whether local authorities would be required to provide advocacy services in the same way as for an appeal to the Education Tribunal; and what will happen to the child or young person's IDP pending, during or after the

complaint process is completed (bearing in mind the ALP set out in it will likely be a combination of health and local authority or FEI provision). Having two separate avenues of complaint is potentially a very confusing situation, not least for children and young people or their parents, and tends to undermine the rationale of the Bill to have a streamlined and more equitable ALN system.

CONCLUSION:

52. As stated at the outset of this evidence the WLGA and ADEW support the principles of the proposed legislation which has the needs of individual learners and their families and carers at its centre. The evidence that has been provided in this document reflects the complexity associated with this legislation and a strong wiliness by local government to ensure that the transition from the current system to the new framework is seamless and does not disadvantage learners in any way.
53. It is clear that additional training and support will be needed for all of the public sector bodies, including schools and local authorities, who will be expected to implement the legislation should it be passed and this needs to be a priority for Welsh Government. In addition, it is essential that the costs associated with the implementation of the Bill do not overshadow the intention of the legislation to improve the system for the benefit of learners. It is within this context that the WLGA welcome the work that has been done to date in this area, and will continue to support work on developing a realistic cost base for the proposals in the Bill.
54. Much of the detail associated with the implementation of the Bill is contained in the Code of Practice which was not available to the WLGA or ADEW when this evidence was drafted. It is hoped that the Code will provide additional details in the areas of concern raised in this evidence.

For further information please contact:

Dr Chris Llewelyn, Director Lifelong Learning, Leisure and Information

chris.llewelyn@wlga.gov.uk

Welsh Local Government Association

Local Government House

Drake Walk

Cardiff

CF10 4LG

Tel: 029 2046 8600

ANNEX 1				
ALN BILL: SUMMARY OF COSTS AS SET OUT IN TABLE 70 OF RIA				
Ongoing costs				Notes
	Do nothing (4 year costs)	Preferred option	Cost difference	
LA Education Services	£ 145,145,440	£ 133,305,840	-£ 11,839,600	Savings estimated from Bill's provisions which aim to remove adversarial nature of statementing process.
LA Social Services	£ 24,849,752	£ 24,849,752	£ -	
Mainstream schools	£ 293,465,600	£ 293,465,600	£ -	
Special Schools	£ 3,754,800	£ 3,754,800	£ -	
LHBs	£ 15,262,372	£ 16,087,972	£ 825,600	
Careers Wales	£ 3,053,600	£ 1,099,200	-£ 1,954,400	Savings as a result of CW no longer doing assessments/LSPs etc for post-16 learners with LDD or managing placements at ISCs
SENTW	£ 608,000	£ 546,800	-£ 61,200	Savings as per above for LAs
FEIs	£ 2,986,800	£ 3,079,600	£ 92,800	
Estyn	£ 1,853,000	£ 2,025,000	£ 172,000	
PRUs	£ 4,871,600	£ 4,871,600	£ -	
WG	£ 49,763,552	£ 49,764,232	£ 680	
Total ongoing costs	£ 545,614,516	£ 532,850,396	-£ 12,764,120	
Transition costs				
LA Education Services		£ 18,200	£ 18,200	
LA Social Services		£ 118,700	£ 118,700	
Mainstream schools		£ 9,019,020	£ 9,019,020	
Special schools		£ -	£ -	
LHBs		£ 330	£ 330	
Careers Wales		£ -	£ -	
SENTW		£ -	£ 101,000	
FEIs		£ 73,060	£ 73,060	
Estyn		£ 62,500	£ 62,500	
PRUs		£ 163,240	£ 163,240	
WG		£ 2,398,440	£ 2,398,440	
			£ 11,954,490	
Total transition costs			£ 11,954,490	
WG Grants			£ 6,956,000	
Net transition costs			£ 4,998,490	
Total overall cost (excl WG Grants and transition costs)			-£ 7,765,630	
Total overall cost inc WG costs			-£ 3,409,680	Estimated cost savings to public administration over 4 years 2017-18 to 2020-21 (£852,420 pa)

ANNEX 2

How RIA identifies savings to Local Authority Education Services from not responding to disagreements/appeals about not having a statement

LA costs of £10,834,500 from 1533 disagreements about having/not having a statement in (para 8.207, p178 – refer to Table 18 p143)

Estimated costs of 812 disagreements about not having a statement = £5,742,200 = saving to LAs by removing distinction between statutory and non-statutory plans

LA costs of £1,306,700 as a result of 105 appeals about having/not having a statement (para 8.208, p178 refers to Table 21 p146)

Estimated costs of 57 appeals about not having a statement = £705,600 = saving to LAs by removing distinction between statutory and non-statutory plans

Total saving (predicated on only 721 disagreements – ie 1533 minus 812 - about having a statement and 48 appeals about having a statement – ie 105 minus 57) = £6,447,800 (ie £5,742,200 + £705,600)

Taking mid-range saving of £3,223,900 (para 8.211, p179) less additional costs to LAs of £264,000, which are:

- £89,400 for reviewing IDPs for 298 post-16 learners in ISCs ie 298 x £300 (para 8.191 p175)
- £18,000 for reviewing 60 IDPs for post-16 learners with complex needs who currently have LSPs ie 60 x £300 (para 8.192, p175)

(Total £107,400 – para 8.193, p175)

PLUS

- £15,500 for 1 additional appeal per year from the above categories of post-16 learner (est £10,317 per appeal at a rate of an additional 3 appeals per 2 years = £30,951 / 2) – para 8.195, p175/176
- £3,200 as mid- range cost for providing advocacy services for young people and parents as above (£4,256 per appeal x 3 appeals £12,768 / 2 = £6,400 per year) – para 8.196, p176
- £127,900 for 62 additional young people to use disagreement resolution services about the content of their IDP (=£2,063 per supported disagreement)
- £10,000 for cost of responding to 2 additional disagreements per year about the content of plans for 60 young people with complex needs in FE and 298 in ISCs (para 8.200, p177) = 2 x disagreements at cost of £5,002 each – footnote 111, p177

(Total = £156,600) (NOTE – total in para 8.201, p177 incorrectly says £137,900)

GRAND TOTAL = £264,000

So £3,223,900 minus £264,000 = £2,959,900 x 4 = potential identified savings to LAs over 4 years of £11,839,600

Lynne Neagle AC
Cadeirydd
Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Pierhead Street
Caerdydd
CF99 1NA

20/02/2017

Annwyl Gadeirydd

Bil Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru)

Mae Comisiynydd y Gymraeg yn croesawu'r cyfle hwn i gyfrannu at yr ymchwiliad uchod.

1 Cefndir

- 1.1 Prif nod y Comisiynydd yw hybu a hwyluso defnyddio'r Gymraeg. Gwneir hyn trwy ddwyn sylw at y ffaith bod statws swyddogol i'r Gymraeg yng Nghymru a thrwy osod safonau ar sefydliadau. Bydd hyn, yn ei dro, yn arwain at sefydlu hawliau i siaradwyr Cymraeg.
- 1.2 Mae dwy egwyddor yn sail i waith y Comisiynydd:
  - Ni ddylid trin y Gymraeg yn llai ffafriol na'r Saesneg yng Nghymru;
  - Dylai personau yng Nghymru allu byw eu bywydau trwy gyfrwng y Gymraeg os ydynt yn dymuno gwneud hynny.
- 1.3 Cyfrannir y sylwadau isod yn unol â rôl y Comisiynydd dan Adran 4 Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 i roi cyngor a chyflwyno sylwadau i unrhyw berson.

Comisiynydd y Gymraeg
Siambrau'r Farchnad
5-7 Heol Eglwys Fair
Caerdydd CF10 1AT

0845 6033 221
post@comisiynyddygyymraeg.org
Croesewir gohebiaeth yn y Gymraeg a'r Saesneg

comisiynyddygyymraeg.org

Welsh Language Commissioner
Market Chambers
5-7 St Mary Street
Cardiff CF10 1AT

0845 6033 221
post@welshlanguagecommissioner.org
Correspondence welcomed in Welsh and English

welshlanguagecommissioner.org

2 Cyd-destun

- 2.1 Cydnabyddir y gall safon cymorth dysgu ychwanegol fod yn ddibynnol ar ei ddarparu yn iaith y plentyn neu'r person ifanc sydd ei angen. Gall methiant i ddarparu cymorth yn Gymraeg i'r rheini sydd ei angen amharu ar effeithiolrwydd y cymorth a gall hynny yn ei dro fod yn niweidiol i ddatblygiad a llesiant plentyn neu berson ifanc. Gan gydnabod hyn, un o amcanion strategol Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg Llywodraeth Cymru (2010) oedd

'gwell cynllunio ar gyfer darpariaeth a gwasanaethau addysg cyfrwng Cymraeg i ddysgwyr ag anghenion dysgu ychwanegol (ADY) fel rhan annatod o ddarpariaeth addysg yn genedlaethol, yn rhanbarthol ac yn lleol.'

- 2.2 Mae Comisiynydd y Gymraeg yn derbyn cwynion ac ymholiadau am ddiffygion mewn addysg cyfrwng Cymraeg, gan gynnwys rhai cwynion am ddiffyg cymorth trwy gyfrwng y Gymraeg ar gyfer disgyblion sydd ag anghenion dysgu ychwanegol. Deallaf bod Comisiynydd Plant Cymru wedi derbyn cwynion am hynny hefyd. Yn sgil hynny, penderfynais i a Chomisiynydd Plant Cymru gynnal ymarferiad ar y cyd i gasglu gwybodaeth gan awdurdodau lleol mewn perthynas ag addysg cyfrwng Cymraeg, gan gynnwys eu gallu i ddarparu cymorth trwy gyfrwng y Gymraeg ar gyfer disgyblion sydd ag anghenion dysgu ychwanegol. Derbyniwyd ymatebion gan fwyaf yr awdurdodau a phrif ganfyddiadau'r ymchwil mewn perthynas â'r ddarpariaeth anghenion addysg ychwanegol yw:

- Nid yw'r asesiadau safonol a ddefnyddir i asesu anghenion dysgu ychwanegol ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae rhai awdurdodau lleol wedi cyfieithu rhai asesiadau ond nid yw'r cyfieithiadau wedi eu dilysu ac mae hynny'n peri pryder o ran cywirdeb canfyddiadau'r asesiadau hynny. Nid oes gan rhai awdurdodau aelodau staff sy'n medru cynnal asesiadau trwy gyfrwng y Gymraeg. Dywedodd un awdurdod ei fod yn cynnal asesiadau yn Gymraeg trwy arsylwi yn unig gan nad yw'r asesiadau safonol ar gael yn Gymraeg. Ar y cyfan, mae gallu awdurdodau lleol i gynnal asesiadau trwy gyfrwng y Gymraeg yn gyfyngedig.
- Mae amrywiaeth eang o ran yr adnoddau cyfrwng Cymraeg sydd gan awdurdodau lleol i gefnogi disgyblion sydd ag anghenion dysgu ychwanegol. Er enghraifft, tra bod rhai awdurdodau yn medru cynnig cymorth trwy gyfrwng y Gymraeg mewn lleoliadau arbenigol, er enghraifft uned benodol o fewn ysgol cyfrwng Cymraeg, dywedodd rhai awdurdodau nad oes ganddynt unrhyw gyfleusterau cyfrwng Cymraeg penodol o'r fath. Mae nifer o awdurdodau yn dibynnu ar ddefnyddio adnoddau sydd ar gael gan awdurdodau cyfagos a gwelwyd rhywfaint o dystiolaeth o rannu adnoddau ar lefel ranbarthol.
- Tra bod rhai awdurdodau wedi adrodd eu bod yn gallu darparu yn Gymraeg ar gyfer pob math o anghenion dysgu ychwanegol, adroddodd rhan fwyaf yr awdurdodau fethiant i ddarparu yn Gymraeg ar gyfer o leiaf rhai mathau o

anghenion. Yn benodol cyfeiriwyd at anawsterau i ddarparu yn Gymraeg ar gyfer disgyblion ag awtistiaeth, anawsterau iaith a lleferydd a phroblemau ymddygiad.

- Mae'r darlun yn gymysg o ran argaeledd ymarferwyr sy'n medru darparu cymorth trwy gyfrwng y Gymraeg. Adroddodd rhai awdurdodau bod ganddynt fynediad at ystod o ymarferwyr sy'n medru siarad Cymraeg, tra bod eraill wedi eu cyfyngu i seicolegwyr addysg â sgiliau Cymraeg yn unig. Gwelwyd rhywfaint o dystiolaeth o rannu ymarferwyr dwyieithog rhwng awdurdodau.
- Mae'r wybodaeth ynghylch iaith disgybl a gofnodir ar ddatganiadau anghenion addysg ychwanegol yn amrywio. Mae rhai awdurdodau yn cofnodi iaith gyntaf y plentyn, eraill yn cofnodi cyfrwng iaith dysgu'r plentyn, a nododd un awdurdod na chofnodir unrhyw wybodaeth am iaith y plentyn ar hyn o bryd.

2.3 Yn gyffredinol felly, mae'r dystiolaeth a gasglwyd yn dangos anghysondeb yn y cymorth sydd ar gael trwy gyfrwng y Gymraeg ar gyfer disgyblion sydd ag anghenion dysgu ychwanegol. Mae cynllunio a gweithredu fframwaith statudol newydd ar gyfer cwrdd ag anghenion addysg ychwanegol yn gyfle i fynd i'r afael â diffygion yn y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg.

3 Y Bil Anghenion Dysgu Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg (Cymru)

- 3.1** Cyflwynodd Llywodraeth Cymru 'Fil Drafft Anghenion Addysg Ychwanegol a'r Tribiwnlys Addysg' yn 2015 a cynhaliwyd ymgynghoriad ar y Bil hwnnw. Nid oedd y Bil hwnnw'n cynnwys unrhyw ddarpariaethau penodol yn ymwneud â'r Gymraeg. Ymatebodd nifer o bersonau gan gynnwys Comisiynydd y Gymraeg i'r ymgynghoriad hwnnw, gan amlygu'r angen am fframwaith statudol fyddai'n sicrhau darpariaeth Gymraeg ar gyfer plant a phobl ifanc sydd ag anghenion dysgu ychwanegol.
- 3.2** Ymatebodd Llywodraeth Cymru'n gadarnhaol i'r sylwadau ar Fil drafft 2015. Mae'r memorandwm esboniadol a gyhoeddwyd gyda'r Bil drafft newydd yn nodi 10 nod craidd y ddeddfwriaeth. Er nad yw sicrhau darpariaeth Gymraeg yn rhan o'r nodau craidd hynny, nodir yn glir yn y memorandwm y bwriedir i'r Bil sicrhau bod sefydliadau perthnasol yn adnabod anghenion iaith plant a phobl ifanc sydd ag anghenion dysgu ychwanegol a'u bod yn darparu'n unol â'r anghenion hynny.
- 3.3** Mae'r Bil drafft diweddaraf yn cynnwys nifer o ddarpariaethau penodol mewn perthynas â'r Gymraeg ac mae hynny i'w groesawu. Nodir isod rhai materion yn ymwneud â'r Gymraeg y mae angen eu hystyried ymhellach fel rhan o'r broses o ystyried gwelliannau i'r Bil.
- 3.4** Cyhoeddwyd 'Fersiwn Ddrafft o'r Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol' yn ddiweddar, i gyd-fynd â'r Bil. Nodwn mai un o egwyddorion sylfaenol y cod hwnnw yw y dylai sefydliadau gymryd pob cam rhesymol i ddarparu cymorth dysgu ychwanegol drwy gyfrwng y Gymraeg lle fo plentyn neu berson ifanc angen hynny, ac mae hynny i'w groesawu.
- 3.5** Nodaf mai ymchwiliad i egwyddorion cyffredinol y Bil yw hwn. Cynigir isod gyfres o sylwadau ar y Bil drafft ac mae'n bosib bod rhai o'r materion penodol a godir yn mynd tu hwnt i egwyddorion cyffredinol y Bil. Os felly, hyderaf bydd y sylwadau hynny o ddefnydd wrth i'r pwyllgor ystyried y Bil mewn mwy o fanylder maes o law.

Cynlluniau Datblygu Unigol

- 3.6 Mae pennod 2 y Bil yn gosod dyletswydd ar berson fydd yn paratoi Cynllun Datblygu Unigol i *'benderfynu a ddylai darpariaeth ddysgu ychwanegol gael ei darparu yn Gymraeg'*. Os felly, gosodir dyletswydd ar y person hwnnw i bennu hynny mewn Cynllun Datblygu Unigol. Nodwn mai dyletswydd i benderfynu a ddylai'r ddarpariaeth gael ei ddarparu yn Gymraeg sydd wedi ei chynnwys yn y Bil, nid dyletswydd i benderfynu a ddylai'r ddarpariaeth gael ei ddarparu yn Gymraeg neu'n Saesneg. Gellir dadlau bod geirio'r ddyletswydd fel hyn yn gwneud darpariaeth Gymraeg yn eithriadol, hynny yw ei fod yn awgrymu mai Saesneg fydd cyfrwng iaith di-ofyn y ddarpariaeth heblaw y penderfynir y dylid darparu yn Gymraeg. Nid yw'n glir beth fyddai oblygiadau ymarferol geirio'r ddyletswydd fel hyn, os o gwbl. Er hynny, er mwyn trin y ddwy iaith yn gwbl gyfartal, awgrymw'n y dylid arall eirio'r ddyletswydd er mwyn ei wneud yn ofynnol ar bersonau perthnasol i benderfynu 'a ddylai darpariaeth ddysgu ychwanegol gael ei ddarparu yn Gymraeg neu'n Saesneg'. Byddai hynny'n osgoi unrhyw risg y byddai personau perthnasol yn ystyried mai Saesneg fydd cyfrwng iaith di-ofyn y ddarpariaeth, wrth lunio Cynllun Datblygu Unigol. Diddorol yw nodi bod geiriad rhan berthnasol y cod drafft yn wahanol yn hyn o beth:

'2.3.2 Os yw corff llywodraethu neu awdurdod lleol yn ystyried a oes gan blentyn neu berson ifanc ADY, neu os yw'n paratoi CDU, dylai ystyried ai'r Gymraeg neu'r Saesneg yw'r dull cyfathrebu o ddewis y plentyn neu'r person ifanc.'

- 3.7 Ymddengys nad yw'r Bil na'r cod drafft yn cynnig arweiniad i sefydliadau perthnasol ar sut i benderfynu ar iaith y ddarpariaeth. Ni chynigir cyngor ar y materion y dylid eu cymryd i ystyriaeth wrth wneud penderfyniad ar hynny. Byddai'r materion hynny'n cynnwys, o bosib, iaith y cartref, cyfrwng iaith addysg neu ofal y plentyn neu'r person ifanc, ac yn achos plant ifanc iawn nad ydynt wedi cyrraedd oed ysgol, cyfrwng iaith yr addysg statudol y bwriedir i'r plentyn ei dderbyn yn y dyfodol. Er mwyn sicrhau bod sefydliadau perthnasol yn gwneud penderfyniadau cywir ynghylch iaith y ddarpariaeth, bydd angen iddynt dderbyn arweiniad ar sut i benderfynu ar hynny, cyn i ddarpariaethau'r Bil ddod i rym.

Swyddogaethau Atodol

- 3.8 Lle fo Cynllun Datblygu Unigol yn pennu y dylid darparu cymorth drwy gyfrwng y Gymraeg, mae'r Bil yn gosod dyletswydd ar bersonau perthnasol i 'gymryd pob cam rhesymol' i sicrhau bod y cymorth wedi ei ddarparu yn Gymraeg. Nid yw hyn yn gyfystyr â gosod dyletswydd absoliwt ar ddarparwyr i ddarparu yn Gymraeg lle mai Cymraeg yw iaith y plentyn neu'r person ifanc sydd angen cymorth. Mae geirio'r ddyletswydd fel hyn yn codi cwestiwn ynghylch pwy fyddai'n penderfynu, mewn achos o anghydfod, a chymerwyd pob cam rhesymol gan ddarparwr i ddarparu yn Gymraeg a sut fyddai'r penderfyniad hwnnw'n cael ei wneud.
- 3.9 Mae adran 61 y Bil yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i wneud trefniadau ar gyfer osgoi a datrys anghydfodau rhwng cyrff addysg a phlant neu bobl ifanc

ynghylch darpariaeth cymorth dysgu ychwanegol. Cymerir y gallasai unigolyn ddefnyddio'r trefniadau hyn ar gyfer dwyn corff addysg i gyfrif am fethu darparu cymorth trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae angen sicrhau bod unigolion hefyd yn medru dwyn awdurdod lleol neu fwrdd iechyd i gyfrif am fethu â darparu cymorth trwy gyfrwng y Gymraeg yn unol â gofynion y Bil.

- 3.10 Mae adran 63 y Bil yn nodi'r amgylchiadau hynny lle gall unigolyn ddwyn achos gerbron y Tribiwnlys Addysg. Mae adran honno'r Bil yn caniatáu i unigolyn ddwyn achos yn erbyn corff llywodraethu neu awdurdod lleol am fethu pennu o fewn Cynllun Datblygu Unigol yr angen am ddarpariaeth trwy gyfrwng y Gymraeg. Ond, nid yw rhan yma'r Bil yn caniatáu i unigolyn ddwyn achos yn erbyn corff llywodraethu neu awdurdod lleol am fethu darparu cymorth trwy gyfrwng y Gymraeg, lle fo Cynllun Datblygu Unigol yn pennu y dylid darparu yn Gymraeg.
- 3.11 Felly nid yw adrannau 61 a 63 y Bil, na rhannau eraill o'r Bil, yn gosod trefn glir i ganiatáu i unigolion ddwyn sefydliadau'n atebol am fethu darparu cymorth dysgu ychwanegol trwy gyfrwng y Gymraeg. Mewn achos o anghydfod ynghylch hynny, nid yw'n glir pwy fyddai'n penderfynu â yw sefydliad perthnasol wedi 'cymryd pob cam rhesymol' i ddarparu cymorth i blentyn neu berson ifanc trwy gyfrwng y Gymraeg. Ni chredaf y byddai'n rhesymol disgwyl i unigolion geisio am adolygiad barnwrol gan lys fel dull o ddatrys anghydfod o'r fath. Mae angen i'r Bil sefydlu trefn glir a hygyrch ar gyfer caniatáu i unigolyn ddwyn sefydliad yn atebol am fethu darparu cymorth addysg ychwanegol trwy gyfrwng y Gymraeg, boed y sefydliad hwnnw'n awdurdod lleol, yn fwrdd iechyd neu'n gorff addysg.
- 3.12 Mae'r Cod Anghenion Dysgu Ychwanegol drafft yn cyfeirio at ddyletswyddau Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011

'2.29 Mae'r iaith Gymraeg yn cael ei chefnogi gan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011. Roedd y Mesur yn ailddatgan statws swyddogol y Gymraeg yng Nghymru, yn sefydlu'r egwyddor na ddylai'r Gymraeg gael ei thrin yn llai ffafriol na'r Saesneg, ac yn darparu ar gyfer hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg a safonau yn ymwneud â'r iaith Gymraeg.'

2.30 Lle bo hynny'n berthnasol, mae'n rhaid i gyrrff perthnasol sicrhau bod eu gweithgareddau neu eu gwasanaethau yn cael eu darparu yn unol â'r Safonau'r perthnasol o ran y Gymraeg. Mae'r Safonau y bydd / y mae'n ofynnol i'r cyrrff perthnasol gydymffurfio â nhw wedi'u nodi mewn hysbysiad cydymffurfio a gyhoeddwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg.'

Nid yw'r Safonau osodwyd ar awdurdodau lleol yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn cyfeirio'n benodol at ddarparu cymorth dysgu ychwanegol. Ar ben hynny, nid oes Safonau wedi eu gosod dan Fesur y Gymraeg (Cymru) 2011 ar fyrddau iechyd hyd yma. Ni fu unrhyw drafodaethau hyd yma ynghylch gosod Safonau ar gyrrff llywodraethu ysgolion. O ystyried hyn, ni chredaf bod Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn cynnig un llwybr clir y gallasai unigolion ei ddilyn bob amser er mwyn dwyn

sefydliadau perthnasol yn atebol am fethu â darparu cymorth dysgu ychwanegol trwy gyfrwng y Gymraeg.

- 3.13 Cyfeirir yn y cod drafft hefyd at ddyletswyddau awdurdodau lleol dan Ddeddf Safonau a Threfniadaeth (Cymru) 2013 i baratoi Cynlluniau Strategol y Gymraeg Mewn Addysg. Mae'r canllawiau statudol a ddarparwyd gan Lywodraeth Cymru yn unol â gofynion y ddeddf honno yn gosod disgwyliad ar awdurdodau lleol i gynnwys mesurau o fewn eu cynlluniau strategol ar gyfer gwella'r ddarpariaeth o gymorth addysg ychwanegol cyfrwng Cymraeg. Ond, nid yw fframwaith statudol y ddeddf honno ychwaith yn cynnig trefn glir a hygyrch i ganiatáu i unigolion ddwyn awdurdodau lleol yn atebol am fethu darparu cymorth dysgu ychwanegol trwy gyfrwng y Gymraeg.
- 3.14 Mae angen mynd i'r afael â'r mater hwn ar fyrder. Heb drefn statudol glir a hygyrch ar gyfer dwyn sefydliadau'n atebol am fethu darparu cymorth dysgu ychwanegol trwy gyfrwng y Gymraeg, bydd llai o bwysau ar ddarparwyr i sicrhau cydymffurfiaeth â'r ddyletswydd yn y Bil i gymryd 'pob cam rhesymol' i ddarparu yn Gymraeg.

Materion penodol eraill

- 3.15 Mae adran 54 y Bil yn gosod dyletswydd ar gyfrif llywodraethu ysgolion i ddynodi person neu bersonau yn 'Gydlynnydd Anghenion Dysgu Ychwanegol'. Yn yr un modd mae adran 55 y Bil yn gosod dyletswydd ar fyrddau iechyd i ddynodi 'Swyddogion Arweiniol Clinigol Addysg Dynodedig'. Ymddengys y bydd swyddogaethau'r personau hyn yn arwain at gyswllt cyson â phlant a phobl ifanc a'u rhieni. Os felly, bydd angen sicrhau bod y personau hyn yn medru cyflawni eu swyddogaethau trwy gyfrwng y Gymraeg lle fo angen gwneud hynny. Bydd gan gyfrif llywodraethu ysgolion bolisiâu ar recriwtio fydd yn ymdrin â'r angen am staff sy'n medru siarad Cymraeg. Bydd gan fyrddau iechyd gynlluniau datblygu gweithlu fydd yn ymdrin â'r angen am staff dwyieithog. Er hynny, er mwyn sicrhau bod y personau a ddynodir i'r swyddi hyn yn medru siarad Cymraeg lle fo angen hynny, byddai'n ddefnyddiol pe bai'r Llywodraeth yn cynnig arweiniad ar yr angen i ddynodi unigolion dwyieithog i'r swyddi hyn, gan gymryd i ystyriaeth materion megis cyfrwng iaith yr ysgol, a'r angen i ddeiliaid y swydd allu cyfathrebu â phlant, pobl ifanc a rhieni ac â sefydliadau eraill yn Gymraeg.
- 3.16 Mae Adran 60 y Bil yn ymwneud â 'darparu nwyddau neu wasanaethau mewn perthynas â darpariaeth ddysgu ychwanegol'. Nodir yn adran 60(2) y caiff rheoliadau ddarparu ar gyfer y telerau a'r amodau y caniateir i nwyddau a gwasanaethau gael eu cyflenwi yn unol â hwy. Byddai'n ddefnyddiol derbyn eglurder gan y Llywodraeth ar y mathau o nwyddau neu wasanaethau y gellid bod angen eu darparu gan awdurdodau lleol i bersonau perthnasol. Mae'n bosib y dylai adran 60(2) y Bil ganiadau i reoliadau bennu'r angen i awdurdodau lleol gyflenwi nwyddau neu wasanaethau Cymraeg i bersonau perthnasol.

3.17 Mae adran 62 y Bil yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i ddarparu gwasanaeth eirioli annibynnol ar gyfer plentyn neu berson ifanc mewn achos o anghydfod sydd gerbron y tribiwnlys. Lle mai Cymraeg yw iaith y plentyn neu'r person ifanc, bydd angen i'r gwasanaeth eirioli fod ar gael yn Gymraeg. Nid yw'r Bil yn gosod dyletswydd ar awdurdodau lleol i ddarparu'r gwasanaeth eirioli yn Gymraeg lle fo angen hynny. Nid yw'r dyletswyddau a osodwyd ar awdurdodau lleol yn unol â Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 yn cyfeirio'n benodol at wasanaethau eirioli. Bydd angen sicrhau bod awdurdodau lleol yn darparu gwasanaethau eirioli yn unol â gofynion y Bil hwn trwy gyfrwng y Gymraeg, lle bo angen hynny.

Tribiwnlys Addysg Cymru

3.18 Mae'r Bil yn newid enw Tribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru i Dribiwnlys Addysg Cymru ac yn darparu ar gyfer paratoi rheoliadau ar weithdrefnau'r Tribiwnlys Addysg.

3.19 Bydd plant a phobl ifanc sydd ag anghenion addysg ychwanegol yn rhan o'r mwyafrif o achosion ddaw gerbron y Tribiwnlys Addysg, os nad pob achos. Mi fydd yn hanfodol sicrhau bod y plant a'r bobl ifanc hynny yn medru defnyddio'r Gymraeg yn ystod gwrandawiadau'r tribiwnlys os bydd angen. Golyga hynny siarad Cymraeg a chlywed y Gymraeg yn ystod gwrandawiadau. Er enghraifft, pe bai aelodau'r tribiwnlys yn holi cwestiynau i siaradwr Cymraeg ifanc sydd ag anghenion dysgu ychwanegol, dylid caniatáu i'r person ifanc glywed y cwestiynau yn Gymraeg yn ogystal â'u hateb yn Gymraeg. Wrth gytuno ar y trefniadau ar gyfer defnyddio'r Gymraeg o fewn gwrandawiadau'r tribiwnlys, dylid ystyried priodoldeb defnyddio gwasanaeth cyfieithu ar y pryd mewn rhai amgylchiadau. Er enghraifft, lle bo aelodau'r tribiwnlys yn holi cwestiynau i blentyn sydd ag anghenion dysgu ychwanegol, a lle mai Cymraeg yw iaith y plentyn neu'r person ifanc, dylid ystyried i ba raddau y byddai'n briodol i hwyluso'r cyfathrebu hwnnw trwy gyfieithu ar y pryd, ynteu a ddylai'r aelodau fedru cyfathrebu yn Gymraeg eu hunain. Mae'n debyg y bydd tribiwnlysoedd Cymru eisoes wedi ymdrin â'r materion hyn ac y bydd arfer da wedi ei sefydlu i'r Tribiwnlys Addysg ei ddilyn.

4 Crynodeb

4.1 Mae'r Bil hwn yn ymwneud â maes lle fo darparu yn unol ag anghenion iaith unigolion yn gwbl allweddol i safon ac effeithiolrwydd y ddarpariaeth dan sylw. Mae cwynion a gyflwynwyd i Gomisiynydd y Gymraeg yn dangos y gall methiant i ddarparu cymorth dysgu ychwanegol trwy gyfrwng y Gymraeg gael effaith niweidiol ar les plant a phobl ifanc.

4.2 Mae ymchwil a gynhaliwyd ar y cyd rhyngof i a Chomisiynydd Plant Cymru yn dangos anghysondeb yn y ddarpariaeth cymorth dysgu ychwanegol y mae awdurdodau lleol Cymru yn medru ei gynnig trwy gyfrwng y Gymraeg. Mae'r Bil hwn yn cynnig cyfle i fynd i'r afael â hynny. Tudalen y pecyn 77

- 4.3 Mae Llywodraeth Cymru wedi ymateb yn gadarnhaol i sylwadau ar y Bil drafft a gyhoeddwyd yn 2015 trwy gynnwys o fewn y Bil drafft newydd nifer o ddarpariaethau penodol ar gyfer y Gymraeg. Ar yr un pryd, mae nifer o faterion yn ymwneud â'r Gymraeg sydd angen eu hystyried ymhellach wrth barhau i ddatblygu'r Bil ac wrth roi'r Bil ar waith trwy reoliadau a chanllawiau. Yn fwy na dim arall efallai, mae angen sicrhau trefn glir ar gyfer caniatáu i unigolion ddwyn sefydliadau perthnasol yn atebol am fethu darparu cymorth dysgu ychwanegol trwy gyfrwng y Gymraeg.
- 4.4 Hyderaf bydd y sylwadau uchod o ddefnydd wrth i'r pwyllgor graffu ar y Bil. Edrychaf ymlaen at gyfle i drafod y sylwadau hyn gyda'r pwyllgor yn fuan.

Yr eiddoch yn gywir,

Meri Huws
Comisiynydd y Gymraeg

CYPE(5)–07–17 – Papur 5: Tribiwnlys Anghenion Addysgol Arbennig Cymru

1. The SENTW would like to thank the Committee for giving it and other stakeholders involved in supporting the needs of children with special educational needs and disabilities the opportunity to comment on the Additional Learning Needs and Education Tribunal (Wales) Bill.
2. The response uses as headings the terms of reference and specific issues that the Committee is tasked to consider, as set out in the letter from the Chair of the Committee dated 15 December 2016.
3. The response does not deal with matters related to the very recently issued revised draft of the Code of Practice as it is understood that the Committee will consult separately on its scrutiny of the Code. However, as so much of the detail surrounding the proposed ALN framework will be included in the final Code and it is proposed that significant parts of the Code will have a statutory footing the SENTW would very much value the opportunity to revisit, if this is at all possible, the provisions of the Bill when it responds to the Committee's consultation on the Code.

The general principles of the Additional Learning Needs and Education Tribunal (Wales) Bill and whether there is a need for legislation to deliver the Bill's stated policy objectives.

4. The SENTW broadly supports the general principles of the Bill and considers that if these principles are to be fully realized there is a clear need for legislation to deliver the Bill's stated core aims and principle objectives.
5. As indicated in its response to the Welsh Government's consultation on the draft Bill in December 2015 the

SENTW considers that there are many positive and innovative aspects to the proposed reforms that have the potential to improve the educational experiences of learners with ALN across Wales and the SENTW is therefore, with significant caveats, supportive of the Bill overall.

6. The SENTW seeks to make this clear from the outset since inevitably in addressing the terms of reference of the Committee and related questions in as succinct a way as possible the remainder of this response focuses on the key aspects of the Bill that in the view of the SENTW require further consideration and/or clarification and which may need to be amended.

Any potential barriers to the implementation of key provisions and whether the Bill takes account of them.

7. Please see below.

Whether there are any unintended consequences arising from the Bill.

Education Placements

8. In the view of the SENTW the Bill does not yet deal adequately with the very important issue of education placement for children and young people.
9. At the present time it is not clear from the Bill or the Explanatory Memorandum how education placements will be identified and allocated under the new ALN system and how the views and wishes of children and young people and parents will be taken into account in the decision making process. It is also unclear how determinative of the issue of placement the views of children and parents of children and young people will be and in the case of children and their parents which of their views, if any, is to take precedence.
10. Under current legislation parents are entitled to express a preference in regard to the maintained

school they wish their child to attend under Schedule 27 of the Education Act 1996 if their child has a statement or under s. 86 of the School Standards and Framework Act 1998 if their child does not. In each case local authorities and schools are obliged to comply with this parental preference unless the grounds for refusing parental preference stipulated in the respective statutory provisions are made out.

11. Parents of children with statements have a right to appeal against a refusal to comply with their parental preference to the SENTW and parents of children without statements (including children at School Action and School Action Plus) have a right to appeal to an Independent Admission Appeal Panel.
12. Further, when considering representations from parents of children and young people as to school placement generally, local authorities must have regard to Section 9 of the Education Act 1996 which stipulates that in exercising their powers under Education Acts education authorities are to have regard to the general principle that pupils are to be educated in accordance with the wishes of their parents, so far as that is compatible with the provision of efficient instruction and training and the avoidance of unreasonable public expenditure. This provision is currently of particular significance in determining whether a parental request for placement in an independent or non-maintained setting made by a parent of a child or young person with a statement should be granted.
13. In addition in the context of children and young people with statements Part IV of the Education Act 1996 stipulates that the name of the relevant school in which a child or young person is to be placed or a description of the type of school should be stipulated in the statement. This requirement does not apply to children and young people without statements.

14. In addition there are separate specific arrangements for admission to nursery provision and for admission into FEIs.
15. There are currently very limited provisions within the Bill dealing with how school placements will be dealt with under the new system (Sections 12 & 46) and these provisions appear to give the local authority the “upper hand” as it where in determining school placement and if and when a placement ought to be identified in an IDP and the Bill does not appear to address the issue of how early years placements or FEI education placements are to be determined. Further, as stated above, it is not clear how the duty to consider the wishes of children, young people and parents will work along side the provisions concerning school placement (Section 6). In addition the current repeal provisions within the Bill (Sch.1) appear to suggest that s.9 of the Education Act 1996 and aspects of the admissions process within the School Standards and Framework Act 1998 will be retained but there is no clarity on this and no pulling together of how any retained elements will work alongside the school placement provisions of the Bill and the duty to consider both the wishes of children and young people and parents.
16. It is extremely difficult therefore to see from the Bill or the Explanatory Memorandum what the new structure of identification of education placement will be and how it will work.
17. The identification of an appropriate education placement is such an important issue to children and young people and their families and is often so intertwined with the delivery of appropriate ALN provision for the specific child or young person concerned that the SENTW is of the view that further detailed consideration needs to be given to this aspect of the proposed new ALN system and that key aspects of the new system ought to be outlined on the face of the Bill and that the aspects of the old legislative system

that are to be retained need to be clearly signposted and thought through and that this ought not be left entirely to subordinate legislation via Regulation and/or the new Code of Practice.

Potential use of Gillick competence to refuse assessment

18. In the view of the SENTW there is the possibility that the new legislation may provide for the potential use of Gillick competence as a way to refuse further assessment during an appeals process.
19. The initial assessment process is carried out by the LA. The current special educational needs regulations made under the Education Act 1996 requires a statutory assessment to obtain reports from school, educational psychology service, social care and medical services. In complex cases, this will involve consideration of reports from speech and language therapists, occupational therapist, physiotherapists as well as psychiatrists and other medical consultants or specialist nurses. Where a statement is amended following an annual review, the LA may be relying on reports which are some years old, for instance the child may not have seen an educational psychologist and undergone formal assessment for several years. The Bill does not indicate an intention to move significantly away from that model of compiling evidence from assessment.
20. Once the statement is issued and the parents decide that they are not satisfied with the provision and/or placement identified, they may appeal and instruct privately commissioned professionals to prepare reports on the child. Parents, especially those who are legally represented, will regularly instruct a private educational psychologist, speech and language therapist and occupational therapist, even where the therapy services have not previously been involved with the child.

21. In the appeal, the LA is then presented with a raft of lengthy reports, making recommendations for a high level of provision which the LA has not had cause to consider previously. The LA will ask for consent for the child to be assessed by their own educational psychologist/NHS therapists to prepare their own reports for the tribunal. It is at that stage that the parents will state that the child is refusing to be further assessed and refuse consent to the LA. In England, the Tribunal Procedure Rules make provision for the Tribunal to direct that the child should be made available (by the parents) but they do not include any sanction for failure to comply, because if the child is Gillick competent and refuses to comply, or is a young person who is appealing in their own right, then the power is very limited. Neither the Tribunal nor the LA will be afforded access to the child in those circumstances, and it is almost impossible to identify whether the child is actually making an informed decision or whether the parents are denying access to strengthen their evidence to the Tribunal by preventing the LA from obtaining their own evidence to counter the professionals' recommendations.
22. There is a further complication, because the Upper Tribunal decided in 2009 that there was no requirement for the parents' legal representative to disclose the letter of instruction to the professionals (contrary to the well-established practice in the Family Court that letters of instructions to professionals must be disclosed) and consequently, the Tribunal cannot know what questions the professional has been asked to address within the body of the report.
23. The Tribunal would not wish to refer the issue to the Family Court for consideration under the powers it retains to direct assessment of the child under the Children Act 1989 because once again, that would engender unnecessary delays and additional formality to the process. There is also an argument that those powers would not cover the assessments sought for the purposes of the Tribunal.

24. As this has been found as an issue in England, this may want to be considered by the committee.

The financial implications of the Bill (as set out in Part 2 of the Explanatory Memorandum).

25. The SENTW is grateful for the additional financial information that has been included within the Explanatory Memorandum that supports the Bill as the information provided to support the draft Bill was lacking in detail.
26. The SENTW is also pleased that Welsh Government recognizes that there will inevitably be significant transitional costs to the SENTW in order to implement the new legislation and that Welsh Government has indicated its intention in the Explanatory Memorandum to allocate additional transition funding for the SENTW as a consequence.
27. SENTW acknowledges and is broadly supportive of the provisions in the Bill which are aimed at avoiding or resolving disputes. This should eradicate the need to appeal to the Tribunal in as many cases as possible. We also acknowledge that if the Bill has its intended effects these should be a significant reduction in some types of cases. Nevertheless the SENTW takes the view that the introduction of a unified 0-25 system of ALN that extends and considerably increases the rights of children, parents and young people to appeal to the Education Tribunal is unlikely to bring down appeals from their current levels of around 100 - 105 per year and is much more likely to result in a long term increase in Tribunal cases. As a consequence the SENTW is of the view that the reforms are unlikely to achieve cost savings or indeed be cost neutral for the new Education Tribunal for Wales over the long term.
28. In terms of the anticipated increase in the numbers of children, and young people who are likely

to have a statutory plan, figures in the Regulatory Impact Assessment (page 95 at para. 7.30 and page 117 at para. 8.12) estimate that the numbers of children will significantly increase when IDPs are introduced from 13,318 statutory plans to 107,668 plans. The Assessment also estimates that there are approximately 9,323 young people who would identify themselves as having learning difficulties in the FE and Independent College Sector who potentially would be entitled to an IDP (page 119 at para. 8.14).

29. Each IDP will carry with it the right of the child or young person concerned and/or the child's parent or parents to appeal either directly to the Educational Tribunal or indirectly following a reconsideration of the disputed issue by the Local Authority. There are also a number of separate decisions relating to an IDP that may be challenged. In addition, it will be possible to bring appeals to Education Tribunal that concern whether or not a child or young person has ALN and should have an IDP in much the same way that appeals can be brought under the current system against refusals to assess and to issue a statement. Therefore arguments and disputes around whether or not a child or young person needs a statutory plan of some kind (a statement under the current system: an IDP under the new system) are still likely to occur.
30. In addition, there is a possibility that the introduction of the new legislation may make cases legally more complex as the legislation is tested out and this may increase the length of hearings and therefore result in an increase in costs over the medium term.
31. If there is an increase in the numbers and in the complexity of cases coming to Tribunal as a result of the new reforms then the SENTW takes the view that other stakeholders involved in the tribunal process are likely to incur an increase in costs as well.

32. More broadly the current system of support for SEN and LLD is extremely stretched and in the experience of the SENTW disputes are often fuelled by a lack of resources across education authorities, education providers, health services and social care to make appropriate provision for children and young people.
33. The new proposals are quite rightly ambitious and if they are to be more successful than the current system of support the SENTW is of the view that additional resources will be needed across the new system, not just during the transition but subsequently.

The appropriateness of the powers in the Bill for Welsh Ministers to make subordinate legislation (as set out in Chapter 5 of part 1 of the Explanatory Memorandum).

34. The powers as identified are considered appropriate.
35. So as to further the aims and objectives of the Bill further regulations may be required in regard to the following areas:
- The Structure of IDPs – a fixed format and more specifics concerning the matters that the IDP should include are considered essential
  - Admissions – to support the new system of allocating education placements for children and young people with ALN
  - Making complaints processes and appeal processes more compatible – in regard to which please see below
  - The Constitution of a Tribunal Panel – to prescribe the circumstances in which less complex cases could be dealt with by a 2 member panel or by way

of paper exercise so that cases can be dealt with as proportionately and expeditiously as possible

- The Monitoring and Enforcement of Tribunal Orders – in regard to which please see below
- The Appointment of Case Friends and Assessments of Capacity – both highly complex issues, which need further clarification.

Whether the Welsh Government’s three overarching objectives (listed at paragraph 3.3 of the Explanatory Memorandum) are the right objectives and if the Bill is sufficient to meet these.

36. The SENTW considers that the 3 overarching objectives are the right objectives and that with the significant caveats that are more fully explained in other parts of this response the Bill goes a long way in meeting them.

Whether the Welsh Government’s ten core aims for the Bill (listed at paragraphs 3.5 – 3.16 of the Explanatory Memorandum) are the right aims to have and if the Bill is sufficient to achieve these.

37. Again the SENTW considers that the 10 core aims for the Bill are the right aims and that with the caveats that are more fully explained in other parts of this response the Bill goes a long way in meeting them.

The provisions for collaboration and multi-agency working, and to what extent these are adequate.

38. If the new ALN system is to function well and deliver on its 3 overarching principles and 10 core aims it is the view of the SENTW that securing effective collaboration and multi agency working between those delivering services to children and young people is absolutely essential.

39. A lack of effective collaboration and multi agency working is one of the biggest weaknesses in the current SEN and LDD systems and notwithstanding the implementation of numerous policy initiatives to try to improve this aspect of the current SEN and LLD systems problems persist.
40. Welsh Government has accepted that effective collaboration and multi agency working should form a central part of the new ALN system. Indeed, the Explanatory Memorandum states that one of the core objectives of the Bill is to secure “an integrated, collaborative process of assessment, planning and monitoring which facilitates timely and effective interventions” and one of 10 core aims of the Bill is to increase collaboration (pages 7-8 paras. 3.3 and 3.12).
41. The SENTW acknowledges the considerable amount of work that Welsh Government has devoted to exploring ways in which this centrally important feature can be delivered.
42. The SENTW also welcomes the inclusion in the Bill of a specific obligation on LHBs following a referral from the local authority or FEI to consider whether there is “any treatment or service that is likely to be of benefit in addressing a child’s or young person’s ALN” and if considered necessary to secure that provision and which also enables the provision to be included in an IDP (Sections 18 &19) and it is pleased to see that at least some of the consent caveats that had underpinned this provision in the draft Bill have now been removed.
43. The replacing of the previous none statutory DMO role and the none statutory SENCO role with the statutory roles of DECLO (Section 55) and ALNCO (Section 54) and the reiteration of the duty upon services to cooperate and the new duty to share information (Section 58) which are all aimed at improving collaboration and multi agency working are also welcomed.

44. However, the SENTW has reservations about how ground breaking these provisions actually are and therefore how effective they will be in bringing about the sea change that is needed to deliver the fundamental improvements to collaboration and multi agency working that are going to be required if the new system of ALN is to function any better than the current SEN and LLD systems.
45. In the view of the SENTW the single biggest barrier to establishing effective inter agency working and support is the fact that education, health and social care services are each working to different and complex pieces of primary legislation and notwithstanding attempts that have been made to marry them together these pieces of legislation do not currently work well together to meet the holistic needs of children and young people with ALN.
46. The SENTW remains of the view that the most effective way of delivering an improvement in collaboration between education providers, education services, health services and social care services is to ensure that all services are placed under clear a statutory duty to engage in the process of assessing, identifying, making provision for and monitoring and reviewing ALN and just as importantly that all services work to the same criteria when doing so; criteria which place the needs of the child or young person first, irrespective of whether the need is education, health or care related.
47. It appears to the SENTW that there are a number of ways of seeking to achieve this (which are likely to have varying degrees of success):
48. The first is to make fundamental direct changes to the legislation that governs health services and social care as well as to education to make them fundamentally more compatible

49. The second is to make amendments to the definitions of ALN and ALNP in the Bill to include health and social care related needs and to provide that IDPs may include these needs and related provision and make this provision within an IDP legally enforceable in respect of health services and social care services
50. The third is to continue along the present path as currently set out in the Bill with some improvements being made to current proposed provisions to take account of the points that the SENTW outline in more detail below.
51. The SENTW would strongly urge the Committee to revisit in some detail the whole issue of how collaboration and multi agency working is best secured, taking the points made by the SENTW into account when doing so.
52. Having done so, if the Committee is minded to continue with the current approach in the Bill, the SENTW would ask the Committee to take into account the following points to try to improve on the provisions that are currently in the Bill.
53. In regard to the proposed new LHB obligations, set out at Sections 18 and 19 of the Bill, the SENTW is concerned that Section 18 (2) appears to mean that maintained schools cannot make a direct referral to LHBs under these Sections notwithstanding the fact that maintained schools will have a statutory responsibility to create IDPs and that they must channel any such request through the LA.
54. The SENTW is also concerned that the wording used in Sections 18 (4) and (6) relating to relevant “treatment or service” and “treatment or service that an NHS body would normally provide as part of the comprehensive health service in Wales,” are not very clear and may allow LHBs to limit what is considered to be clinically necessary because of resource issues and

because the particular service does not work in a way that is compatible with the needs of the child or young person.

55. Most importantly the consent caveat at Section 19 (8) of the Bill appears to mean that LHBs will be able to refuse to deliver necessary provision as they can do under the current systems of SEN and LLD support. At best this significantly weakens the extent of the obligations being placed on LHBs and at worst it risks undermining faith in the fairness and efficacy of the provisions within the Bill designed to improve dispute resolution.
56. The SENTW would urge the Committee to consider ways to specifically include Social Care in the statutory provisions that are aimed at improving collaboration. Social Care Services have an important role to play in effective collaborative working and the delivery of multi agency support for children and young people. Whilst it is appreciated that Education Authorities and Social Care Services are both part of a Local Authority it is the experience of the SENTW that this generally does not make it easier for each Service to work together in a supportive and collaborative way,
57. The new statutory roles of DECLO and ALNCO, whilst very welcome, are not dissimilar to the non statutory roles envisaged for the SENCO and DMO within the current SEN Code of Practice. The key difference appears to lie with the statutory nature of the two new roles. The SENTW is somewhat sceptical about the degree to which this will impact on the ability of DECLOs and ALNCOs to contribute significantly to improving collaboration and multi agency working.
58. It is also noted that the current Code of Practice identifies the need for Social Care to have a designated officer for special educational needs to play a strategic and operational role in supporting Education Services. If the statutory roles of ALNCO and DECLO are

considered important in securing effective collaboration within the new system then it would seem logical to the SENTW for consideration to be given to the creation of a similar statutory role of Designated Officer for Social Care.

59. The duty to assist in Section 58 of the Bill is more clearly set out than the broadly similar duty to assist that is contained in Section 322 of the Education Act 1996. It also provides a helpful obligation to give written reasons for a refusal to assist, which is helpful. It remains, however, a relatively weak provision. It also appears to apply to local authorities alone and would not therefore appear to assist early years providers, schools or FEIs in securing cooperation from other services when they are trying to discharge their duties under the Bill. It may be helpful to consider whether this provision could be extended to address this important issue.

60. In addition the SENTW would ask that the Committee look again at powers of redress in relation to health services and social services provision, which are currently separate to powers of redress in respect of education provision and which the Bill appears to seek to perpetuate in large measure. This issue is addressed further below when considering matters relating to dispute resolution.

Whether there is enough clarity about the process for developing and maintaining individual Development Plans (IDPs) and whose responsibility this will be.

61. The SENTW considers that the Bill provides a clear structure to the process by which IDPs are developed and now that greater detail has been incorporated into the Bill around the processes of review, transfer and ceasing to maintain it also gives an overall clear structure to how IDPs will be maintained (Sections 9 – 12; Sections 21; Sections 29 – 31 and Section 33).

62. The processes that are now outlined in broad form in the Bill appear to the SENTW to be quite similar to the current assessment and referral processes that exist under the current SEN and LLD systems.
63. This would suggest that the success of the assessment processes outlined in the Bill will be as equally dependent as the current assessment arrangements are upon securing effective collaborative working and multi agency support whenever this is required and upon the capacity of the workforce to meet the demands of the system and the upon the availability of sufficient resources to deliver support that is deemed necessary. These are things which the SENTW address in other parts of the response and the concerns that the SENTW hold in regard to them are not repeated here.
64. What is currently less clear is how education providers and LAs will go about making the decision that a child or young person has ALN and so bring into play the processes for IDP creation and subsequent maintenance.
65. The Bill also provides limited detail regarding the issue of what constitutes ALN (Section 2). Since this is the trigger point for the creation of an IDP this is something that will be extremely important and the Committee might wish to consider whether it would be helpful to secure additional clarity over this issue.
66. Also the statutory definition of what constitutes an IDP set out at Section 8 of the Bill is extremely limited. So as to promote certainty and consistency the SENTW is firmly of the view that there needs to be a fixed IDP template that sets out the overall structure of an IDP and provides some additional mandatory content.
67. The new proposals envisage a process by which schools and FEIs may refer cases to the Local Authority for determination when it is felt that the needs of the

child or young person are in essence too severe and complex for the school or FEI to determine or make provision for. The proposals also make provision for the Local Authority to refer cases back to the schools if they see fit. In the view of the SENTW this fluidity creates the potential for children and young people to become lost in amongst arguments concerning who has responsibility for identifying ALN and providing for any ALNP as sometimes happens in the present system, with the result that provision of support is delayed and working relationships amongst all involved become strained.

68. Without greater clarity over when cases might be referred to local authorities and when local authorities ought to take over responsibility for an IDP there is a distinct risk that the new system will perpetuate inconsistencies in practice amongst schools and local authorities across Wales, with some schools tending to refer cases to local authorities more readily than other and some local authorities accepting referrals more readily.
69. The new assessment proposals also make local authorities responsible for reviewing school decisions that are challenged before these decisions can be appealed to the Education Tribunal (Sections 24 – 28 & Section 30). The SENTW asks the Committee to consider whether this is necessary and whether it would be preferable for schools to be responsible for their own decisions direct to the Education Tribunal in the way that they are responsible for their decisions in regard to disability discrimination.
70. Again the SENTW takes the view that there is a distinct prospect within this process for children and young people to become lost in amongst arguments about whether they have ALN and who should have responsibility for matters with the consequence that support is delayed and again working relationships become strained.

71. To guard against delay in these processes as much as possible the Committee may want to consider whether time limits should be set within the assessment processes and if so what those time limits might be.
72. The Bill itself does not make it clear as to who within a school or FEI should be responsible for making a determination concerning a child's or young person's ALN and ALNP and who should be responsible for drawing up and maintaining IDPs. It does however give a statutory standing to the role of ALNCO and it is assumed in so doing that it is the intention of the Bill to give primary responsibility in this area to the ALNCO. Precisely what that role will look like and what the levels of qualification and experience will need to be in respect of the role are as yet not clear. What seems very clear to the SENTW is that whatever this detail, such is the importance of this role that it needs to be a role which is clearly stated to be part of the strategic management structures of relevant education providers. Also, careful consideration needs to be given to the balance of none contact and contact time that ALNCOs will need to be able to deliver effectively on this very demanding role.
73. How early years providers, schools and FEIs and their ALNCO's will be able to access and engage with the advice and support from local authority support services, and from colleagues in Health and Social Care is not made very clear on the face of the Bill. This is a particularly important issue as in a significant proportion of cases ALNCO's, notwithstanding their own expertise and expertise within the education provider itself, will still need help and support from sources outside the education provider to make effective determinations concerning ALN and ALNP.
74. The above points are particularly important given the intention that PCP methods are to be used to determine ALN and ALNP issues. Greater levels of engagement of children and their parents and young

people in IDP processes using PCP methodology are very much welcomed by the SENTW. However, if it is to be effective sufficient time needs to be allocated for it to be applied and ALNCOS will need to have the power to engage with necessary support services and health and social care colleagues to assist in decision making processes so that good quality decisions are made.

75. On the issue of engagement the SENTW would like to express some concerns and reservations about the way the Bill handles the inclusion of young people within the proposed new system. This is a very complex area as it brings into play issues of autonomy in respect of the 16 – 25 year old age group. The SENTW is not persuaded as yet, without further explanation of the thinking behind the current approach, that the Bill strikes the right balance between autonomy and support.
76. In this regard of particular concern to the SENTW are the provisions within the Bill which allow young people to veto IDP processes and thereby abrogate the responsibility of education providers and local authorities to address issues relating to ALN and ALNP in respect of the young people concerned.
77. The SENTW also has some concerns that are explained more fully later in this response about the fact that the Bill completely excludes parents of young people from consultation duties and from accessing rights of redress.
78. Linked to this the SENTW is also concerned that the Bill does not fully address the potentially complex interface between the rights of children and the rights of parents within the new system which, without significant clarification, either on the face of the Bill or through Regulation/the new Code, risks undermining the ability of organizations throughout the new system to make effective decisions. It is obviously hoped that in most cases the child and their parents will be in

agreement over issues concerning ALN and ALN provision but this is not always the case and the Bill needs to provide a basic framework for managing such disputes.

79. These are areas that the SENTW would ask the Committee to explore further during the current scrutiny process.
80. The SENTW would like to acknowledge the improvements made in the current Bill to the obligations on education providers and local authorities to make provision in Welsh. In the view of the SENTW, however, that the obligations are still relatively weak and this might be an area that the Committee may also wish to explore during the scrutiny process.

Whether the Bill will establish a genuinely age 0 -25 system.

81. The SENTW is very supportive of this aim. In the view of the SENTW the Bill does have the potential to create a unified ALN system for the age range 0 – 25.
82. The SENTW recognise the additional work that the Welsh Government has undertaken to include more detail in the Bill about how the new system will apply in an early years context and in the FEI context following feed back that the draft Bill was very focused on school based provision.
83. The SENTW would welcome even further detail in the Bill as to how the new system will apply in these areas in recognition of the fact that “one size does not fit all.”
84. There may be some merit in restructuring the Bill so that the duties on early years providers, schools and FEIs are disaggregated in order to give greater clarity to the obligations of each and for greater ease of reference.

85. None inclusion of vocational training in the new ALN system is something that in the opinion of the SENTW needs to be acknowledged as it does impact on the ability of the Bill to fully deliver on support for all young people with ALN in the 16 – 25 age range.
86. On a practical level it needs to be recognised that delivery of provision up to the age of 25 will require significant system changes for all services, but particularly for Social Care and Health Services, as these Services are generally organised into separate children and adult teams.

The capacity of the workforce to deliver the new arrangements.

87. Clearly there will be significant training needs for all involved in the new system to ensure that the workforce has a clear understanding of how the new system will work.
88. As previously highlighted the SENTW believes that under the current system public services are already fully stretched and frequently struggle to meet the demands placed upon them. As an example of these difficulties, the SENTW would cite the long waiting lists for Health Service assessment of children and young people that the SENTW has encountered in a number of its cases, particularly in areas such as Speech and Language Therapy Services, Occupational Therapy Services, Physiotherapy Teams and Child and Adolescent Mental Health Services.
89. In many respects, and notwithstanding the reduction in disputes that are anticipated through use of person centred planning and the dispute resolution aspects of the Bill, the SENTW is of the view that this is likely to be a problem in the new system unless additional resources are made available.

90. In recognition of the likelihood that there will be considerable demands placed upon ALNCOs within the new system the SENTW broadly welcomes the power granted by Section 54 (2) of the Bill to appoint one or more ALNCO's and the indication given in the Explanatory Memorandum that this flexibility is aimed at ensuring that in larger schools and FEIs there are sufficient ALNCO's to address the needs of all learners and conversely that it would enable a small school to share the services of another school. However, in the view of the SENTW this flexibility should not frustrate the need for ALNCO's to be a central part of the strategic management structures of education providers and this is something that may need to be addressed as part of the power to make regulations in respect of the ALNCO. As will the need for the ALNCO to have sufficient non contact time to carry out many of the responsibilities that it is anticipated will fall to this role under the new system.

91. The SENTW is aware that Welsh Government anticipates that some of the capacity issues that are anticipated will be managed through the ongoing transformation programme. One particular issue of concern to the SENTW is the need to ensure that there is sufficient capacity across Wales for ALP to be delivered through the medium of Welsh.

The proposed new arrangements for dispute resolution and avoidance.

92. The SENTW broadly supports the majority of the proposed new arrangements in so far as they go but considers that there are key areas in the Bill that need further consideration and which may need amendment if the new system is to provide a fair and transparent system for resolving concerns and appeals.

Capacity

93. Section 63.3 provides an appeal right for a child or a child's parent to apply to the Education Tribunal

for a declaration of capacity. This could occur where another body has indicated that the child lacks capacity, and the child/parent disagrees and wish to appeal. Or it could in fact occur at any time, including a situation where the child wanted to bring an appeal but the parent questioned their capacity to do so.

94. Since the Special Educational Needs Tribunal for Wales Regulations 2012, SENTW has been able to make a finding that a child does not have sufficient understanding to participate or continue to participate in proceedings without a case friend. Such a finding is made where the question of the child's understanding is raised either by the party or on the initiative of the President or the tribunal panel. So, assessing capacity is not a completely new responsibility.
95. However (as indicated elsewhere in this response), so very few children have brought their own cases thus far that the situation hasn't arisen and is untested. The appeal right for a parent or a child to ask the Education Tribunal for such a declaration is new.
96. Whilst a lot of the practical issues in relation to this appeal right should be resolved through Regulations (elsewhere in this response the SENTW highlights the need for the provision to make Regulations on procedure at section 68), the SENTW is of the view that there are a range of issues which need careful consideration at this stage:
97. Section 75(2) indicates that if a governing body, LA or NHS body 'considers' that the child does not have capacity they do not need to comply with requirements as set out in section 75(1). If a child is considered to lack capacity, is that body required to inform the parent and child, and also inform them of the right to appeal this decision? The SENTW recommend that the Committee considers whether this should be clarified in the legislation.

98. If a child wants their capacity to be assessed, and makes the application (which could happen in various situations, including a contentious situation where the parent and child disagreed on this point), does that child have the right to legal representation? If so, who arranges it and pays for it? The Bill is helpful in outlining that a child should have access to independent advocacy, but independent advocacy is not the same as legal representation and – depending on the nature of the assessment (see below) – legal representation might be needed. Also, if supporting evidence were required to support the child’s case (eg. professional reports on capacity), who would arrange and pay for them? The SENTW recommend that the Committee considers the implications for the child.

99. It is useful when considering the provisions on the face of the Bill to be aware of the complexity of underpinning issues which will need to be covered in the Regulations. The Committee may wish to take a view on some of these matters. They include, but are not restricted to the following:

- Would the Education Tribunal have the power to issue directions that evidence be provided? Would that power extend to schools (currently it only covers LAs)?
- Would the Education Tribunal have the power to remit the case back to the LA for reconsideration?
- Would the Education Tribunal make a paper-based decision, using evidence submitted by parties?
- Would the Education Tribunal – or someone appointed by the Tribunal – have to undertake the Tribunal’s own assessment?
- Would a full oral hearing take place to determine capacity in the face of competing views?

- What supporting Regulations would be needed in relation to this appeal right alone?

Case friends

100. Under the current regime, once a finding has been made that a child lacks understanding, the SENTW directs the appellant to appoint a case friend. Certain information must be provided to the SENTW to indicate the suitability of the case friend appointed by the appellant.
101. Under the ALN Bill proposals, if a declaration has been made that a child lacks capacity, it is the Education Tribunal that appoints the case friend, which is a very different situation. It is also quite an unusual situation for an independent Tribunal to be in, appointing someone to support one party.
102. The Bill requires the Education Tribunal to be responsible for the appointment of a case friend who meets the criteria in section 76 (6). As far as the SENTW can see, there would be 3 ways of doing this, with varying degrees of rigorousness and varying implications for workload of and cost for the Tribunal.
103. The Education Tribunal could appoint a panel of professional case friends who were recruited on the basis of the appropriate skillset and appropriate vetting. A case friend in whose abilities the Tribunal was fully confident would be appointed for a child; the child would not know the case friend, which might not be helpful, but their appropriateness in other respects could not be questioned. There would be cost implications for the Tribunal.
104. The Education Tribunal could invite the child or parents or other interested parties to nominate a case friend for the Tribunal to assess suitability. It is unclear how the Tribunal should assess this suitability (since the Tribunal would not have the appropriate knowledge without conducting investigations), but if it

were to be done rigorously then there would be cost implications for the Tribunal. The Tribunal would also need to get DBS checks (which is currently the responsibility and at the cost of the case friend).

105. The Education Tribunal could invite the child or parents or other interested parties to nominate a case friend, asking them to submit a form such as the one in use under the current system. This form requires the prospective case friend to sign to say that they will act in accordance with requirements much as those set out in 76.6. This form is then sent to all parties to the proceedings and the child's parent to see if anyone has any objections to the suitability of the case friend. This provides an element of checking, but isn't fool proof if the other parties are not familiar with the proposed case friend. The Tribunal could then appoint purely on this basis. This has the advantage of appointing a case friend that the child knows, and a lack of lengthy investigation procedures (which could delay the case and thus meeting the needs of the child, if the Tribunal were to find in favour of the child), but as the Tribunal would be relying on the declarations and non-objections of others, it is questionable as to whether the Tribunal would genuinely have sufficient knowledge to 'appoint' the case friend with confidence. It is presumed that the DBS responsibility and cost would come to the Education Tribunal, rather than sit with the prospective case friend as at present.

106. None of these methods is ideal and some could have significant resourcing implications for the Education Tribunal. The Tribunal could also be criticised if a party was not happy with the choice of case friend as the case progressed.

107. The SENTW suggest that the Committee considers whether it would be appropriate to amend the Bill to reflect the current system, whereby the Tribunal directs the appellant to appoint a case friend. If not, the SENTW would welcome the Committee's views on how the Education Tribunal should deliver a

responsibility to appoint case friends, having regard to both practical and financial implications for the Tribunal, as well as ensuring best outcomes for the child.

Capacity of young people

108. Section 63(3) of the Bill says that a child or a child's parent can apply to the Education Tribunal for a declaration of capacity. There are further provisions for the support of a case friend for a child that lacks capacity. This does not appear to apply to a young person or a parent of a young person.
109. Section 74 of the Bill sets out arrangements for young people who lack capacity (who are treated in the same way as parents who lack capacity).
110. The SENTW is not convinced that it is helpful to exclude young people from the capacity and case friend provisions, and start treating them as adults who might have a deputy or power of attorney in place to represent their interests.
111. It seems to SENTW unlikely that, for example, a 17 year old who remains living at home with parents and in full time education (but who would be deemed to be a young person as defined in the Bill and thus not be covered by section 63(3) and associated provisions for case friends) would have these provisions in place.
112. Unless there are compelling reasons otherwise, it would seem to provide better and more seamless access to administrative justice for young people to have access to declarations of capacity and the support of a case friend if wishing to bring a case to the Tribunal. We ask the Committee to consider whether amending the Bill to this effect would be helpful.

113. In the view of the SENTW this is of particular importance if the reforms do not give any rights to the parents of young people (as discussed below).

Removal of rights of parents of pupils aged 16 - 19 at school and a lack of rights for the parents of young people

114. The Bill builds on and strengthens existing arrangements for children and young people to bring their own appeals.

115. At the same time the Bill makes a clear distinction between the parents of children and the parents of young people within the new ALN system, such that the parents of children will automatically have the right to have their views taken into account and they will have direct rights of appeal to the Education Tribunal but parents of all young people will not.

116. In so doing the Bill takes away the rights that parents of 16 -19 year old young pupils with a statement identifying school provision currently have to be actively engaged in all decisions relating to the ALN and ALNP of their children in their own right.

117. Whilst the Tribunal is highly supportive of empowering young people to bring their own cases, and the provision of support structures to enable that, the SENTW is uneasy about the approach being adopted.

118. Firstly, the rationale behind this approach and its impact is not touched on in the Explanatory Memorandum. Secondly the SENTW feels that the proposed approach does not reflect the reality that many parents of necessity remain actively involved in the care and education of their children into adolescence and beyond. Thirdly the removal of this right is inconsistent with the statement in the Justice Impact Assessment section of the Explanatory Memorandum and Regulatory Impact Assessment

where it states (section 8.596) that “the Bill replaces existing rights of appeal under the current SEN Framework with new rights of appeal.”

119. In the view of the SENTW to remove a right of appeal from a group of people, without a very clear and very compelling rationale, risks restricting access to administrative justice and – in this case – makes it potentially less easy to access appropriate educational support in disputed cases. This is particularly the case given the high levels of support needs for some of the young people concerned.
120. SENTW usage statistics show the following:
121. In spite of SENTW providing targeted guidance and a dedicated helpline for young people (children’s booklets are sent out automatically with every request for appeal/claim forms), the Tribunal has only received 1 claim and 1 appeal directly from children since the right was introduced in 2012. The Tribunal has had a couple of other appeals where the child has been instrumental in the appeal, but the appeal was brought by a case friend. The majority of the (very small number of) children/young people bringing their own cases have been looked after children.
122. In contrast, during the equivalent period (academic years 2012-2016), 21 cases have been brought by parents on behalf of those in the 16+ age group.
123. The SENTW considers that it would be helpful if the position of Welsh Government on this issue is made clear and fully explained.
124. In the absence of a very clear and compelling case to remove these rights the SENTW is of the view that the Bill should be amended to retain them and indeed extend them to include parents of young people with ALN in the FEI sector. This would mean that the views of all parents are heard and the option

for parents of young people to bring an appeal would run alongside but in no way preclude the right of young people to bring their own appeal.

Disagreements between parents and children

125. The structure of the current legislation, where under section 9 of the Education Act 1996, it is stated that a child is to be educated in accordance with the wishes of their parents insofar as that is compatible with the efficient education of others and the avoidance of unreasonable public expenditure, means that within the statutory decision making framework, the child's preference is automatically secondary to the parents'.
126. The position reflects UK society's perception, when the provision was first included in the 1944 Education Act, that a child was the property of their parents, with all decisions being made for them by their parents. If children are now to have a right of appeal, it must have at least equal standing in the eyes of the law to that of their parents, and where there is a disagreement, and the child doesn't agree with their parents' proposed placement, then it would benefit the parents to obtain a declaration of incapacity so as to undermine the impact of the child's own evidence.
127. At present, there is no mechanism for the decision maker to apply equal weight to the child and the parents' preferences in the way in which provision is delivered or the school placement and this is an important issue for resolution before the Measure is enacted.
128. Where a right of appeal exists for both child and parent in respect of the decision, presumably, the intention is that both appeals will have equal standing before the Tribunal and will be considered on their merits. That is not the current situation, and the parents' wishes have precedence over both the wishes and the welfare of the child. Education legislation

does not contain any reference to the child's welfare being paramount as does the Children Act 1989 and this raises a real danger of potentially compromising the emotional welfare of the child through the decision making and appeals process and driving a wedge between them and their parents. The situation may be particularly acute where there is limited provision in rural areas and parents and local authorities must consider residential placements purely because of the distances involved, and the child may vehemently oppose such a proposal.

129. The advantage to the parents in obtaining a declaration of incapacity in those circumstances would be that it could be used to undermine the child's evidence in the expectation that that would give greater strength to their argument that the provision they seek is the appropriate provision.

130. For instance, a high functioning ASD pupil may present challenging behaviours in a mainstream school because they cannot cope with the sensory overload of being in a busy school environment. Parents may recognise the problem, and seek a specialist placement in ASD specific provision. A child may not have insight into the difficulties and oppose the move because they prefer to stay in a familiar environment with their friends, whilst not recognising that the placement is not meeting their special educational needs. Both the LA and the Tribunal must listen to the child's views and take them into consideration in reaching the decision.

131. For comparison purposes, a similar situation can arise where estranged parents, who each have a right of appeal against the LA's decision, apply to the Tribunal for different school placements. The situation is particularly acute where one parent seeks a special school placement and the other a mainstream. There is under the Education Act 1996 a statutory presumption in favour of mainstream, unless the parents consent to special school - thereby again

providing one parent with a stronger hand than the other. In those situations, the Tribunal have deferred the decision to the Family Court on the basis that issues of principle regarding the type of education to be offered to a child ie mainstream or special, should be decided under the Children Act 1989 where consideration of the child's welfare is paramount, with decisions about the specific placement ie school named within the type of provision, is the remit of the expert tribunal.

132. On a practical level, are parent and child appeals to be heard by the Tribunal together as a three handed appeal – with the potential that it will have to consider and decide between three different proposals for provision and placement? Such a process will involve greater formality and longer hearings. Are appeals to be heard consecutively by the same panel? That too will lead to longer hearings. Or should appeals be heard separately by different panels, so that each is taken on its merits? That could lead to different panels reaching different conclusions.
133. Should issues of principle be referred for resolution to the Family Court first, e.g. mainstream/special; residential/day placements? What is the mechanism for doing this? The advantage of such a referral would be that the court must consider the child's welfare as paramount and are not constrained to comply with the parental preference if it conflicts with the paramountcy of the child's welfare.
134. There is no doubt that the involvement of multiple fora for making the decision would inevitably lead to delay, and careful consideration should be given to the mechanisms created establishing the decision making process, for both local authorities and appeals.

LA/LHB responsibility for delivery of Tribunal decisions

135. The focus of the Tribunal is on access to education. A wide range of professionals may be involved in supporting a child or young person in accessing education, and this will often include some health professionals.
136. Most commonly, this will include speech and language therapists (SALTs), occupational therapists (OTs), physiotherapists and children and adolescent mental health services. Whilst these professionals will be highly experienced in giving clinical judgments as to a child's needs, in order to meet the educational needs of the child, and crucially on the basis of the evidence before it, the Tribunal sometimes finds that there is a need for increased support from health professionals. The Bill makes it clear that the Tribunal will continue to be able to make such decisions (Section 19(7)).
137. In such cases, as things stand at present, the SENTW hears cases, and makes a decision which the local authority is responsible for delivering. If the Tribunal has determined that additional support is required for educational purposes, then the LA must ask the LHB to deliver. If the LHB refuse to deliver then either the LA must seek private provision (which can cause delay in the provision being made, is costly and difficult to regulate) or the needs of the child remain unmet, which is inequitable and damaging to their education. In such circumstances, SENTW has no power to enforce. Parents must complain to the Welsh Government.
138. SENTW regards this as a fundamental weakness in the current system.
139. Unfortunately it is a weakness that it appears is likely to reoccur in the new ALN system as a result of Section 19 (8) of the Bill which states that:
- "If the Education Tribunal for Wales orders the revision of an individual development plan in

relation to additional learning provision specified under this section as provision an NHS body is to secure, an NHS body is not required to secure the revised additional learning provision unless it agrees to do so.”

140. This clause effectively means that, in spite of the Tribunal’s power to make an order as set out in Section 19(7) of the Bill, an LHB is in a position to over-ride the determination of the independent specialist Education Tribunal (and it is assumed, based on experience to date, that LHBs will do this).
141. If the Tribunal has formed a decision (a legal judgment made, by those appropriately skilled to do so, on the basis of the expert evidence before it), and the LHB which should deliver that service can simply say that it does not consent then it undermines the whole purpose of having a Tribunal and is likely to result in the needs of the child/young person not being met.
142. SENTW does acknowledge and welcomes the effort that the Welsh Government are making to improve the capacity of LHBs to work effectively with LAs to deliver the ALN provision for children.
143. The SENTW acknowledges that this may reduce the number of cases where the health provision is contentious, nevertheless where such cases do arise it is essential in the educational interests of the child that the order of the tribunal is complied with. The wording in the Bill at present makes this doubtful.
144. The SENTW is of the view that the most effective remedy for this weakness would be for LHBs to be under a duty to comply with the determination of the Tribunal, just as LAs are. Indeed it seems irregular and inequitable that the duty should be placed on one kind of public body (LAs) and yet not on another (LHBs).

145. If, however, the current situation is maintained, with LHBs able to ignore the findings of the Tribunal, then there must be complete clarity in the Bill as amended that the LA must deliver the order of the Tribunal and further clarity on how they will achieve that and the funding implications for any such provision.
146. The SENTW considers that for a family to have to go to Judicial Review to achieve delivery of a tribunal order to be entirely inappropriate resulting in additional expense and distress for the family as well as further delay in meeting the established ALN of the child.
147. There must be an effective form of enforcement and redress if the LA fails to do so.
148. It is also contended that it would be sensible to consider ways in which LAs could be given a greater degree of control in this situation.

Enforcement procedures

149. Currently, where the SENTW has made a decision that a child should receive increased support, and that support is not forthcoming, parents often contact the SENTW seeking redress but the Tribunal is currently powerless to act and must simply advise the family to contact the Welsh Government.
150. It is strongly recommended that – as a minimum – the new system requires complaints about non-compliance to be routed via the Education Tribunal (who are familiar with the case and could quickly verify whether the complaint is legitimate) before transferring to the Welsh Government for enforcement action. This would facilitate the handling of such cases, as well as enable the Tribunal to monitor numbers.

151. The number of complaints which arise will be reduced if the issues of LHB responsibility for compliance with decisions of the Education Tribunal as set out above are addressed, since many of the complaints the SENTW receives from parents arise from situations where the LHB has refused to deliver provision and the LA has not made/ has been unable to make alternative provision.

152. The SENTW have recommended above that Section 68(2) of the Bill is amended to allow provision for Regulations to cover monitoring and enforcement of compliance with Tribunal orders.

Retention of complex systems of redress

153. The current processes for dispute resolution and redress within the SEN and Learning Difficulties and Disabilities (LLD) are diverse, fragmented, complex, time consuming for all involved, and they do not work together.

154. Unfortunately, rather than integrating these processes so that there is a single mechanism for resolving disputes and securing redress the Bill seems to envisage that the current processes will continue in much the same way as presently.

155. In the view of the SENTW this position needs to be reconsidered.

156. If the current redress systems are not to be integrated then in the view the SENTW, at the very least, further work needs to be done to identify how these processes relate to each other and can be made to work together more effectively.

Need to learn from cases

157. The 2012 Consultation proposed that there should be a requirement for the parties to tribunal proceedings to hold post outcome reviews so that

practices can be improved where possible. The Tribunal continues to support this proposal and considers that it is something that should be included in the Bill or in the mandatory provisions of the new ALN Code of Practice.

Any amendments to the Bill to improve any aspects of the Bill that are identified as inadequate.

158. Possible amendments to improve specific aspects of the Bill have been outlined above.
159. In addition, less substantial, but nonetheless, useful amendments that the SENTW believe should be considered are as follows:

Specific Statutory Definition of Parent/s

160. Inclusion of a clear statutory definition of the term “parent/s” within s. 68 of the Bill would, in the view of the SENTW, be extremely helpful to all involved in the new system.
161. The Tribunal takes the view that it will be helpful to recognize that the definition of parent is a broad one, which in addition to natural parents encompasses all those with parental responsibility for a child and also those who may have care of a child or young person. It may also be helpful to make it clear that parents are entitled to act jointly or independently of each other in relation to education matters.

Power to Appoint Deputy Presidents to the Education Tribunal

162. In the context of the administration of Tribunal functions it would assist the SENTW to have a statutory power to appoint a Deputy/Deputies to the President of the Tribunal to ensure that all the functions of the Tribunal can continue to be exercised in the event that the President were to become incapacitated for whatever reason.

163. The current Tribunal Regulations provide for a number of the powers of the Tribunal President to be delegated on an ad hoc basis to a Chair/Chairs of the Tribunal, which is extremely helpful, but does not provide the full benefits of appointing a deputy that has been seen in other Welsh devolved tribunals.

164. Sadly, in another Tribunal the recent highly unexpected death of the President has very much highlighted the need for deputation to ensure the continuation of the effective running and administration of the Tribunal.

Change of the term “lay panel” to “education panel”

165. Sections 79 – 81 deal with the constitution and the proposed new Education Tribunal and within these sections use of the term “lay panel” is used. This is based the same wording that is used in Part 1V of the Education Act 1996 when making provision for the constitution of the SENTW.

166. So as to better reflect the fact that the “lay panel” of the SENTW is made up of members with considerable expertise in education, SEN and disability related issues when the SENTW Regulations of 2012 were created the term “lay panel” was changed to “education panel.”

167. In the interests of consistency therefore and so as to better reflect the nature of the panel the SENTW would ask that references to “lay panel’ within the Bill are amended to “education panel.”

Inclusion of a power to the Tribunal to cease to maintain an IDP under Section 64

168. Under Section 63 of the Bill there is a right of appeal concerning the issue of whether or not an IDP should be ceased. The concomitant power to make an order regarding an issue concerning a cease to

maintain appeal allows the Education Tribunal to order the continuance of the IDP with or without revision but it does not include the power to order that the IDP ceases. Whilst it is arguable that this is achievable through the power of the Tribunal to dismiss an appeal for the sake of clarity and for the avoidance of any doubt it is preferable for the Bill to specifically grant the Tribunal this power. The SENTW currently has this specific power in respect of SEN appeals.

Concluding Remark

169. The SENTW would like to thank the Committee for taking the time to consider this response and it hopes that the Committee finds it useful in carrying out its scrutiny of the ALNET Bill.

undeb cenedlaethol y myfyrwyr

national union of students

2il Lawr
Adeiladau Cambrian
Sgwâr Mount Stuart
Caerdydd CF10 5FL

ff 02920 435 390

e office@nus-wales.org.uk

www.nus.org.uk

2nd Floor
Cambrian Buildings
Mount Stuart Square
Cardiff CF10 5FL

t 02920 435 390

e office@nus-wales.org.uk

www.nus.org.uk

Dydd Llun 13 Chwefror 2017

Colin Thomas, Rheolwr Cyffredinol a
John Pockett, Cyfarwyddwr, Cysylltiadau â'r Llywodraeth
Cydffederasiwn Cludiant Teithwyr Cymru
1 Lewis Terrace
Darren Parc
Pontypridd CF37 2AF

Annwyl Syriaid,

Re: Cynllun etifeddiaeth Fy Ngherdyn Teithio

Bu inni ysgrifennu at Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi a'r Seilwaith yn ddiweddar ynghylch penderfyniad Llywodraeth Cymru i ganslo Fy Ngherdyn Teithio pan ddaw'r cynllun peilot i ben fis Mawrth, er fawr siom inni.

Ymatebodd Ysgrifennydd y Cabinet i'n hysbysu ei fod wedi gofyn i CPT Cymru, yn ogystal ag awdurdodau lleol, i ddatblygu cynllun etifeddiaeth fforddiadwy i fod ar waith o 1 Ebrill eleni.

Mae'r posibilrwydd o amhresenoldeb llwyr unrhyw gynllun cymhorthdal teithio i pobl ifanc yng Nghymru yn destun pryder mawr inni. Wrth i chi weithio i ddatblygu cynllun etifeddiaeth, hoffem fachu ar y cyfle hwn i rannu gyda chi ein barn am bwysigrwydd cynllun cymhorthdal teithio a sut y gellid gwella Fy Ngherdyn Teithio.

Pam fod angen cynllun cymhorthdal

Mae cludiant fforddiadwy i'r coleg a'r chweched dosbarth, yn ogystal â lleoliadau gwaith, yn hanfodol i bobl ifanc yng Nghymru er mwyn iddynt allu cael mynediad i addysg. Yn 2014, fe wnaethom gyhoeddi adroddiad o'r enw '[Punt Yn Eich Poced](#)', a oedd yn cynnig trosolwg o brofiad myfyrwyr o gymorth ariannol yng Nghymru.

Amlygodd ein hymchwil fod cyfran sylweddol o fyfyrwyr addysg bellach yn cael eu gorfodi i wario arian er mwyn cael mynediad i'w haddysg. Yn wir, roedd 62% ohonynt wedi wynebu costau yn gysylltiedig â theithio ac roedd y rhan fwyaf o'r costau hyn yn £20 neu fwy.

Canfu'r ymchwil hefyd fod y gost o deithio yn rhoi straen ar alluoedd y myfyrwyr i gydbwysu eu hymrwymadau rhwng gwaith, astudio, a bywyd teuluol, gyda 37% o fyfyrwyr sy'n talu mwy na £20 yr wythnos yn adrodd hyn. Yn ogystal, cymharodd yr adroddiad gostau myfyrwyr sy'n byw mewn ardaloedd â chod post trefol yn ôl y Swyddfa Ystadegau Gwladol â'r sawl â chodau post gwledig. Yr hyn a welsom oedd bod myfyrwyr o gefn gwlad yn treulio mwy o amser ac yn gwario mwy o arian ar drafnidiaeth.

Ein galwadau ar lywodraeth

Gyda'r ymchwil hwn mewn cof y crybwyllom yr union fater hwn yn ein [manifesto](#) cyn etholiadau'r Cynulliad Cenedlaethol y llynedd. Ynddo, bu inni argymhell 'y dylai llywodraeth nesaf Cymru ymestyn cymhorthdal teithio ar drafnidiaeth gyhoeddus i holl fyfyrwyr AB, gan ddatblygu ar y cynllun bws Fy

Ngherdyn Teithio ar gyfer myfyrwyr 16-18 oed, i sicrhau na chaiff neb ei eithrio rhag cyfleoedd oherwydd costau teithio.' Argymhellodd ein [Maniffesto Prentisiaid](#) hefyd 'fod yr holl **bleidiau'n** ymrwymo i gyflwyno cerdyn teithio **sy'n** addas ar gyfer prentisiaid rhwng 16-25 oed.'

Er ein bod yn cydnabod nad yw'r niferoedd a fanteisiodd ar y cynllun yn arbennig o uchel, gyda dim ond 7% o'r rhai sy'n gymwys yn ei ddefnyddio, credwn nad yw hyn oherwydd fod y cynllun ei hun yn ddiangen, ond yn hytrach oherwydd nad yw wedi cael ei hysbysebu'n effeithiol.

Yn wir, cyn i'r cynllun gael ei gyflwyno, dangosodd ein hymchwil nad oedd cyfran sylweddol o fyfyrwyr ddim yn deall sut i gael cymorth gyda chostau teithio.

Rydym wedi rhoi sicrhad i Ysgrifennydd y Cabinet ein bod yn barod i gynorthwyo gyda hyrwyddo Fy Ngherdyn Teithio, neu ei gynllun etifeddiaeth, i fyfyrwyr a phrentisiaid yng Nghymru.

Gofynion ar gyfer cynllun etifeddiaeth Fy Ngherdyn Teithio

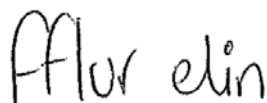
Yn ein sylwadau cychwynnol i Ysgrifennydd y Cabinet, galwom ar Lywodraeth Cymru i ail-ystyried ei phenderfyniad i ganslo'r cynllun, ac yn lle hynny rhoi mwy o bwyslais ar hysbysu pobl ifanc yn effeithiol am sut i dderbyn cerdyn teithio.

Gan eich bod chithau nawr â'r dasg o ddatblygu cynllun etifeddiaeth fforddiadwy, rydym yn galw am y canlynol:

1. Yn ogystal â chynnig disgownt o draean ar deithio ar fws i bobl ifanc 16-18 oed, ymestyn y cynnig presennol i bob dysgwr mewn addysg bellach nad sydd yr oed hynny.
2. Ymestyn y cynnig presennol i bob prentis yng Nghymru hyd at 25 oed.
3. Archwilio sut y gall teithio ar y trên gael ei gynnwys yn y cynnig.

Byddem yn hapus i gwrdd â chi i drafod ein pryderon a sylwadau ymhellach, os byddai hynny o ddefnydd.

Yr eiddoch yn gywir,

Fflur Elin
Llywydd, UCM Cymru

Carmen Smith
Dirprwy Lywydd, UCM Cymru

Anfonir copi o'r llythyr hwn:

- Ysgrifennydd y Cabinet dros yr Economi a'r Seilwaith;
- Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a Llywodraeth Leol;
- Y Gweinidog Addysg Gydol Oes a'r Gymraeg;
- Y Gweinidog dros Sgiliau a Gwyddoniaeth;
- Cadeirydd Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc, ac Addysg y Cynulliad Cenedlaethol;
- Cadeirydd Pwyllgor yr Economi, y Seilwaith, a Sgiliau'r Cynulliad Cenedlaethol;
- Cadeirydd Pwyllgor Cydraddoldeb, Llywodraeth Leol, a Chymunedau'r Cynulliad Cenedlaethol;
- Llefarydd Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar Ffyrdd, y Seilwaith, a Thrafnidiaeth; a
- Llefarydd Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru ar Addysg.

Huw Irranca–Davies AM
Chair of the Constitutional and Legislative Affairs
Committee

16 February 2017

Dear Huw,

A Stronger Voice for Wales: engaging with Wales and the devolved institutions

Thank you for your letter dated 17 January 2017. Members of the Children, Young People and Education Committee were keen to respond to your call for information on inter–institutional working. My comments for the Constitutional and Legislative Affairs Committee (CLA) are directly in relation to Strand II: Inter–institutional relations on policy matters.

The Committee is keen to pursue good working relationships with counterpart committees of the UK Parliament and devolved administrations on issues of common interest and concern. In particular, we believe it is very important to link up work on child health, poverty and abuse to other parts of the UK by examining their own interventions. There is a great deal of scope for the Committee to build relationships with counterpart committees in Holyrood, Stormont and Westminster. I have discussed this with Committee staff and I am keen for them to examine potential joint lines of inquiry with other administrations.

To give you a sense of background, the Fourth Assembly's Children and Young People Committee undertook active work outside of Wales. Notably in advance of the introduction of the Qualifications Wales Bill, the Committee met with Quality and Qualifications Ireland and the Scottish Qualifications Authority. This played a

key role in shaping the Committee's approach to scrutiny and ultimately the shape the new qualifications body took.

It is also of note, the Committee visited the Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) at their headquarters in Paris. The Committee met those responsible for the Programme for International Student Assessment (PISA), and the OECD's review of Wales' education system. These visits played a critical role in shaping our approach to scrutiny and in turn influencing the Welsh Government's policies.

Going back to the second and third Assembly, the Education and Lifelong Learning Committee undertook some policy fact-finding work to the devolved administrations. These were seen as critical to informing inquiry work and future planning.

Many of the policy issues the Committee will consider will have strong similarities with other parts of the UK, Europe and beyond. As such, I firmly believe that our Committee's work would benefit from developing better inter-institutional relationships. We would welcome any advice or support from your Committee to help us achieve this.

Yours Sincerely,

Lynne Neagle AC / AM
Cadeirydd / Chair

Vaughan Gething AC/AM

Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd, Llesiant a Chwaraeon
Cabinet Secretary for Health, Well-being and Sport

Rebecca Evans AC/AM

Gweinidog Iechyd y Cyhoedd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Social Services and Public Health

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Ein cyf/Our ref MA-P-8151-16

Lynne Neagle AC

Cadeirydd

Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

17 Chwefror 2017

Annwyl Lynne,

Gwybodaeth ychwanegol i'r dystiolaeth ar 18 Ionawr 2017

Diolch am eich llythyr dyddiedig 2 Chwefror yn gofyn am wybodaeth ychwanegol am nifer o feysydd yn dilyn ein hymddangosiad gerbron y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar 18 Ionawr 2017.

Gwasanaethau newyddenedigol yn Ysbyty Athrofaol Cymru, Caerdydd

Cyhoeddodd Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro Fframwaith Risg a Sicrwydd Corfforaethol ar 9 Chwefror 2017. Mae'r Bwrdd Iechyd yn credu bod y risg sy'n gysylltiedig â gweithredu newidiadau gwasanaeth o Raglen De Cymru wedi lleihau.

Rhan allweddol o Raglen De Cymru yw sicrhau bod gwasanaethau newyddenedigol yn ddiogel ac yn gynaliadwy ar gyfer y dyfodol. Ar 13 Ionawr, cyhoeddwyd cyllid cyfalaf gwerth £25.139m gan Lywodraeth Cymru ar gyfer cyflwyno ail gam y datblygiad yn Ysbyty Athrofaol Cymru rhwng 2016 a 2019. Bydd y buddsoddiad yn darparu:

- wyth cot gofal dwys arall, mewn uned newyddenedigol wedi'i haildatblygu a chanddi fwy o gyfleusterau i gleifion a theuluoedd, gan gynnwys swît profedigaeth;
- cyfleusterau obstetreg newydd gan gynnwys ward a chanddi wyth gwely ychwanegol i gleifion mewnol â chyfleusterau *en-suite*; a
- theatr llawdriniaethau newydd ar gyfer obstetreg yn benodol gydag ardal bwrpasol ar gyfer adferiad cleifion.

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Gohebiaeth.Vaughan.Gething@llyw.cymru
Correspondence.Vaughan.Gething@gov.wales
Correspondence.Rebecca.Evans@gov.wales
Gohebiaeth.Rebecca.Evans@llyw.cymru

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Mae'r risg i fabanod newydd-anedig a mamau risg-uchel o ganlyniad i roi gofal parhaus mewn amgylchedd sy'n glinigol anaddas yn parhau i fod â sgôr uchel ar Fframwaith Risg a Sicrwydd Corfforaethol Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro.

Yn y gorffennol, ym mis Tachwedd 2015, cafodd Bwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro gyllid cyfalaf Llywodraeth Cymru gwerth £7.472m ar gyfer cam cyntaf y gwaith o greu uned newyddenedigol dros dro ar ôl i'r uned ar y pryd gau yn sgil achos o haint, ac ar gyfer adnewyddu uned barhaol. Mae'r uned newyddenedigol wedi symud i gyfleuster dros dro er mwyn creu'r uned newyddenedigol barhaol newydd a fydd ag amgylchedd clinigol sylweddol well. Mae'r cam cyntaf wedi'i gwblhau a disgwylir trosglwyddo i'r uned newydd ar ôl cwblhau'r coridor cysylltu. I liniaru'r risgiau a nodwyd, mae'r Bwrdd Iechyd wedi cytuno ar gynllun wrth gefn os bydd y risgiau'n gwaethygu ar draws yr adran newyddenedigol a'r adran famolaeth.

Mae'r ddau fwrdd iechyd arall sy'n rhan o Raglen De Cymru yn parhau i weithio ar y cynlluniau manwl ar gyfer rhoi'r Rhaglen ar waith. Hyd yn hyn, rydym wedi cymeradwyo cynigion am gyfalaf, wedi eu hariannu gan Lywodraeth Cymru, tuag at gapasiti ychwanegol a gwelliannau ar gyfer:

- Uned gofal dwys newyddenedigol yn Ysbyty Brenhinol Gwent, Casnewydd: cytunwyd ar gyllid cyfalaf gwerth £2.120m ym mis Hydref 2016 i adnewyddu a moderneiddio'r uned bresennol ac i wneud lle i 6 o gotiau eraill. Yn ôl yr amserlen, dylai'r cynllun gael ei gwblhau yng ngwanwyn 2017, ac fe'i cymeradwywyd ymlaen llaw oherwydd materion yn ymwneud â rheoli heintiau a'r angen i reoli'r adleoli dros y gaeaf;
- Cytunwyd ar gyllid cyfalaf gwerth £6.580m rhwng 2016 a 2018 i Fwrdd Iechyd Prifysgol Cwm Taf ym mis Ionawr 2017 er mwyn darparu gwasanaethau newyddenedigol wedi'u hailfodelu yn Ysbyty'r Tywysog Siarl, Merthyr Tudful;
- Cytunwyd ar £1.851m ym mis Rhagfyr 2016 i Fwrdd Iechyd Prifysgol Hywel Dda i gwblhau'r Achos Busnes Llawn ar gyfer cam nesaf y datblygiad yn Ysbyty Glangwili, Caerfyrddin, y disgwylir iddo gael ei gyflwyno i swyddogion i graffu arno yn ystod haf 2017.

Yn ogystal, rydym wedi darparu cyllid gwerth £18 miliwn gan Lywodraeth Cymru ar gyfer Canolfan Gofal Dwys Newyddenedigol Isranbarthol yn Ysbyty Glan Clwyd, Bodelwyddan a fydd yn agor ym mis Mawrth 2018. Bydd y Ganolfan yn rhoi gofal i famau a'u babanod ar draws Gogledd Cymru, gan ganoli gofal dwys yn Ysbyty Glan Clwyd.

Fframwaith ar gyfer Gwasanaeth Nyrsio mewn Ysgolion i Gymru

Mewn ymateb i'r materion a gododd yn y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ar 14 Medi 2016, anfonwyd llythyr ym mis Hydref yn amlinellu'r camau gweithredu a'r amserlen ar gyfer cyhoeddi'r Fframwaith ar ei newydd wedd ar gyfer Nyrsio mewn Ysgolion i Gymru. Fel y nodwyd yn y llythyr hwnnw, rhan o'r gwaith datblygu oedd cynnal digwyddiadau consensws rhanddeiliaid a gynhaliwyd yn 2016 a chael arweiniad gan grŵp cyfeirio o arbenigwyr, a oedd yn cynnwys aelodau o'r fforwm cenedlaethol ar gyfer nyrsio mewn ysgolion ac ymwelwyr iechyd. Galluogodd y gwaith ymgysylltu hwn i swyddogion orffen drafftio cynnwys y fframwaith newydd erbyn diwedd mis Rhagfyr 2016. Bellach mae'r fframwaith yn mynd drwy'r prosesau mewnol arferol yn barod i'w gyhoeddi a'i lansio. Bydd y lansiad yn cael ei gynnal mewn ysgol ac ar hyn o bryd cynhelir trafodaethau gyda phennaeth yr ysgol a ddewiswyd a chyda gwasanaethau nyrsio mewn ysgolion y bwrdd iechyd i gytuno ar ddyddiad. Ar ôl cytuno ar hynny, caiff nodyn ar wahân ei anfon at y Pwyllgor yn cadarnhau manylion y lansiad.

Gwasanaethau niwroddatblygiad

Lansiwyd llwybr niwroddatblygiad Cymru yn 2016. Aseswyd y cynnydd a wnaed i weithredu'r llwybr yn nigwyddiad Cymuned Ymarferwyr Niwroddatblygiad Genedlaethol a gynhaliwyd ym mis Tachwedd 2016. Mae pob bwrdd iechyd wedi bod yn ail-gyflunio ei asesiad o niwroddatblygiad a'i wasanaethau diagnostig i sefydlu un pwynt mynediad gyda swyddi newydd wedi'u hariannu gan y cyllid ychwanegol gwerth £2m gan Lywodraeth Cymru ar gyfer datblygu gwasanaethau niwroddatblygiad. Mae hyn wedi'i gwneud yn ofynnol i'r rhan fwyaf o wasanaethau niwroddatblygiad byrddau iechyd sefydlu swyddfeydd/canolfannau tîm addas i gydleoli'r staff perthnasol er mwyn hwyluso a galluogi asesiadau tîm amlddisgyblaethol yn well.

Mae gan y llwybr chwe safon gwasanaeth y cytunwyd arnynt yn genedlaethol, sef:

1. Un pwynt mynediad ar gyfer asesiad diagnostig o'r holl anhwylderau niwroddatblygiadol.
2. Caiff y penderfyniad ynghylch a ddylid derbyn atgyfeiriad ai peidio ei wneud ar sail ansawdd y wybodaeth a ddarperir (fel yr amlinellir yng nghanllawiau NICE). Lle ceir gwybodaeth ddigonol i gefnogi'r pryder, ni ddylai mynediad fod yn ddibynnol ar atgyfeiriwyr a ganiateir, y defnydd o holiaduron sgrinio nac unrhyw fanylebau eraill.
3. Pan fydd atgyfeiriad yn cael ei wrthod, caiff yr atgyfeiriwr resymau am y penderfyniad, ynghyd â chyngor ar sut i wella'r atgyfeiriad neu ynghylch pa wasanaeth arall y dylid atgyfeirio ato, fel y bo'n briodol.
4. Caiff asesiadau eu cynllunio mewn ffordd sy'n canolbwyntio ar y plentyn gan sicrhau y cesglir digon o wybodaeth i greu proffil o angen y plentyn (fel yr amlinellir yng nghanllawiau NICE), ar yr un pryd â sicrhau y caiff adnoddau eu defnyddio'n ddoeth ac yn hyblyg.
5. Cynhelir trafodaeth amlddisgyblaethol amserol sy'n cynnwys pawb sy'n rhan o'r broses asesu a fydd yn arwain at benderfyniad am ganlyniad yr asesiad, proffil o gryfderau ac anawsterau'r plentyn a chytundeb ynghylch sut y dylid gweithredu yn y dyfodol. Gellir penderfynu'n lleol sut i roi'r broses hon ar waith.
6. Bydd gweithiwr proffesiynol sydd wedi bod yn rhan o'r broses asesu yn rhoi gwybod i'r teulu (a lle y bo'n briodol i'r plentyn) beth yw canlyniad yr asesiad. Dilynr hyn yn ysgrifenedig, a lle rhoddir caniatâd, dylid ei rannu â gweithwyr proffesiynol eraill sy'n cefnogi'r plentyn. Rhoddir cyngor am y ffordd orau i fodloni anghenion y plentyn ac am y ffynonellau cymorth gorau i gyfeirio atynt.

Yn ôl y cynnydd a wnaed i weithredu'r llwybr gall pob bwrdd iechyd bron ddangos ei fod yn cyflawni safonau un, dau a thri a'i fod yn gweithio tuag at y tair safon sy'n weddill. Cydlynir y rhaglen i wella gwasanaethau niwroddatblygiad gan Grŵp Llywio Cenedlaethol sy'n cyfarfod o leiaf bob chwarter, dan gadeiryddiaeth Dr Cath Norton o Fwrdd Iechyd Prifysgol Caerdydd a'r Fro, ac sy'n adrodd i Fwrdd Rhaglen Gyda'n Gilydd ar gyfer Plant a Phobl Ifanc. Mae'r Grŵp Llywio Cenedlaethol yn cefnogi'r gwaith o ddarparu a gweithredu pob un o'r chwe safon ar draws yr holl fyrddau iechyd. Caiff hyn ei asesu'n barhaus a bydd yn pwysu a mesur y sefyllfa yn genedlaethol mewn digwyddiad Cymuned Ymarferwyr sy'n cael ei drefnu ar gyfer yr hydref. Mae'r ffrwd waith niwroddatblygiad wrthi'n datblygu mesurau i brofi dibynadwyedd y gwaith o weithredu'r llwybr yn lleol yn 2017.

Diweddariad ar yr amseroedd aros 26 wythnos ym maes niwroddatblygiad

Yn wahanol i Wasanaeth Iechyd Meddwl Plant a'r Glasoed, ar hyn o bryd nid yw'r targed 26 wythnos ar gyfer Niwroddatblygiad yn fesur swyddogol sy'n cael ei gofnodi gan StatsCymru. Rydym wrthi'n gwneud cais i wneud y targed asesu Niwroddatblygiad yn safon gwybodaeth (yn fesur swyddogol). Unwaith y bydd y cais hwn wedi cael ei dderbyn a'i gwblhau bydd yn ofynnol i bob bwrdd iechyd adrodd, bob chwarter, y nifer o wythnosau y mae claf wedi aros am asesiad o niwroddatblygiad.

Bydd y ffrwd waith Niwroddatblygiad (drwy Raglen Gyda'n Gilydd ar gyfer Plant a Phobl Ifanc) yn cynnal gweithdy yn gynnar ym mis Mawrth 2017, lle bydd Byrddau Iechyd yn cytuno ar y fethodoleg ar gyfer mesur y targed.

Mae byrddau iechyd wedi cadarnhau bod timau niwroddatblygiad amlddisgyblaethol wedi eu sefydlu ac felly maent ar y trywydd iawn i gyrraedd y targed 26 wythnos ar gyfer amseroedd aros yn 2017. Gwnaed hyn gyda chymorth y cyllid gwerth £2 filiwn gan Lywodraeth Cymru.

Rydym wedi gofyn am ddiweddariad gan y byrddau iechyd am y ganran o blant a phobl ifanc sy'n aros llai na 26 wythnos a chanran y rhai sy'n aros yn hwy. Byddwn yn rhoi'r wybodaeth hon i'r pwyllgor pan ddaw i law.

Iechyd a Lles Mamau

Mae data byrddau iechyd Cymru ar gyfraddau bwydo ar y fron pan fo baban yn 6 mis oed yn cael eu hadrodd drwy'r Gronfa Ddata Genedlaethol ar Iechyd Plant Cymunedol. Gobeithir y bydd y data hwn yn ddigon cyflawn i gyhoeddi crynodeb yn y datganiad ar enedigaethau yr haf hwn <http://gov.wales/statistics-and-research/births-national-community-child-health-database/?skip=1&lang=cy>

Yn y gorffennol, casglwyd data ar fwydo babanod fel rhan o Arolwg Bwydo Babanod y DU. Yn yr adroddiad diwethaf yn 2010, roedd llai nag un y cant o famau yng Nghymru yn bwydo ar y fron yn unig pan roedd eu plentyn yn chwe mis oed. Mae hyn yn nodweddiadol o'r darlun ar draws y DU, sy'n awgrymu mai ychydig iawn o famau a oedd yn dilyn argymhellion adrannau iechyd y DU y dylai babanod gael eu bwydo ar y fron yn unig tan eu bod tua chwe mis oed. Mae hyn er gwaethaf y cynnydd yn y niferoedd sy'n bwydo ar y fron yn unig yn syth ar ôl geni, a chyfraddau is o roi'r gorau i fwydo ar y fron yn unig ar ôl tri mis a phedwar mis.

Grŵp Cynghori ar Anhwylder ar y Sbectwm Awtistig

Bydd Grŵp Cynghori ar Weithredu yn cael ei sefydlu i fonitro'r modd y caiff Cynllun Gweithredu Strategol Anhwylder ar y Sbectwm Awtistig ei gyflawni, a'r cynnydd a wneir. Cynhelir y cyfarfod cyntaf ar ddiwedd mis Mawrth 2017, a bydd aelodau'r Grŵp yn cynnwys pobl ag awtistiaeth, rhieni a gofalywyr, yn ogystal â chynrychiolwyr o sefydliadau statudol a sefydliadau yn y trydydd sector. Cadarnheir y cylch gorchwyl a'r union aelodaeth yn fuan. Fodd bynnag, disgwyliwn y bydd y cylch gwaith yn cynnwys:

- Adborth ar y cynnydd yn rhanbarthol ac yn lleol o ran y gwaith o gyflawni'r Cynllun Gweithredu Strategol ar ei newydd wedd ar gyfer Anhwylder ar y Sbectwm Awtistig;
- Cyngor ac arweiniad ar wella'r ffordd y darperir gwasanaethau mewn meysydd penodedig;
- Cyngor ac arweiniad ar fynd i'r afael ag unrhyw fylchau a nodwyd yn y ddarpariaeth a blaenoriaethau newydd ar gyfer gweithredu wrth iddynt ddod i'r amlwg.

Gofynnodd eich llythyr hefyd am wybodaeth am atgyfeiriadau am asesiad a thriniaeth. Ysgrifenasom at y Pwyllgor ar yr agwedd hon mewn llythyr dyddiedig 2 Chwefror.

Yn gywir,

Handwritten signature of Vaughan Gething in black ink.

Vaughan Gething AC/AM

Ysgrifennydd y Cabinet dros Iechyd, Llesiant a Chwaraeon
Cabinet Secretary for Health, Well-being and Sport

Handwritten signature of Rebecca Evans in black ink.

Rebecca Evans AC/AM

Gweinidog Iechyd y Cyhoedd a Gwasanaethau Cymdeithasol
Minister for Social Services and Public Health

Kirsty Williams AC/AM
Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg
Cabinet Secretary for Education

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Lynne Neagle AC / AM Cadeirydd / Chair
Cynulliad Cenedlaethol Cymru
Y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg

17 Chwefror 2017

Annwyl Lynne

Newidiadau i'r cwricwlwm yng Nghymru

Hoffwn ddiolch i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg am adolygu sut mae adroddiad yr Athro Graham Donaldson *Dyfodol Llwyddiannus*: Adolygiad Annibynnol o'r Cwricwlwm a'r Trefniadau Asesu yng Nghymru yn cael ei roi ar waith.

Hoffwn ddiolch ichi hefyd am eich llythyr dyddiedig 26 Ionawr sy'n amlygu am eich canfyddiadau hyd yn hyn.

Diwygio addysg yw ein cenhadaeth genedlaethol a byddaf yn parhau i ganolbwyntio ar sicrhau bod y rhaglen ddiwygio'n cael ei rhoi ar waith yn dda ac yn brydlon, gan ddysgu yn sgil yr hyn sy'n gweithio yng Nghymru ac ym mhob cwr o'r byd. Ar hyn o bryd, rydym yn dal i fynd drwy gamau cymharol gynnar rhoi'r diwygiadau ar waith.

Rwy'n derbyn pwynt y Pwyllgor mai gweledigaeth gysyniadol i raddau yw'r weledigaeth a gynigiwyd inni gan yr Athro Donaldson. Serch hynny, mae'r Llywodraeth wedi bod yn glir o ran gosod y trywydd ar gyfer y daith a'r fethodoleg ar gyfer cyrraedd pen y daith honno. Mae dysgu yn sgil y gwersi gan awdurdodaethau eraill wrth iddynt hwythau roi eu diwygiadau ar waith wedi bod yn elfen bwysig wrth inni fabwysiadu'r dull hwn. Dyna pam mae gennym rwydwaith o ymarferwyr a phartneriaid eraill sy'n arbenigwyr wrth galon y fethodoleg weithredu yng Nghymru; er mwyn osgoi'r problemau a gafwyd wrth roi diwygiadau ar waith mewn gwledydd eraill.

Bwriedir i'r dull hefyd sicrhau bod canlyniadau ein diwygiadau'n cael eu perchnogi a'u deall yn llwyr gan y sector addysg drwyddo draw a chan y proffesiwn addysgu'n benodol. Wrth wraidd hyn, mae ein nod o ddatblygu system sy'n ei gwella'i hun. Hynny yw, system sy'n camu oddi wrth y drefn a ddilynwyd yn y gorffennol, sef trefn o'r brig i lawr. Yn hytrach na bod y Llywodraeth yn rhoi cyfarwyddyd, yn gorchymyn ac yn cosbi, bydd yn cynnig arweiniad strategol, yn hwyluso ac yn cefnogi. Serch hynny, mae'n golygu hefyd nad oes modd inni wybod pob manylyn am siâp y cwricwlwm terfynol ar hyn o bryd ac rwy'n sylweddoli y bydd rhai rhanddeiliaid yn gweld y drefn newydd yn anghyfforddus ar y dechrau.

Bae Caerdydd • Cardiff Bay
Caerdydd • Cardiff
CF99 1NA

Canolfan Cyswllt Cyntaf / First Point of Contact Centre:
0300 0604400

Gohebiaeth.Kirsty.Williams@llyw.cymru
Correspondence.Kirsty.Williams@gov.wales

Rydym yn croesawu derbyn gohebiaeth yn Gymraeg. Byddwn yn ateb gohebiaeth a dderbynnir yn Gymraeg yn Gymraeg ac ni fydd gohebu yn Gymraeg yn arwain at oedi.

We welcome receiving correspondence in Welsh. Any correspondence received in Welsh will be answered in Welsh and corresponding in Welsh will not lead to a delay in responding.

Cefais fy nghalonogi gan y ffaith bod y Pwyllgor yn cytuno â'r dull diwygio hwn ac yn ei gefnogi, ac rwy'n edrych ymlaen at gydweithio â chi i herio'r broses mewn ffordd adeiladol ar bwytiau allweddol ar hyd y daith ddiwygio.

Dyma fy atebion i'ch sylwadau penodol:

Rhoi gweledigaeth yr Athro Donaldson ar waith

Mae'r Pwyllgor yn credu y bydd y cam ymgysylltu newydd hwn yn hanfodol ac y dylai Llywodraeth Cymru wneud rhagor i gynnig darlun mwy eglur o sut mae pethau'n datblygu ers cyhoeddi adroddiad yr Athro Donaldson. Gallai fod rôl i'r consortia rhanbarthol a'r awdurdodau lleol, sef yr 'haen ganol' y cyfeiriodd Ysgrifennydd y Cabinet ato yn y Pwyllgor, o ran cyfleu hyn.

Rwy'n cytuno â'r Pwyllgor ynglŷn â'r pwynt hwn a byddaf yn gweithio gyda'n partneriaid cyflawni i fynd i'r afael â hyn yn y misoedd nesaf. Rydym yn disgwyl cael Adroddiad yr Adolygiad gan y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd (OECD) ac yna ei gyhoeddi erbyn diwedd mis Chwefror ac wedyn byddwn mewn sefyllfa i gyhoeddi ein cynllun cyflawni strategol diwygiedig ym mis Mawrth.

Byddaf hefyd yn cyhoeddi canlyniadau cam cychwynol y gwaith o gynllunio'r cwricwlwm cyn bo hir. Roedd hwn yn cynnwys datblygu'r egwyddorion strategol lefel-uchel ar gyfer cam nesaf y gwaith. Roedd yr egwyddorion cynllunio hyn yn sail i friff clir ar gyfer cam cynllunio'r Meysydd Dysgu a Phrofiad, a ddechreuodd ym mis Ionawr, ac sy'n garreg filltir bwysig o ran y cynnydd sydd wedi'i wneud eisoes.

Arweiniad Strategol gan Lywodraeth Cymru

Nododd y Pwyllgor y bydd Ysgrifennydd y Cabinet dros y misoedd nesaf yn ail-gadarnhau ac yn ail-bwysleisio wrth holl brif bartneriaid cyflawni Llywodraeth Cymru, bod ganddynt rôl arwain ar y cyd er mwyn gwireddu'r weledigaeth sydd yn Dyfodol Llwyddiannus. Mae'r Pwyllgor yn credu y bydd hyn yn amserol ac mae'n argymhell y dylai Ysgrifennydd y Cabinet ystyried a oes angen i Lywodraeth Cymru lywio hyn a chynnig trywydd strategol mwy eglur, a hynny o bosibl ar y cyd â'r consortia rhanbarthol.

Rwyf wedi datgan yn glir mai diwygio addysg yw ein cenhadaeth genedlaethol. Nod y genhadaeth hon yw sicrhau system addysg sydd gyda'r gorau yn y byd ac sy'n barod i baratoi ein plant a'n pobl ifanc i ffynnu yn wyneb heriau a chyfleoedd yr 21ain Ganrif.

Rwy'n cytuno y dylem fod yn cydweithio â'r consortia rhanbarthol ac rydym wedi bod yn gwneud hynny. Mae'r rhain yn bartneriaid allweddol o ran sicrhau bod y weledigaeth strategol yn cael ei rhannu a'i deall. Rwy'n credu ein bod yn barod gyda'n gilydd am gam nesaf y gwaith datblygu ac mae'r adroddiad drafft gan y Sefydliad ar gyfer Cydweithrediad a Datblygiad Economaidd (OECD) wedi cadarnhau wrthyf ein bod ar y trywydd iawn a bod angen inni barhau ar y llwybr hwn. Felly, byddaf yn diwygio ein cynllun cyflawni strategol Cymwys am Oes, gyda'r nod o gyhoeddi dogfen ddiwygiedig ym mis Mawrth a bydd honno'n ailddatgan y weledigaeth. Bydd yn rhoi ffocws i'r agenda ddiwygio ac yn sicrhau bod popeth yr ydym yn ei wneud ym maes addysg yn gwbl gyson â *Dyfodol Llwyddiannus*. Mae ein partneriaid, gan gynnwys y consortia rhanbarthol wedi chwarae rhan lawn yn y broses o ddatblygu'r ddogfen hon.

Eglurdeb a phwrpas rolau'r Ysgolion Arloesi

Mae'r Pwyllgor yn nodi disgwyliad Ysgrifennydd y Cabinet, wrth i'r broses symud at Efen 2, y dylai Arloeswyr deimlo eu bod yn deall yn fwy clir yr hyn sy'n ofynnol ganddynt nag a oedd efallai'n wir yn Efen 1. Mae'r Pwyllgor yn credu y dylai Llywodraeth Cymru fynd ati'n rhagweithiol i sicrhau bod y disgwyliad hwn yn cael ei wireddu.

Lansiwyd Efen 2 - cynllunio a datblygu Meysydd Dysgu a Phrofiad - yn ein cynhadledd genedlaethol yn Llandudno fis diwethaf. Roedd y digwyddiad cenedlaethol hwn hefyd yn cynnwys y 25 o ysgolion ychwanegol o bob cwr o Gymru a gyhoeddais ym mis Ionawr.

Dyrannwyd un o'r chwe Maes Dysgu a Phrofiad i'r holl Ysgolion Arloesi yn Efen 2 (Celfyddydau Mynegiannol, Iechyd a Lles, Dyniaethau, Ieithoedd, Llythrennedd a Chyfathrebu, Mathemateg a Rhifedd a Gwyddoniaeth a Thechnoleg). Mae angen inni wneud trefniadau er mwyn sicrhau eglurdeb ynghylch rolau a phwrpas, gan gynnwys:

- Bod yr ysgolion, o'r cam datblygu cyntaf, yn bwydo canlyniadau eu gwaith yn ôl i'w cydweithwyr. Mae'r ysgolion hyn hefyd yn awr yn rhan o'r grwpiau Meysydd Dysgu a Phrofiad;
- Briff craidd i'r ysgolion, ynghyd â thasgau clir;
- Rhoddwyd y dasg i'r Ysgolion Arloesi ddatblygu fframwaith drafft ar gyfer pob Maes Dysgu a Phrofiad erbyn mis Mehefin 2017 ac mae cyfres o weithdai wedi'u sefydlu i bob un o'r meysydd, a chanlyniadau clir wedi'u pennu, i'n tywys i wireddu'r amcan hwn.

Mae trefniadau gwaith rhwng Llywodraeth Cymru a'r consortia i ddatblygu'r cwricwlwm newydd yn effeithiol iawn. Mae gennym arweinyddion yn y consortia rhanbarthol ar gyfer pob Maes Dysgu a Phrofiad a fydd yn gweithio ochr yn ochr â swyddogion Llywodraeth Cymru i rannu'r broses o hwyluso gweithgorau'r Ysgolion Arloesi.

Drwy rannu'r berchnogaeth ar ddatblygu'r cwricwlwm newydd, byddwn yn gallu sicrhau bod pob ysgol yn cael cymorth ar lefel genedlaethol a rhanbarthol i gynllunio'r cwricwlwm newydd.

Gwersi gan wledydd eraill

Mae'r pwyllgor yn credu y dylai cynllunio a datblygu'r cwricwlwm yng Nghymru gael ei lywio gan brofiadau mewn gwledydd eraill, er enghraifft yr Alban, ond na ddylai fynd ati i'w hefelychu. Mae'r Pwyllgor yn dweud bod Ysgrifennydd y Cabinet wedi sôn am wahaniaethau penodol rhwng y ffordd y rhoddir y drefn ar waith yng Nghymru ac yn yr Alban a bod cynllunio'r cwricwlwm yma'n rhan o raglen ddiwygio gyfannol. Rydym yn croesawu datblygu'r cwricwlwm ar y cyd â'r hyn y mae Ysgrifennydd y Cabinet yn eu galw'n ddwy golofn ddiwygio arall y byd addysg, sef addysg gychwynnol i athrawon a datblygu a dysgu proffesiynol. Byddai'r Pwyllgor yn croesawu rhagor o wybodaeth gan Lywodraeth Cymru am y gwahaniaeth mae'n ei weld yn y dulliau a ddilynnir yng Nghymru ac yn yr Alban.

Rwy'n ymroddedig i ddysgu yn sgil profiadau gwledydd eraill. Un o'r prif wersi i mi o'r Alban ac o fannau eraill dros y byd yw na allwch newid un agwedd ar y system addysg heb edrych yn ofalus iawn ar y cysylltiad rhwng gweddill y system a'r newidiadau rydych yn eu gwneud ac yn eu cefnogi. Os na wnewch chi hyn, mae gwir berygl i'r elfennau nad ydych wedi'u hystyried lesteirio'r newidiadau yr ydych yn ceisio'u cyflwyno.

Dyma pam mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i raglen ddiwygio gyfannol ar gyfer addysg sy'n canolbwyntio ar y cwricwlwm, trefniadau asesu ac atebolrwydd, ochr yn ochr â datblygiad proffesiynol ac Addysg Gychwynnol i Athrawon. Rydym wedi ymrwymo'n benodol i ddiwygio'r cwricwlwm a'n trefniadau asesu ochr yn ochr â'i gilydd. Yn yr Alban, dilynwyd trefniadau mwy llinellol.

Gwers bwysig arall a ddysgwyd gan wledydd eraill yw mai yn ystod y cyfnod gweithredu y bydd y diwygiadau'n colli trywydd. Fel y dywedwyd, dyna pam yr ydym wedi ymgysylltu ag ymarferwyr a'r sector ehangach o'r cychwyn cyntaf a pham mae ymarferwyr wrth galon datblygu'r cwricwlwm drwy gyfrwng dull yr ysgolion arloesi. Gyda'n gilydd, rydym yn gweithio gydag arbenigwyr cenedlaethol a rhyngwladol gan gynllunio er mwyn datblygu cwricwlwm eang, cytbwys, cynhwysol a heriol. Er bod y dull a ddilynwyd yn yr Alban yn un iteradd, i bob golwg, mae wedi bod yn llai cynhwysol o ran ei egwyddorion cynllunio.

At hynny, mae'r haen ganol yn gryfach yng Nghymru, a beirniadwyd yr Alban am y diffyg hwn yn adroddiad yr OECD y llynedd. Yng Nghymru, mae awdurdodau lleol a'u consortia rhanbarthol wedi bod yn rhan o gynllunio'r rhaglen o'r cychwyn ac yn gweithio gyda Llywodraeth Cymru ac ysgolion er mwyn cefnogi'r dull hwn o ddiwygio addysg.

Synergedd rhwng cynllunio'r cwricwlwm a datblygiad proffesiynol athrawon a'u hyfforddiant cychwynnol

Mae'r Pwyllgor yn credu y bydd y 12 i'r 18 mis nesaf, yn ddi-os, yn hollbwysig i'r gwaith datblygu ar y cwricwlwm a dysgu proffesiynol. Bydd y Pwyllgor yn awyddus i fonitro cynnydd yr Ysgolion Arloesi sy'n cyfrannu at waith datblygu'r cynnig dysgu proffesiynol a hefyd i nodi y cynhelir ymgynghoriad cyn haf 2017 ynghylch safonau addysgu proffesiynol newydd. Rhaid i athrawon fod yn barod i gyflwyno'r cwricwlwm newydd, felly rhaid i'r Llywodraeth sicrhau bod cynllunio'r cwricwlwm a datblygu proffesiynol yn cael eu datblygu'n llwyddiannus law yn llaw.

Gallaf gadarnhau bod y meysydd gwaith hyn yn cael eu cynllunio, eu rheoli a'u cyflawni law yn llaw. Maent yn cael eu rheoli o fewn yr un strwythur llywodraethu. Mae'r prif ddibyniaethau rhyngddynt wedi cael eu mapio a'r camau sydd ar waith i'w rheoli'n destun craffu ac adolygu parhaus.

Mae'r Ysgolion Arloesi Dysgu Proffesiynol wedi bod yn ganolog i ddatblygu'r Safonau Addysgu Proffesiynol newydd drwy weithio gyda'r Athro Mick Waters. Mae'r safonau newydd wedi'u cynllunio i fod yn gyson â'r cwricwlwm a'r trefniadau asesu newydd ac mae'r rhain yn elfen bwysig o'r rhaglen newid a fydd yn cefnogi'r proffesiwn wrth iddo baratoi ar gyfer ei rôl yn y dyfodol. Bydd y safonau newydd yn ffocws ar gyfer addysg gychwynnol i athrawon a dysgu proffesiynol gydol gyrfa.

Mae'r Fframwaith Cymhwysedd Digidol, a ddatblygwyd mewn gwirionedd ar lwybr carlam a'i ddarparu fis Medi diwethaf, hefyd wedi bod yn faes lle mae'r Ysgolion Arloesi Dysgu Proffesiynol cynnar yn cydweithio â'r ysgolion Arloesi Digidol i ddatblygu dull dysgu proffesiynol lefel-uchel ar gyfer y Fframwaith hwn, gan gydweithio'n agos â'r consortia ac Estyn. Mae'r cydweithio cychwynnol wedi bod yn gadarnhaol iawn a bydd hyn yn sicrhau dolen ddi-fwlch rhwng y Fframwaith a'r dysgu proffesiynol a fydd yn gefn iddo. Gan mai hon fydd y rhan gyntaf o'r cwricwlwm newydd a fydd ar gael, bydd yn cynnig golwg werthfawr ar y dull dysgu proffesiynol mewn perthynas â'r Meysydd Dysgu a Phrofiad.

Mae grŵp peilot newydd yr OECD sy'n canolbwyntio ar ddatblygu 'Ysgolion fel Sefydliadau Dysgu' hefyd wedi cael ei draed dano. Mae'r grŵp hwn yn cynnwys Arloeswyr ym maes y Cwricwlwm ac ym maes Dysgu Proffesiynol. Mae'r ysgolion peilot wrthi'n adolygu dulliau ac arfau myfyriol a ddatblygwyd gan yr OECD i roi Ysgolion fel Sefydliadau Dysgu ar waith yng Nghymru. Bydd yr ysgolion hyn yn canolbwyntio i ddechrau ar ddatblygu eu gallu eu hunain i wella cyn iddynt gefnogi ysgolion arloesi eraill a'u partneriaid i ddatblygu'n effeithiol fel sefydliadau sy'n dysgu.

Rydym yn gweithio gyda'r consortia rhanbarthol i sefydlu trefniadau i sicrhau bod arloeswyr dysgu proffesiynol yn gweithio gyda grwpiau'r Meysydd Dysgu a Phrofiad i ddatblygu dulliau a fydd yn gefn i anghenion dysgu proffesiynol wrth iddynt godi. Mae'r consortia rhanbarthol wedi cyflwyno cynlluniau gweithredu cadarn ar gyfer dysgu proffesiynol sy'n dangos sut mae arloeswyr a'u partneriaid yn cefnogi eu gwaith i ddatblygu ystod o weithgareddau dysgu proffesiynol er mwyn sicrhau bod y cwricwlwm newydd yn bwrw gwreiddiau mewn ysgolion.

Rydym wrthi'n trafod ag Estyn werthusiad o ansawdd y ddarpariaeth dysgu proffesiynol sy'n cael ei datblygu ar hyn o bryd gan y consortia gyda'r ysgolion arloesi. Bydd yr adolygiad hwn hefyd yn gyfle i ystyried sut y bydd y ddarpariaeth dysgu proffesiynol newydd yn arfogi ymarferwyr i sicrhau bod y cwricwlwm newydd yn bwrw gwreiddiau.

Addysg a Hyfforddiant Cychwynnol i Athrawon

Mae'r Pwyllgor yn nodi sylwadau adolygiad yr Athro Furlong o Hyfforddiant Cychwynnol i Athrawon, sef nad yw'r trefniadau presennol yn ddigonol i baratoi athrawon ar gyfer cyflwyno'r cwricwlwm newydd a ragwelir yn Dyfodol Llwyddiannus. Rydym yn croesawu'r camau gan Lywodraeth Cymru i ddiwygio'r rhaglenni addysg a hyfforddiant cychwynnol ac yn credu y dylai proses cynllunio'r cwricwlwm lywio hyn yn gryf wrth i'r gwaith ar y ddwy agenda hon fynd rhagddynt.

Byddaf yn canolbwyntio ar sicrhau bod y rhaglen diwygio addysg yn cael ei rhoi ar waith yn dda. Dim ond os bydd ein Haddysg Gychwynnol i Athrawon yn rhoi'r sgiliau, yr wybodaeth a'r awydd i athrawon arwain y newid sy'n ofynnol y gall y proffesiwn addysgu gyfrannu'n briodol at godi safonau addysg yn ein hysgolion, yn unol â gweledigaeth *Dyfodol Llwyddiannus*.

Mae fy swyddogion wedi parhau â rhaglen ymgysylltu â rhanddeiliaid. Ar 13 Gorffennaf 2016, gwahoddwyd Sefydliadau Addysg Uwch i drafod y cynnydd a datblygu Safonau Addysgu Proffesiynol newydd gyda'r Athro Mick Waters. Y Safonau Addysgu Proffesiynol newydd fydd y conglaen ar gyfer proffesiynoldeb newydd ymhlith athrawon, nid dim ond o ran addysg gychwynnol i athrawon ond hefyd o ran eu dysgu proffesiynol gydol eu gyrfa.

Rhoddais ddatganiad am y Rhaglen Newid Addysg Gychwynnol i Athrawon ym mis Medi pan gyhoeddais hefyd yr ymgynghoriad ffurfiol ynghylch y Meini Prawf Achredu ar gyfer Addysg Gychwynnol i Athrawon a chynigion ar gyfer cryfhau swyddogaethau Cyngor y Gweithlu Addysg. Dechreuodd yr ymgynghoriad hwn ar 26 Medi a daeth i ben ar 14 Tachwedd. Cyhoeddwyd dadansoddiad llawn o'r ymatebion ar 12 Ionawr.

Ysgrifennodd swyddogion at yr holl Sefydliadau Addysg Uwch ar 09 Rhagfyr yn eu gwahodd yn ffurfiol i gyflwyno Datganiad o Fwriad i gynnig rhaglenni Addysg Gychwynnol i Athrawon o dan y trefniadau newydd erbyn 06 Ionawr. Gofynnwyd iddynt nodi eu rhaglenni diwygiedig, eu darpar bartneriaethau a manylu am sut yr oeddent yn bwriadu mynd ati i ddarparu rhaglenni astudio Addysg Gychwynnol i Athrawon o safon, rhai blwyddyn i ôl-raddedigion a rhai tair blynedd i israddedigion. Cafwyd deg ymateb yn mynegi Datganiad o Fwriad.

Gwahoddodd fy swyddogion bob Sefydliad Addysg Uwch i gyfarfod ar 13 Ionawr o dan gadeiryddiaeth yr Athro John Furlong. Roedd y cyfarfod yn gyfle i gael adborth cynnar am y newidiadau arfaethedig i'r meini prawf achredu ar ôl yr ymgynghori ac egluro'r broses a'r amserlenni ar gyfer y camau nesaf.

Prif bwrpas diwygio Addysg Gychwynnol i Athrawon yw gwella ansawdd y ddarpariaeth a gynigir a pharatoi athrawon y dyfodol yn well i ddatblygu'r sgiliau ar gyfer addysgu, er mwyn i ddysgwyr ddysgu. Rwy'n sylweddoli bod yr amserlen yn dynn ar gyfer cyflawni'r rhaglen Diwygio Addysg Gychwynnol i Athrawon. Dros yr ychydig wythnosau diwethaf, mae Fforwm Arbenigwyr Addysg Gychwynnol i Athrawon wedi ystyried pob Datganiad o Fwriad ac wedi cynnal cyfarfodydd wyneb-yn-wyneb â phawb sydd wedi cyflwyno datganiad, gan roi adborth cynnar iddynt i lywio'r camau nesaf.

Gosodwyd y Gorchymyn sy'n trosglwyddo swyddogaeth achredu oddi wrth CCAUC i Gyngor y Gweithlu Addysg ym mis Ionawr a threfnwyd i gynnal y ddadl ar 14 Chwefror. Ar ôl i'r Rheoliadau ddod i rym ym mis Mawrth, bydd Cyngor y Gweithlu Addysg yn ysgrifennu at bob Partneriaeth a gyflwynodd Ddatganiad o Fwriad yn nodi'r amserlen a'r gofynion os ydynt yn bwriadu cyflwyno rhaglenni Addysg Gychwynnol i Athrawon i'w hachredu erbyn 01 Rhagfyr 2017.

Y berthynas ag asesu ac atebolrwydd

Asesu

Nododd y Pwyllgor fod Ysgrifennydd y Cabinet wedi disgrifio'r senario fel hyn - nid dewis rhwng ai'r cyw ynteu'r wy sy'n dod gyntaf yw hi - mae'r cyw a'r wy yn dod ar yr un pryd oherwydd bod angen datblygu'r ddwy elfen. Nid ydym yn anghytuno â hyn, ond rydym yn ei gweld yn dipyn o her. Byddai'r Pwyllgor yn croesawu rhagor o wybodaeth gan Lywodraeth Cymru am sut yn union y mae'n bwriadu rheoli diwygio'r cwricwlwm yn llwyddiannus gan newid yr asesu a'r atebolrwydd ar yr un pryd. Mae hyn yn bwysicach byth o gofio bod yr undebau a'r consortia'n anghytuno ynghylch lle asesu yn y broses. Mae'r Pwyllgor yn credu bod angen i Lywodraeth Cymru ddatrys unrhyw gamddealltwriaeth neu densiwn o'r fath a allai fod yn rhwystr rhag rhoi'r diwygiadau ar waith yn llwyddiannus.

Yn fy llythyr blaenorol, nodais fod y cwricwlwm a'r asesu'n dibynnu ar ei gilydd, a bod yn rhaid eu hystyried yn becyn y mae angen eu cydlynu'n agos. Nid yw'r gwledydd sydd wedi diwygio'u cwricwlwm gan anwybyddu'r gofyniad wedi llwyddo i wireddu eu dyheadau.

Rwy'n ei chael yn anodd iawn deall pam y byddai undebau'r penaethiaid ac arweinyddion ysgolion yn dymuno gwthio'r cwricwlwm newydd i system asesu sydd wedi'i datblygu ymlaen llaw, er bod gennym gyfle i lunio'r ddwy system ochr yn ochr, a thrwy hynny sicrhau eu bod yn gyson â'i gilydd. I ddyfynnu Dylan Wiliam, mae asesu'n was da ond yn feistr ofnadwy; nid ydym yn awyddus i fod mewn sefyllfa lle bydd cyfyngiadau gofynion asesu'n llestair i'r cwricwlwm.

Rydym wedi cytuno y dylai asesu ffurfiannol fod yn rhan hanfodol a naturiol o'r broses addysgu ac y dylid rhoi blaenoriaeth i hynny yn y trefniadau y byddwn yn eu rhoi ar waith. Rydym hefyd wedi cytuno ar ddibenion addysg ac wedi sefydlu'r nodweddion rydym yn rhoi gwerth arnynt ar gyfer ein plant a'n pobl ifanc a'r hyn rydym yn dymuno'i gael iddynt, a hwythau'n ddinasyddion yr 21^{ain} ganrif. Wrth inni gamu i gyfnod nesaf yr agenda ddiwygio, bydd yr Ysgolion Arloesi, gan gadw mewn cof yr egwyddorion asesu sydd wedi'u datblygu, yn dechrau llunio pob un o'r Meysydd Dysgu a Phrofiad.

Gan weithio ochr yn ochr â hwy, bydd ymchwilwyr o Brifysgol Glasgow a Phrifysgol Cymru'r Drindod Dewi Sant yn ymgysylltu â dysgwyr ac ymarferwyr i ddatblygu cysyniadaeth a dealltwriaeth ar y cyd ynghylch camau cynnydd y cwricwlwm. Gyda'i gilydd, byddant yn nodi'r hyn sy'n angenrheidiol (o ran trothwyon gwybodaeth a dealltwriaeth, sgiliau, priodweddau a galluoedd) er mwyn sicrhau bod dysgu plant a phobl ifanc mewn gwirionedd yn camu ymlaen mewn ffordd ystyrlon.

Drwy gydol y gwaith datblygu, bydd Grŵp y Cwricwlwm ac Asesu'n gyfaill beirniadol, gan gynnig cefnogaeth a her drwy gydol y broses. Mae'r grŵp hwn yn cynnwys academyddion sydd wedi treulio blynyddoedd lawer yn sbarduno proses ddiwygio'r system yng Nghymru a'r tu allan iddi, a bydd grŵp llywio'r Arloeswyr yn ymuno â hwy. Rwy'n gwbl hyderus y bydd eu trosolwg a'u cyfraniad yn sicrhau bod y trefniadau a gyflwynir gennym ar gyfer y cwricwlwm ac asesu'n addas at y diben ac y byddant yn cael eu cysoni mewn ffordd adeiladol.

Atebolrwydd

Dywedodd Ysgrifennydd y Cabinet fod Llywodraeth Cymru yn ystyried sut mae newid camau atebolrwydd i sicrhau cyn lleied o ganlyniadau anfwriadol â phosibl, er enghraifft ffrwyno arloesi. Mae'r Pwyllgor yn sylweddoli nad oes fawr o fudd newid trefniadau atebolrwydd yn frysiog yn awr ac yna'u newid eto ar gyfer y cwricwlwm newydd. Serch hynny, credwn fod angen i Lywodraeth Cymru sicrhau cydbwysedd rhwng addasu'r trefniadau atebolrwydd yn awr er mwyn i'r Ysgolion Arloesi deimlo'n rhydd i fwrw ati i wneud eu gwaith, a gweithio ar ddiwygiadau untro tymor hir sy'n para ac sy'n cydweddu â'r cwricwlwm newydd.

Mae Dyfodol Llwyddiannus yn argymhell sawl peth sy'n cynnig gweledigaeth wahanol ar gyfer atebolrwydd, yn dibynnu ar y pedwar diben. Wrth symud at amgylchedd lle bydd y penderfyniadau pwysig yn cael eu gwneud yn lleol, mae'n hanfodol osgoi'r effeithiau llurguniol a allai godi yn sgil gofynion allanol ynghylch perfformiad ac adrodd. Bydd hyn yn golygu symud oddi wrth sefyllfa lle bydd Llywodraeth Cymru yn casglu gwybodaeth am berfformiad plant a phobl ifanc ar sail ysgolion unigol at ddibenion atebolrwydd gan roi pwyslais o'r newydd ar asesu ar gyfer dysgu fel nodwedd hanfodol ac anhepgor o ddysgu ac addysgu.

Amserlen weithredu

Mae'r Pwyllgor yn nodi cynlluniau Llywodraeth Cymru i rannu'r syniadau cychwynnol am strwythur arfaethedig pob Maes Dysgu a Phrofiad yn ystod hydref 2017 a bydd yn dymuno dychwelyd yn ddiweddarach eleni at drafod yn benodol a yw'r amserlen weithredu ar y trywydd iawn.

Byddaf yn sicrhau bod y Pwyllgor yn cael gwybod am ein cynnydd ac rwy'n croesawu ei ymrwymiad a'i gyfraniad parhaus at ddiwygio addysg.

Cynllunio wrth gefn

Mae'r Pwyllgor yn croesawu ymwneud y proffesiwn â chynllunio'r cwricwlwm newydd ac mae'n cymeradwyo natur arloesol Rhwydwaith yr Ysgolion Arloesi. Rydym yn gobeithio'n fawr y bydd yn llwyddo, er ein bod yn poeni am y canlyniadau pe bai'r model hwn yn methu â sicrhau'r hyn a ddymunir: sef y bydd gennym gwricwlwm newydd â strwythur clir, sy'n fodern ac yn addas at y diben ar gael erbyn mis Medi 2018. Mae'r Pwyllgor yn credu y dylai Llywodraeth Cymru wneud rhywfaint o waith cynllunio wrth gefn a sicrhau bod y rhaglen yn ddigon cydnerth i liniaru'r risg hon.

Uchelgais *Cwricwlwm i Gymru - cwricwlwm am oes* yw y gallai'r cwricwlwm newydd "fod ar gael i ysgolion mor gynnar â mis Medi 2018". Mae angen gwneud llawer o waith ar y cyd ag Ysgolion Arloesi, a byddwn yn adolygu'r dyddiad hwn wrth i'r gwaith ar bob un o'r Meysydd Dysgu a Phrofiad fynd rhagddo. Mae'r diwygiadau hyn yn hynod o bwysig i'r plant yn ein hysgolion, ac felly rwy'n benderfynol o dreulio'r amser sy'n angenrheidiol i sicrhau eu bod yn iawn.

Rwy'n gwerthfawrogi'r pryderon a fynegwyd gan y Pwyllgor, ac hoffwn sicrhau Aelodau unwaith eto bod ein cynllun cyflawni'n cynnwys trefniadau wrth gefn, ac mae hynny wedi bod yn wir o'r dechrau. Fy uchelgais yw y bydd pob ysgol yn defnyddio Meysydd Dysgu a Phrofiad erbyn 2021 fel rhan o'r cwricwlwm newydd i gefnogi dysgu ac addysgu. Mae Ysgolion Arloesi wth galon y broses gynllunio a datblygu. Maent yn profi syniadau gyda'u cydweithwyr proffesiynol i sicrhau bod yr hyn a gaiff ei ddatblygu yn ymarferol, ac bydd y model yn seiliedig ar ethos cryf o gydweithio rhwng ysgolion. Byddaf yn diweddarau'r Aelodau am unrhyw newidiadau pwysig i'r amserlen.

Er fy mod yn sylweddoli bod y Pwyllgor yn poeni am y ffordd yr ydym yn mynd ati i gynllunio'r cwricwlwm ac asesu, nid ydym yn gofyn i Ysgolion Arloesi gyflwyno'r trefniadau newydd ar eu pen eu hunain. Maent wrth galon partneriaeth Cymru gyfan sy'n cynnwys awdurdodau lleol, consortia rhanbarthol, Estyn, Sefydliadau AB, Sefydliadau AU a llawer mwy.

Fel y soniais eisoes, rwyf hefyd wedi dwyn ynghyd grŵp o arbenigwyr uchel eu parch ym maes cynllunio'r cwricwlwm ac asesu i weithio ochr yn ochr â'r Ysgolion Arloesi ac i'w cefnogi. Mae gan aelodau Grŵp y Cwricwlwm ac Asesu brofiad cenedlaethol a rhyngwladol ym maes diwygio addysg. Eu rôl yw helpu gyda'r gwaith o gynllunio'r fframwaith newydd ar gyfer y cwricwlwm ac asesu er mwyn sicrhau bod y cwricwlwm newydd yn cadw'n driw at egwyddorion *Dyfodol Llwyddiannus'* a chefnogi gweithredu'r diwygiadau sydd yn *Cwricwlwm i Gymru: Cwricwlwm am Oes*.

Wrth i'r gwaith fynd rhagddo, rydym wedi cyd-arfarnu'n barhaus ymhle rydym arni a'r hyn y mae angen inni ei newid er mwyn cryfhau'r gweithredu. Er enghraifft, wrth adolygu ein cynnydd yn yr hydref, penodwyd Ysgolion Arloesi ychwanegol i helpu i gefnogi'r gwaith cynllunio ar gyfer y Meysydd Dysgu a Phrofiad.

Byddaf yn parhau i wrando ar ein hymarferwyr ac ar ein partneriaid cyflawni ac yn defnyddio'r hyblygrwydd a'r trefniadau wrth gefn sydd ar gael imi os bydd angen.

Cynnwys y cwricwlwm

Mae'r Pwyllgor yn credu y byddai materion o'r fath yn cydweddu'n addas â Maes Dysgu a Phrofiad lechyd a Lles ac mae'n pwysu ar i hyn gael ei ystyried yn ofalus wrth gamu ymlaen i gyfnodau cynllunio mwy manwl y Meysydd Dysgu a Phrofiad. Rydym hefyd yn cydnabod y galw am ragor o sylw i hanes Cymru, ac yn wir i hanes rhanbarthol a lleol, a chredwn y dylid ystyried hyn wrth gynllunio Maes Dysgu a Phrofiad y Dyniaethau. Mae'r Pwyllgor yn cydnabod y bydd rhagor o gyfleoedd i roi sylwadau am gynnwys y Meysydd Dysgu a Phrofiad wrth i bethau ddod yn eglurach yn hwyrach eleni.

Rwy'n falch bod y Pwyllgor yn deall ymhle rydym arni o ran proses cynllunio'r cwricwlwm. Wrth i Elfen 2 y gwaith hwn fynd rhagddo ac wrth i'r Meysydd Dysgu a Phrofiad ymffurfio, byddwn yn symud at gam ymgysylltu newydd er mwyn sicrhau bod ein holl randdeiliaid yn cael cyfle i ddeall sut olwg a fydd ar y meysydd, sut y maent yn cydweddu a'i gilydd a hefyd eu bod yn cael cyfle i gyfrannu at hyn. Bydd Elfen 2 yn nodi'r meysydd hynny yn y cwricwlwm y mae angen rhoi rhagor o sylw iddynt yn ystod Elfen 3 (datblygu manwl ar y Meysydd Dysgu a Phrofiad) yn ogystal â'r arbenigedd i ddatblygu'r rhain yn briodol.

Drwy weithio gyda'r Ysgolion Arloesi a'r consortia rhanbarthol, byddwn yn rhannu dogfennau â rhanddeiliaid ac ysgolion cyn gynted ag y bo modd yn ystod y broses ddatblygu.

Trefniadau deddfwriaethol a phontio

Deddfwriaeth

Mae'r pwyllgor yn credu y bydd gofyn ystyried yn ofalus y penderfyniadau ynghylch lefel y ddeddfwriaeth a ddefnyddir i sefydlu'r cwricwlwm newydd. Bydd gofyn rhoi digon o amser i gyflwyno unrhyw ddeddfwriaeth sylfaenol, craffu arni a deddfu, ac mae angen cynnwys hyn i gyd yn yr amserlen.

O ran deddfwriaeth, bydd penderfyniadau ynglŷn â lefel y ddeddfwriaeth a ddefnyddir i sefydlu'r cwricwlwm newydd yn cael eu hystyried yn ofalus, gan ymgynghori ag Aelodau'r Pwyllgor a'r rhanddeiliaid. Rhagwelir y bydd angen i'r ddeddfwriaeth angenrheidiol fod ar waith erbyn mis Medi 2021. Byddaf innau hefyd am sicrhau bod digon o amser yn yr amserlen i ganiatáu ar gyfer cyflwyno, craffu a deddfu, a chan ystyried yr amserlenni ar gyfer datblygu'r cwricwlwm newydd.

Y goblygiadau i bobl ifanc sy'n ymgeisio am gymwysterau yn ystod y cyfnod pontio

Mae'r Pwyllgor yn pwysu ar Lywodraeth Cymru i ystyried yn ofalus y goblygiadau ar gyfer pobl ifanc sy'n rhan o system bresennol yr ysgolion a'r posibilrwydd iddynt ddiodeff wrth gael eu dal rhwng dwy fersiwn eithaf gwahanol o'r cwricwlwm. Mae hyn yn peri risg benodol i'r disgyblion sydd ar hyn o bryd mewn ysgolion uwchradd ac a fydd yn sefyll eu TGAU cyn, yn ystod ac yn syth ar ôl y cyfnod pontio. Rydym yn falch bod hyn yn fater sy'n cael sylw ac yn awyddus i weld hyn yn parhau o ddifri.

Rwy'n falch bod y Pwyllgor yn dangos pwysigrwydd sicrhau nad yw'r plant a'r bobl ifanc sydd yn system yr ysgolion ar hyn o bryd o dan anfantais yn sgil y newidiadau yr ydym yn eu cyflwyno.

Yn ystod y cyfnod cynllunio, byddwn yn parhau i weithio gyda'r Ysgolion Arloesi a Cymwysterau Cymru i ystyried yr hyn y gallai'r newidiadau hyn ei olygu i ddysgwyr sydd ran o'u ffordd drwy gwrs astudio ar gyfer cymhwyster. Byddwn am sicrhau nad yw myfyrwyr sy'n ymgeisio am gymwysterau newydd yn cael mantais nac ychwaith o dan anfantais o'u cymharu â'r rheini sydd wedi astudio ar gyfer yr hen gymhwyster.

Yours sincerely

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'Kirsty Williams', written in a cursive style.

Kirsty Williams AC/AM

Ysgrifennydd y Cabinet dros Addysg
Cabinet Secretary for Education

Kirsty Williams AM
Cabinet Secretary for Education

21 February 2017

Dear Kirsty,

Follow up to evidence received: Wednesday, 15 February 2017

On Wednesday, 15 February the Children, Young People and Education (CYPE) Committee heard from Estyn for general scrutiny of their Annual Report 2015/16 and we continued receiving evidence as part of our inquiry into Teachers' Professional Learning and Education. It would be of great assistance to the work of the Committee if you would provide some further information on the following two areas:

KS4 Performance Measures

We understand that changes are being made to the performance measures used at Key Stage 4. The Committee would appreciate an explanation of how these will incentivise schools to support pupils in achieving the highest grades.

The issue of the relative attainment of A*-A and A*-C grades was highlighted in HM Chief Inspector's annual report and discussed in the session with Committee.

In a Ministerial statement in July 2014, the Welsh Government acknowledged that, in terms of school accountability, the emphasis placed on the Level 2 threshold (5 GCSEs grades A*-C) and the Level 2 threshold inclusive (including Maths and Welsh/English) attaches too much importance to C grades. This risks being at the expense of supporting more able pupils to maximise their potential if performance measures do not provide enough incentive to schools to help pupils get up to the highest grades.

In a written statement published on 3 July 2014, the Minister at the time said the Welsh Government would address this issue by using a revised capped points measure (which measures the value of each individual grade) as the main performance measure for Key Stage from summer 2017 onwards.

A Welsh Government statistical note in August 2016 confirmed that new arrangements would be in place for summer 2017. However your statement of 30 June 2016 said that although the revised capped points measure would be introduced, it would not be used as the main performance measure.

The Committee is keen to know whether the shift away from the Level 2 threshold measures towards one which takes into account attainment of the highest grades is still going ahead. This is particularly important as whilst progress has been made in GCSE A*-C attainment, achievement of A*-A grades has decreased slightly, or at least remained relatively static. This suggests more needs to be done stretch more able and talented pupils, with the potential to achieve the highest grades.

The Committee would be grateful for an update on your intentions for Key Stage 4 performance measures and how they will be used to incentivise attainment of the highest grades as well as C grades.

Teachers' Professional Learning and Education

The Committee heard from Trade Unions representing head teachers at our meeting on 15 February and the issue of incentives for prospective teachers was discussed.

The Committee is aware that in response to a recommendation contained in Professor Furlong's *Teaching Tomorrow Teachers* report, the Welsh Government committed to conducting an independent review of the financial incentives currently available to prospective teachers.

To assist with our inquiry and recommendations into Teachers' Professional Learning and Education, we would appreciate an update as to the progress and current timeline, as well as any interim findings, of that review.

Yours Sincerely,

Lynne Neagle AC / AM
Cadeirydd / Chair

Annwyl Lynne Neagle AM

I write to you in your capacity as Chair of the Children Young People and Education Committee.

Please find attached a national overview which RhAG has produced in relation to the draft Welsh in Education Strategic Plans for the period 2017–20.

RhAG has called on the Minister to reject the majority of these Plans as they fall short of the ambitious proposals which are needed.

The Welsh Language Commissioner has also expressed her serious concern at their general lack of ambition.

We ask that the Committee considers this overview as a follow-up to the report published by the previous CYPE Committee on the WESPs.

We believe that enabling a discussion by members would not only be timely but would also make a valuable contribution to the overall process.

With thanks in advance for your consideration on this matter.

Regards

Ceri

Ceri McEvoy

Cyfarwyddwr Datblygu

Director of Development

Rhieni Dros Addysg Gymraeg

Parents for Welsh Medium Education

02920 739 207

07912175403

ceri@rhag.net

www.rhag.net

Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg 2017-20 Trosolwg Cenedlaethol

Cyd-destun a chasgliadau cyffredinol

Ar y cyfan bernir fod yr ail gylch o Gynlluniau drafft sydd wedi'u cyflwyno gan y Siroedd yn annigonol ac yn ddi-uchelgais. Yn gyffredinol mae diffyg targedau pendant a mesuradwy. O ystyried mai oddeutu 22% o blant 7 oed sy'n derbyn addysg Gymraeg ar hyn o bryd, breuddwyd wag yw cyrraedd targed 2020, sef 30%.

Pan lansiwyd Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg, Llywodraeth Cymru yn 2010 a chyflwyno cyfundrefn y Cynlluniau Strategol y Gymraeg mewn Addysg (CSGAu), roedd gobaith y byddai'r drefn newydd yn cynnig cyfle hanesyddol i sicrhau cynllunio cadarn, rhagweithiol ar sail statudol, fyddai'n cyfrannu at gyrraedd targedau cenedlaethol y Llywodraeth.

Roedd RhAG yn gadarn ei barn mai cam cyntaf yn unig yn y broses o gyflymu'r ymateb i'r galw cynyddol am Addysg Gymraeg oedd lansio'r Strategaeth ac mai gweithredu'r rhaglen waith yn effeithiol fyddai'r unig ffordd o gyflawni'r targedau â bennir ynddo.

Nôl yn 2013, fel un o'r rhanddeiliaid a gymerodd ran yn y broses graffu ac a gyfrannodd sylwadau ar ddrafftiau CSGA pob un o'r siroedd, daeth yn amlwg nad oedd y mwyafrif mewn gwirionedd wedi cydio yn y feddylfryd newydd oedd yn ddisgwyliedig ohonynt.

Bron i 7 mlynedd yn ddiweddarach ymddengys bod hanes yn ailadrodd ei hun.

Pryder RhAG ydy nad yw'r Cynlluniau yn eu ffurf bresennol yn adlewyrchu ysbryd na llythyren Deddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013, trwy amlinellu sut y bydd pob awdurdod lleol yn cyflawni'r canlyniadau a'r targedau a bennir yn y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg.

Nid ydynt chwaith yn cynnig unrhyw obaith o ran gwreiddio targed y Llywodraeth o filiwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Mae gan y gyfundrefn addysg rôl greiddiol yn y gwaith o gyrraedd y nod uchelgeisiol hwnnw, ond ni fydd y Cynlluniau presennol yn hwyluso hynny.

Dylai pob cynllun strategol fod yn gerbyd effeithiol i ddatrys y rhwystrau presennol sy'n llesteirio twf addysg Gymraeg a galluogi Awdurdodau Lleol i gynyddu lleoedd ac ehangu'r ddarpariaeth. Mae angen felly i'r siroedd bennu targedau clir a chydlynol yn seiliedig ar y weledigaeth fod dyletswydd arnynt bellach nid yn unig i ddiwallu'r galw ond yn hytrach i hybu twf.

Mae angen Cynlluniau sy'n cynnig gweledigaeth cwbl drawsnewidiol a chwyldroadol.

Isod, rhestrwn y prif feysydd sy'n peri pryder:

1. Fframwaith

Rydym yn bryderus bod fframwaith presennol y CSGAau yn ddiffygiol. Mae angen cyfundrefn sydd yn addas at y diben, ac ar sail profiad o graffu ar set cyntaf y Cynlluniau ac wedi cael golwg ar Gynlluniau drafft 2017-20, mae'n ofid nad yw'r drefn bresennol yn gosod yr amodau gorau i gyrraedd y nod.

At ei gilydd mae'r diffygion yn parhau, gyda Chynlluniau nad ydynt yn ddigon uchelgeisiol, ac oherwydd hynny, heb unrhyw obaith o gyfrannu at y targed cenedlaethol.

Y prif broblem yw strwythur y targedau - ymddengys na fydd modd sicrhau unrhyw dwf o fewn y cylch 3 mlynedd gan fod y plant eisoes yn y system. Mae nifer helaeth o siroedd i'w gweld yn trosglwyddo'r cyfrifoldeb i'r Cynllun nesaf, sy'n creu cylch dieiflig o ddiffyg twf. Mae targedau wedi'u gosod heb ffordd ystyrlon o'u mesur. Dyw'r system targedau presennol ddim yn gwobrwyo siroedd sydd yn agor dosbarth meithrin/derbyn o fewn y tair mlynedd ond na fyddant a phlant 7 oed yn y system erbyn 2020. Rhaid cydnabod targedau interim.

2. Creu'r galw

Credwn fod angen gosod targedau twf penodol ar gyfer y sector Meithrin a'r dosbarth Derbyn, gan mai dyma lle bydd modd gyrru'r twf er mwyn mesur llwyddiant Deilliant 1. Galwn am greu mesur ychwanegol (cynnydd mewn lleoedd Derbyn), a fydd yn galluogi'r siroedd i ddangos cynnydd a llwyddiant wrth hybu dilyniant o'r sector Meithrin i'r sector cynradd.

Rydym o'r farn mai drwy ganolbwyntio ar strategaethau i gynyddu'r niferoedd yn dobarthiadau Meithrin a Derbyn mae modd llwyddo i'r eithaf i sicrhau nifer uchel o blant 7 oed yn derbyn eu haddysg drwy gyfrwng y Gymraeg.

Mae diffyg targedau twf penodol h.y agor ysgolion newydd. Mae'n dda gweld rhai siroedd yn cyfeirio at sefydlu ysgolion o'r newydd e.e Penfro, er bod rhai wedi derbyn sêl bendith cyn oes y Cynllun. e.e Caerdydd. Deallwn fod cynlluniau ar y gweill mewn rhai mannau nad oes modd manylu arnynt, e.e. Y Powys (Y Trallwng). Mae peth anghysondeb yn y cynlluniau gan nad oes dyddiad neu leoliad pendant ar gyfer pob cynnydd. O safbwynt gweddill y siroedd ceir cynlluniau i adleoli neu ehangu'r ddarpariaeth bresennol. e.e. Caerdydd, Pen-y-bont ar Ogwr (sy'n adleoli'r ddarpariaeth ond ddim yn cynyddu nifer y lleoedd fydd ar gael).

Mae nifer o'r siroedd, gan gynnwys Abertawe, Caerdydd a Wrecsam yn gweld twf blynyddol o 5% + ond nid yw'r Cynlluniau yn eu ffurf bresennol yn cynllunio ar gyfer cwrdd â hynny heb sôn am greu twf pellach.

Drwyddi draw ceir gormod o naratif y gorffennol, gyda'r Cynlluniau yn parhau i ragymadroddi am yr hyn sydd eisoes wedi'i gyflawni a phenderfyniadau sydd wedi cael sêl bendith yn ystod oes y cylch cyntaf o Gynlluniau, yn hytrach na manylu ar gynigion dyfodol. Mae hynny'n gallu creu camargraff sylfaenol ac annidwylledd.

Mae RhAG yn gwerthfawrogi bod rhai o'r awdurdodau lleol yn ymwybodol o'r rôl bwysig sydd ganddynt wrth hyrwyddo'r defnydd o'r Gymraeg, yng nghyd-destun amcanion a thargedau Strategaeth Addysg Gymraeg Llywodraeth Cymru. Serch hynny, nodwn nad yw hyn gyfystyr â'r disgwyliad bod siroedd bellach yn mabwysiadu ymagwedd rhagweithiol ac yn symbylu a hyrwyddo twf yn y sector.

Byddai'r twf a nodwyd mewn nifer o'r CSGAau yn digwydd yn naturiol gan fod y plant eisoes yn y system. Adlewyrchiad o'r sefyllfa bresennol yw nifer o'r Cynlluniau. Yn hytrach na gosod camau sylweddol tuag at gynyddu'r niferoedd o blant sy'n derbyn eu haddysg trwy gyfrwng y Gymraeg, mae nifer helaeth o'r Cynlluniau yn ddisgrifiad o'r *status quo*. Os yw'r siroedd o ddifrif am eu cyfrifoldeb i ddatblygu addysg Gymraeg, mae'n rhaid cyflwyno strategaeth sy'n llawer mwy mentrus ac uchelgeisiol. Rydym yn poeni bod diffyg manylion yn y cynlluniau drafft yn rhoi'r argraff i gynghorwyr nad oes yna broblemau. Er enghraifft, yn Sir Fynwy, mae'r CSGA yn dal i nodi bod 'pwysau posibl' ar lefydd yn y Fenni o 2017-2020, er bod tystoliaeth gadarn bod yr ysgol yn orlawn yng CA1/2 eisioes ers blwyddyn a mwy a bod y sir heb gynllunio am yr angen am ddsbarth ychwanegol erbyn Medi 2017. Roedd y cynllun drafft a gyflwynwyd i gynghorwyr ym mis Hydref 2016 yn rhoi'r argraff bod llefydd gweigion yn yr ysgol, er bod swyddogion yn ymwybodol y byddai'r lleoedd gweigion yma wedi diflannu'n llwyr erbyn Medi 2017.

Er bod y Cynlluniau ar y cyfan yn nodi bod Awdurdodau Lleol am weld llwyddiant addysg Gymraeg, yn gyffredinol mae diffyg gweledigaeth ynghyd â chamau gweithredu rhagweithiol, pendant er mwyn cyrraedd targedau'r SACC. Mae llawer o'r cynlluniau'n ddisgrifiadol yn hytrach na bod yn ddatblygiadol, a phrin yw'r targedau penodol o ran niferoedd disgyblion a nifer ysgolion Cymraeg newydd. Does dim digon o dystiolaeth sy'n dynodi'r disgwyliad bod angen i ALL ysgogi a hyrwyddo twf addysg Gymraeg. Adlewyrchir hynny yn ieithwedd wan llawer o'r cynlluniau ble ceir datganiadau amwys y bydd siroedd yn 'ystyried', 'amcanu' neu'n 'monitro'r sefyllfa' yn hytrach na gweithredu o ddifrif.

Does dim digon o ddadansoddi lleol o safbwynt ysgolion unigol sy'n medru trawsnewid sefyllfa sirol. Prin iawn yw'r sylw a roddir i ysgolion sydd o fewn 10% i'w capasiti e.e. Caerffili, Wrecsam, Pen-y-bont ar Ogwr, Casnewydd. Mae gormod o osodiadau a thargedau cyffredinol, annelwig ac amhenodol sy'n rhoi camargraff o sefyllfa sir gyfan, ac yn celu gwendidau a all fod yn gysylltiedig â rhannau o'r siroedd neu ag ysgolion unigol. Yn amlach na pheidio mae llawer o'r hyn sy'n digwydd yn ddibynnol ar ysgolion unigol ac felly mae'n rhaid enwi'r rhain yn y cynllunio llunio camau gweithredu penodol er mwyn mynd i'r afael â'r sefyllfa e.e Sir Gaerfyrddin, Ceredigion

Tra'n cydnabod bod diffyg manylder yn anochel mewn rhai achosion, mae angen targedau mesuradwy i ehangu'r ddarpariaeth bresennol, gyda'r pwyslais ar sefydlu ysgolion newydd fel bod addysg Gymraeg ar gael yn fwy lleol aco fewn pellter rhesymol.

Mae RhAG yn rhagamcanu y bydd angen 300 ffrwd + ychwanegol (30 o blant) er mwyn cyrraedd y nod. Ar hyn o bryd mae'r Cynlluniau'n syrthio'n brin iawn o'r targed hwnnw, ac felly o darged Llywodraeth Cymru.

Mae angen i bob Cynllun cronolegol fwydo i'w gilydd ac angen i pob cynllun lleol gyfrannu at gyrraedd targed cenedlaethol y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg a tharged ehangach y Strategaeth Iaith. Nid yw'n amlwg bod hyn yn digwydd ar hyn o bryd.

Teimlwn nad yw'r siroedd wedi cydio yn y feddylfryd o'r angen i **symbylu'r galw**. Mae angen cyfarwyddyd ar y siroedd i wneud hyn. Yn ogystal, dylid ystyried cynlluniau 5 mlynedd sy'n galluogi l'r siroedd asesu'r galw, ymateb i'r galw, cynllunio dosbarthiadau cychwynnol newydd a mesur niferoedd 7 oed sy'n derbyn addysg Gymraeg.

3. Hyrwyddo

Mae angen i'r CSGAAu fod yn gynllunio hyrwyddo, sef bod yr elfen hyrwyddo yn ganolog ac yn gyrru pob agwedd o'r ddogfen.

Mae diffyg pwyslais digonol, neu yn achos nifer o'r siroedd, dim pwyslais o gwbl ar hyrwyddo addysg Gymraeg yn rhagweithiol er mwyn symbylu twf. Prin yw'r targedau o ran strategaeth gydlynol, gyfannol i ddarparu gwybodaeth clir i rieni yn seiliedig ar ymchwil rhyngwladol yn y maes. Does dim cydnabyddiaeth o drosglwyddiant iaith yn y cartref a phontio defnydd iaith tu allan i'r dosbarth drwy fabwysiadau'r feddylfryd o daith iaith y teulu cyfan. Does fawr ddim cyfeiriad at gymhathu Ymgyrch Hyrwyddo Addysg Gymraeg Llywodraeth Cymru fel rhan ganolog o'r Cynlluniau.

Mae angen i'r Cyngor, a'r Llywodraeth, arwain ar y gwaith o hyrwyddo ac ysgogi diddordeb ac ymwybyddiaeth o Addysg Gymraeg, drwy gamau megis:

- sicrhau bod gwybodaeth am y ddwy drefn yn cael eu danfon yn gyfochrog at grwpiau Dechrau'n Deg, cylchoedd meithrin Saesneg a Chymraeg, grwpiau gofawr a phlant, ac at rieni gyda'r ffurflenni cofrestru, a bod y wybodaeth honno yn cynnwys gwybodaeth am drefniadau cludiant, gan fod ysgolion Cymraeg yn gwasanaethu dalgylchoedd mwy o faint nag ysgolion Saesneg
- sicrhau bod gwybodaeth am y ddwy drefn ar gael i werthwyr tai ac asiantaethau rhentu yn yr ardal i'w darparu i deuluoedd sy'n symud i mewn
- sicrhau bod y wefan a'r Llyfryn Gwybodaeth i Rieni yn gytbwys yn ei gwybodaeth (i fod yn deg, mae hyn wedi gwella yn ddiweddar)
- darparu hyfforddiant ymwybyddiaeth iaith a manteision addysg Gymraeg / dwyieithrwydd i weithwyr rheng-flaen y Cyngor aci weithio gyda'r Bwrdd Iechyd er mwyn darparu'r un hyfforddiant i fydwagedd ac ymwelwyr iechyd a chanfod ffyrdd o rannu negeseuon cadarnhaol mewn modd cyson a thrylwyr.
- gweithio yn agos gyda'r Cynllun Cymraeg i Blant.

Ymhellach at hynny, mae angen cyd-berthynas llawer agosach rhwng y CSGAAu, Safon Iaith 145 a'r Strategaeth iaith: miliwn o siaradwyr.

Mae angen gosod targedau penodol ar gyfer tyfu niferoedd siaradwyr iaith: mae'n anorfod mai'r sector addysg yw'r prif beiriant ar gyfer cynhyrchu siaradwyr yr iaith. Pan gyhoeddwyd drafft gwreiddiol y Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg roedd tabl yn nodi twf disgwylidig, yn ddibynol ar % y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg ar y pryd, ar gyfer pob sir. Mae angen gosod targedau lleol o'r fath unwaith eto a nodi taw ardaloedd poblog gyda'r dwysedd lleiaf o siaradwyr Cymraeg fydd yn gorfod cyfrannu fwyaf at gyrraedd y targed.

4. Mesur y galw.

Does dim digon o sôn am fesur y galw nac ymateb i arolygon sydd eisoes wedi digwydd. Ychydig iawn sydd o dargedau penodol, heriol a mesuradwy wedi'u gosod fydd yn arwain at gynnydd gwirioneddol. Nid yw'n ddigonol cydnabod fod bwlch o ran gwasanaeth: mae angen gweithredu e.e CNPT, RhCT. Mae'r anghysondebau o ran methodoleg yn parhau.

Mae RhAG yn ymwybodol o nifer o achosion lle cynhaliwyd arolwg mesur galw, ond er profi'r galw, na chafwyd ysgolion newydd mewn ymateb i hynny. Dyna a ddigwyddodd yn Rhondda Cynon Taf

(2008), Bro Morgannwg (2013) a hefyd yng Nghastell-nedd Port Talbot, lle y mesurwyd y galw dair gwaith, ond lle na chafwyd cynllun i agor unrhyw ysgol gynradd Gymraeg newydd.

Mae rhai siroedd wedi cynnal arolwg mesur y galw yn ddiweddar, e.e. Torfaen, oedd yn dangos bod dros 22% o rieni yn awyddus i ddewis Addysg Gymraeg. Ond penderfynodd y Sir beidio cynnwys y wybodaeth hon yn y Cynllun gan ddewis cyflwyno Cynllun fydd yn cadw at y ddarpariaeth bresennol, sef tua 15%.

Mae arolygon mesur y galw yn profi'n gyson bod y galw ddwywaith neu hyd yn oed dair gwaith y ddarpariaeth ar hyn o bryd.

Mae siroedd yn gyndyn iawn i weithredu ac agor ysgol newydd heb fod ganddynt dystiolaeth. Ydy hynny'n wir wrth agor ysgolion cyfrwng Saesneg?

Mae'r ofn o 'greu lleoedd gweigion' wrth agor ysgol newydd yn parhau'n broblem mewn rhai siroedd ac yn llesteirio unrhyw gynnydd.

5. Lleoedd gweigion

Mae capasiti ysgolion presennol yn fater sy'n peri cryn rwystredigaeth h.y. amharodrwydd siroedd i gydnabod bod llawer iawn o'r lleoedd gweigion i'w cael ym mlynnyddoedd uchaf yr ysgol ac yna defnyddir hynny fel esgus i beidio ehangu.

Mae Casnewydd, er enghraifft yn defnyddio llenwi ysgolion i gapasiti fel targed - ac er y bydd hynny'n cynyddu niferoedd, ni fydd ymdrech wedi mynd i gynyddu capasiti nac ychwaith y gwaith hyrwyddo i sicrhau twf o'r gwaelod i fyny. Mae Abertawe, yn dwyllodrus iawn, yn awgrymu bod 10.7% o'r llefydd mewn ysgolion Cymraeg yn wag. Ond mae modd priodoli'r rhan fwyaf o hyn i un ysgol newydd, sy'n dal i ddatblygu. Mae 8 o 11 ysgol Gynradd y sir o fewn 10% i'w capasiti, a thua 5 yn orlawn.

Enghraifft arall yw drafft CSGA Sir Fynwy, sy'n nodi bod llefydd gweigion (5.9%, 14 o lefydd) yn Ysgol y Fenni, ond dim ond yn Bl.5 a 6 mae'r llefydd gweigion hynny. Mae'r ysgol yn orlawn yn y Derbyn (40) / Bl.1 (38) gyda 34 yn barod wedi cofrestru ar gyfer mis Medi 2017.

Mae rhai Cynlluniau, megis Wrecsam, yn osgoi adlewyrchu'r ffaith bod dosbarthiadau Meithrin y Sir yn agos at fod yn llawn yn eu ffigurau swyddogol, serch bod mwyafrif ysgolion cyfrwng Cymraeg o fewn 10% i'w capasiti. Mae angen ehangu'r ddarpariaeth i gynnal y niferoedd calonogol yma.

Mae'r nifer prin iawn o lefydd gwag sydd yn debygol o fod ar gael mewn mannau sy'n anhygyrch i blant sydd wedi methu cael mynediad i ysgol dewis cyntaf eu rhieni neu, hyd yn oed, ysgol eu dalgylch. Felly camarweiniol yw datgan fod lleoedd gwag yn nifer o'r ysgolion am fod y rheiny yn aml yn rhy bell o gartref y plentyn e.e. Caerffili, Caerdydd, Wrecsam

Mae enghreifftiau o awdurdodau lleol yn methu manteisio ar gyfleoedd i ehangu addysg Gymraeg wrth greu'r cynlluniau hyn. Yng Nghaerffili a RhCT mae adeiladau gwag ar gael, neu a fydd ar gael yn fuan, mewn ardaloedd ble mae gwasgedd cynyddol ar ysgolion cyfrwng Cymraeg ar hyn o bryd, ond nid yw'r awdurdod wedi manteisio ar hyn i sefydlu rhagor o ysgolion Cymraeg.

Nodwn bod gwahaniaeth rhwng rheoli lleoedd a chynlluniau i ehangu'r ddarpariaeth. Mae angen i'r Siroedd fod yn fwy tryloyw ynghylch eu bwriadau i gyflawni hyn yn ystod oes y Cynlluniau hyn.

Rhaid sicrhau bod siroedd yn cynnig niferoedd fesul blwyddyn a fesul ysgol fel atodiad i'w CSGA, a chlypsu'r ffigurau yma gyda arolygon y galw er mwyn canfod lle mae galw sydd heb ei ddiwallu.

6. Dilyniant

Mae cyfraddau dilyniant o'r Cylchoedd Meithrin i'r ysgolion yn isel mewn nifer o ardaloedd. E.e. Rhisga, Tredegar.

Gelli priodoli hyn i'r ffaith bod pellter yr ysgol Gymraeg agosaf ynghyd ag amseroedd teithio yn rhwystrau sylweddol i rieni. Mae'r datrysiad yn syml: mae angen sefydlu ysgolion lleoli wasanaethu'r ardaloedd hyn.

Ceir diffyg targedau i gau'r bwlch yn y dilyniant rhwng y cynradd – uwchradd. Mae yma ddiffyg uchelgais cyffredinol o ran cyflawni hyn.

Mae angen atal y patrwm o 'lithriad ieithyddol' sy'n digwydd yn bennaf ymysg disgyblion ysgolion ardaloedd traddodiadol Gymraeg. Mae canran uchel o'r rhain yn trosglwyddo i ysgolion uwchradd lle y byddant yn dilyn cwrs Cymraeg ail iaith ac yn derbyn y cyfan neu'r mwyafrif o'u haddysg trwy gyfrwng y Saesneg.

Mae'r patrymau llithro'n amrywio yn ôl ardal ac yn ôl sir. Mae Conwy, Caerfyrddin a Chastell-nedd Port Talbot ymysg y siroedd gwannaf o ran dilyniant ieithyddol. O 120 o ddisgyblion cwm Tawe allai fod wedi trosglwyddo i addysg Gymraeg eleni, aeth 40 i ysgol uwchradd Saesneg.

Effaith y diffyg dilyniant hwn yw colli sgiliau ieithyddol a enillwyd yn y sector cynnar, a mantais gwbl annhegi'r disgyblion hyn mewn arholiadau dros eu cymheiriaid ail iaith.

Mae polisi cymeradwy Cyngor Sir Gaerfyrddin i symud ysgolion cynradd ar hyd y continwm ieithyddol yn un y dylai siroedd eraill ei fabwysiadu.

Dylid cael cymhariaeth rhwng canran y disgyblion sy'n astudio'r Gymraeg fel iaith gyntaf yn CA3 a CA4 a nifer/canran siaradwyr Cymraeg y sir. Dylid defnyddio hyn fel echeli'r Cynllun a sefydlu cydberthynas agos rhwng y ddau fel erfyn cynllunio ieithyddol.

7. Categoriâu ieithyddol

Er bod diffiniadau ieithyddol wedi'u cynnig yn genedlaethol am wahanol sefydliadau addysgol, nid yw awdurdodau addysg lleol yn aml yn rhoi gwybodaeth glir i rieni am yr ysgolion yn eu gofal.

Rydym yn annog cymeradwyo'r argymhellid yn Strategaeth Addysg Cyfrwng Cymraeg Llywodraeth Cynulliad sy'n nodi y dylid darparu Addysg Gymraeg o fewn sefydliadau lle y mae amgylchedd, yn hytrach nag o fewn ysgolion dwyieithog lle digwydd llawer o'r rhyngweithio rhwng staff a disgyblion yn Saesneg.

Dylid adolygu ar fyrder y ddogfen 'Diffinio ysgolion yn ôl y ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg' (dogfen wybodaeth rhif 023/2007, Hydref 2007). O safbwynt yr uwchradd, dylid cyfuno categori 1 a 2A a chreu categori newydd ar gyfer ysgolion 2B, C a Ch; sefydlu trefn cenedlaethol mwy tryloyw er mwyn

cyfrifo nifer y disgyblion ym mhob dosbarth, sy'n cael eu arholi ym mhob pwnc a'r drefn ariannu sy'n perthyn i hynny; sefydlu trefn a fyddai'n atal glastwreiddio darpariaeth cyfrwng Cymraeg e.e. israddio categori ieithyddol ysgol.

Rydym ar ddeall bod rhai ysgolion uwchradd yng Ngwynedd wedi dechrau cyflwyno mwy o bynciau trwy gyfrwng y Saesneg. Deallwn mai adwaith yw hyn i arolygon ESTYN diweddar, sydd wedi tynnu sylw at heriau o ran safonau yn y Saesneg. Adwaith yr ysgolion i hynny, mae'n debyg, yw cyflwyno nifer cynyddol o bynciau trwy gyfrwng y Saesneg er mwyn mynd i'r afael â'r sefyllfa. Mae nifer o rieni yn bryderus bod hyd at draean o'r addysg mewn rhai ysgolion erbyn hyn yn cael ei gyflwyno trwy gyfrwng y Saesneg a hynny yn groes i ddymuniadau rhieni. Os oes angen cryfhau ac atgyfnerthu sgiliau iaith Saesneg rhai disgyblion mewn rhai ysgolion, onid y datrysiad mwyaf rhesymegol yw buddsoddi a chefnogi ymhellach yn adrannau Saesneg yr ysgolion hynny yn hytrach na prif-ffrydio'r Saesneg trwy gwricwlwm yr ysgol gyfan?

8. Trefniadau Mynediad i Ysgolion

Mae angen adolygu'r broses Mynediad i Ysgolion. Wrth gyfeirio at y galw am greu mwy o siaradwyr Cymraeg dylid nodi bod siroedd fel Caerffili a Chaerdydd yn troi disgyblion i ffwrdd o'r ysgolion Cymraeg. Gorfodir rhai rhieni i yrru eu plant i ysgolion lleol am nad oes lle i'r plant hynny yn yr ysgol oedd eu dewis cyntaf. (Yn aml iawn yr ysgol fwyaf hygyrch yw un nad yw'n ysgol dalgylch y plentyn).

Weithiau ni wyddys bod plentyn wedi'i wrthod gan i'r rhieni osod ysgol leol fel ail neu drydydd dewis. Yna mae staff yr awdurdod, yn gwbl unol â pholisi, wedyn yn cynnig ysgol nad yw'n ysgol Gymraeg i'r plentyn. Byddai'n werthfawr, ar gyfer y dasg hon, cael gwybod yn union faint o blant a gafodd eu heffeithio fel hyn.

Gall y broses fod yn dwyllodrus. Mae angen eglurder ynghylch hyn ymhob sir.

Rydym yn cynnig y dylai'r Cynlluniau nodi manylion ynghylch nifer y ceisiadau blynyddol am leoedd mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg, capasiti'r ddarpariaeth a gwybodaeth am nifer yr apelïadau a gafwyd am leoedd mewn ysgolion cyfrwng Cymraeg. Yn ogystal â gwybodaeth am nifer yr apelïadau llwyddiannus a pha gynnyg a gafodd rhieni a fu'n aflwyddiannus.

Awgrymw'n fod angen adolygu'r broses derbyniadau drwy ystyried pennu dalgylchoedd amlinellol i gynghori rhieni ac ystyried modelau o fewn y Strategaeth Trefniadaeth Ysgolion er mwyn sicrhau bod pob darpariaeth lleol i bob rhiant sydd yn ymgeisio am addysg cyfrwng Cymraeg.

9. Cludiant

Mae diffyg cyfeirio at gludiant. Mae llwyddiant addysg Gymraeg yn dibynnu ar gludiant. Nid yw'r Cynlluniau'n nodi sut mae'r Awdurdodau Lleol am 'hyrwyddo addysg Gymraeg' trwy gludiant, yn ôl y gofyn iddynt wneud hyn gan y Mesur Teithio gan Ddysgwyr (Cymru) 2008

Mae rhai Cynlluniau yn crybwyll bwriad i adolygu polisi cludiant cyfredol y cyngor e.e. Blaenau Gwent ac Abertawe.

Mae nifer o'r Cynlluniau yn colli'r cyfle i ddatgan a chydabod bod mwy o ddisgyblion ysgolion cyfrwng Cymraeg, ar y cyfan, yn gorfod teithio i dderbyn eu haddysg.

Gofynnwn i'r Siroedd dderbyn bod canran uwch o blant yn teithio i ysgolion Cymraeg, eu bod yn ddibynnol ar gludiant am ddim gan y Sir, ac y gellid peryglu deilliant 1 yn ei gyfanrwydd pe tynnid trafndiaeth i'r ysgol i'r plant lleiaf.

Mae agweddau eraill hefyd yn bryder fel teithio ôl 16 - mae tystiolaeth gynyddol nawr o ddigyblion yn dewis Addysg Saesneg a Cholegau Addysg Bellach (gan gynnwys rhai yn Lloegr) sy'n denu disgyblion trwy cynnig cludiant am ddim. Byddai unrhyw doriad i bolisi cludiant oedran statudol ac ôl 16 yn milwrio yn uniongyrchol yn erbyn unrhyw gynlluniau i ddatblygu addysg Gymraeg.

Rhaid gofyn i'r siroedd i ddatgan os ydynt yn codi tâl ar rhieni i ddanfôn eu plant i ysgolion cyfrwng Cymraeg. Mae'r siroedd yn dueddol o adrodd diffyg dilyniant ôl 16 fel 'dewis rhiant', ond mae tystiolaeth gan RhAG bod polisi'r siroedd o godi ffioedd cludiant yn cael effaith anghymesur ar y sector cyfrwng Cymraeg, a bod hyn yn effeithio ar ddewisiadau rhieni ar drothwy lefel A, ond hefyd ar gyfraddau dilyniant cynradd - uwchradd.

10. Gweithlu

Pa waith sydd wedi ei wneud i fapio'r sefyllfa gyfredol er mwyn gosod gwaelodlin i bennu targedau ar gyfer blaengynllunio?

Oes ymarferiad wedi'i gynnal ar gyfer cael dealltwriaeth o sgiliau ieithyddol y gweithlu cyfan, gan gynnwys sgiliau iaith Gymraeg y gweithlu yn y sector cyfrwng Saesneg?

Pwysydd â'r cyfrifoldeb o gasglu, coladu a dadansoddi data yn y maes ar hyn o bryd?

Pa drafodaethau sydd wedi'i cynnal gyda'r colegau hyfforddi athrawon a darparwyr hyfforddiant eraill er mwyn cynyddu capasiti ar draws yr holl sector? Beth yw'r cynllun gweithredu cyfannol ar gyfer cynyddu capasiti?

Does dim cynllun cydlynol ar hyn o bryd i hyfforddi athrawon newydd. Mae angen cynllun hir dymor ar fyrder, fydd yn amlinellu cynllun gweithredu ac yn gosod targedau tymor byr a chanolig er mwyn cynhyrchu'r gweithlu sydd ei angen.

Mae'r diffyg o ran gweithlu yn y maes Blynyddoedd Cynnar angen sylw dybryd. Mae'r Mudiad Meithrin yn wynebu trafferthion cynyddol wrth ganfod unigolion cymwys i arwain ar waith y Cylchoedd Meithrin.

Mae RhAG yn ymwybodol bod nifer o siaradwyr Cymraeg, sydd newydd ymddeol neu'n dychwelyd i'r byd gwaith wedi cael plant, wedi datgan diddordeb ond nad oes unrhyw gymhwysterau gofal plant ganddynt. Ymddengys bod mwyafrif y cynlluniau yn anelu at wella sgiliau iaith Cymraeg pobl sydd eisoes gyda chymwysterau addysg Blynyddoedd Cynnar. Oes yna gyrsiau digonol i hyfforddi pobl sydd eisoes â'r sgiliau iaith i addysgu yn y maes?

Profwyd sefyllfa heriol yn ddiweddar wrth geisio penodi pennaeth ar gyfer Ysgol Gyfun Gwynllyw, Torfaen; lle hysbysebwyd y swydd ond na dderbyniwyd unrhyw geisiadau. Gall amodau penodi (sef meddu ar gymhwyster CPCP) arwain at greisis recriwtio. Erbyn hyn mae pennaeth wedi'i phenodi, ar yr amod ei bod yn llwyddo i ennill y cymhwyster priodol erbyn Ebrill 2017. Roedd y llywodraethwyr yn hapus i'w phenodi hebdo. Nid yw Lloegr yn gofyn am y cymhwyster CPCP. Pam mae Llywodraeth Cymru yn mynnu gosod rhwystr ychwanegol o flaen darpar benaethiaid? Mae angen adolygu'r angen i benaethiaid feddu ar gymhwyster CPCP.

Yn osgystal â hyn byddai'n dda ystyried modelau eraill o reoli ysgolion, gan ystyried ffedereiddio ysgolion neu fodel Gwyned o benodi 'Penaethiaid Strategol' sy'n gyfrifol am fwy na un ysgol.

11. Anghenion Dysgu Ychwanegol

Mae'r ddarpariaeth Anghenion Addysgol Arbennig yn ddiffygiol mewn sawl rhan o Gymru, ac mewn rhai meysydd yn fwy nag eraill. Mae angen gwneud awdit cyffredinol o'r ddarpariaeth fesul sir, a sicrhau bod cydweithio rhyngsirol yn cael ei hwyluso i roi tegwch i ddisgyblion sydd eisoes yn dioddef o anabledau neu anawsterau dysgu. Gallai'r cydweithio rhyngsirol hwn fod ar ffurf canolfannau rhagoriaeth rhanbarthol a fyddai'n cefnogi canolfannau lloeren.

Mae'n rhaid sicrhau bod darpariaethau atodol cyfrwng Cymraeg, e.e. iaith a lleferydd, seiciatreg, cymorth dyslecsia, ymddygiad, dosbarthiadau arsylwi ac ati, yn statudol.

Ceir o hyd enghreifftiau o 'arbenigwyr' yn cynghori rhieni i symud eu plant o'r sector cyfrwng Cymraeg i'r sector Saesneg gan ddatgan y byddai'r plentyn 'ar ei ennill' o wneud hynny. Mae hyn yn ddull o beidio darparu gwasanaeth Cymraeg, ac mae'n gwrthod hawl disgybl o gael addysg yn ei ddewis iaith.

Mae angen i'r Cynlluniau adlewyrchu'r Bil Anghenion Dysgu Ychwanegol arfaethedig a'r Cod Ymarfer cysylltiedig.

12. Adnoddau dysgu

Mae diffyg sylweddol o ran adnoddau a gwerslyfrau yn y Gymraeg. Awgrymwyd bod cyn lleied â 10% o'r ddarpariaeth gyfredol ar gael yn y Gymraeg, gyda rhai pynciau yn dioddef yn enbyd o ran diffyg deunydd. Mae hyn yn cyfyngu ar allu athrawon i gyflwyno'r pwnc yn effeithiol, yn ychwanegu llwyth gwaith pellach ar athrawon sy'n wynebu gorfod cyfieithu deunydd ar eu liwt eu hunain ac yn medru effeithio'n andwyol ar iaith y dosbarth.

Ymddengys nad yw CBAC yn dod o dan gwmpawd y Mesur Iaith, ac eto mae'r gyfundrefn addysg yn rhan greiddiol o'r peirianwaith i gyrraedd targedau'r Llywodraeth o filiwn o siaradwyr.

Mae diffyg cydraddoldeb llwyr yn y drefn bresennol ac mae angen strategaeth, cynllun gweithredu a buddsoddiad digonol i unioni'r sefyllfa ar fyrder.

13. Adnoddau a chyllid cyfalaf

Mae'n anorfod bod angen cyllid ychwanegol sylweddol i ehangu Addysg Gymraeg.

Mae diffyg prosiectau o fewn Rhaglen Ysgolion 21G sy'n ymwneud ag addysg Gymraeg. Mae hynny'n peri gofid, gan na fydd cyfnod ariannu cyntaf y rhaglen yn dod i ben tan 2019/20. Yn rhyfedd iawn mae rhai siroedd sydd yn bwriadu buddsoddi wedi hepgor crybwyll hynny, e.e. Sir Gâr.

Beth yw'r blaenoriaethau Cronfa Ysgolion 21G? Mae angen eglurder o ran blaenoriaethau'r rhaglen ar gyfer y cyfnod ariannu nesaf. e.e. beth yw'r sefyllfa o ran yr agenda gwaredu lleoedd gweigion?

Ni fu blaenoriaethau y rhaglen flaenorol o unrhyw gymorth i Addysg Gymraeg ac mae'n rhaid ymateb i hynny.

Ble mae'r cyllid ychwanegol i gefnogi tyfu'r sector?

Os mai bwriad y Llywodraeth yw cyrraedd miliwn o siaradwyr: sut mae cyflawni hynny heb yr adnoddau priodol? Pa adnoddau sydd wedi eu neilltuo i sicrhau hyn?

Credwn yn gryf bod angen adolygu'r rhaglen ac y dylai cynyddu addysg Gymraeg fod yn faen prawf yn y rhaglen newydd ar ôl 2019/20. Ym ymarferol, rhaid adolygu'r mesurau l gydnabod trosi dosbarth i gyfrwng Cymraeg, a dechrau dosbarthiadau derbyn/meithrin newydd. Dylai niferoedd oed 7 fod yn fesur monitro yn hytrach na mesur canmol neu gwrthod cynllun.

14. Darpariaeth gynhwysol a chyfannol

Credwn fod angen llawer mwy o bwyslais ar gyfraniad Addysg Gymraeg o safbwynt yr Agenda Trechu Tlodi a byddai'n dda gweld pa strategaethau penodol y gallai'r Siroedd eu mabwysiadu i roi hyn ar waith.

Mae angen rhoi mwy o sylw ar gynulleidfaoedd llai amlwg, sydd ddim yn medru cael mynediad rhwydd at addysg Gymraeg ar hyn o bryd. Mae hynny'n cynnwys rhoi sylw i:

Ddarpariaeth alwedigaethol
Addysg Anghenion Dysgu Ychwanegol
Disgyblion o gefndiroedd llai breintiedig & darpariaeth Dechrau'n Deg
Cymunedau Lleiafrifoedd Ethnig
NEET's

15. Cynllunio trefol

Mae diffyg cyfeiriad digonol at Gynlluniau Datblygu Lleol a'r effaith debygol ar y galw am addysg Gymraeg. Dylai bod y Cynlluniau hyn yn cynnwys datganiad polisi parthed datblygiadau tai newydd, er mwyn sicrhau bod canran deg o'r ysgolion ddaw yn sgil adeiladu ystadau tai newydd yn rhai Cymraeg. Mae datblygiadau tai o faint sylweddol yn yr arfaeth mewn nifer o siroedd gan gynnwys, RhCT, Bro Morgannwg, Caerdydd ond nid oes unrhyw gydnabyddiaeth o'r galw am addysg Gymraeg yn y cynigion hynny na chynnig i sefydlu ysgolion Cymraeg newydd.

Yn sgil hynny, mae'n allweddol bod croesgyfeirio clir ac eglur rhwng y Cynllun a'r CDLI er mwyn dangos pa waith sydd wedi'i gynnal i asesu digonolrwydd lleoedd cyfrwng Cymraeg yn yr ardaloedd hynny gan ddefnyddio tystiolaeth ddiweddar o safleoedd tai arfaethedig yn ogystal â thystiolaeth bresennol o'r galw am addysg Gymraeg.

Rhaid osgoi'r tueddiad a'r rhagdybiaeth hanesyddol mai ysgolion cyfrwng Saesneg fydd unrhyw ysgol newydd.

Credwn fod angen cynnwys polisi i "gynyddu darpariaeth addysg Gymraeg yn ddigonol mewn ardaloedd ble mae tai newydd yn cael eu codi", ymhlith y polisiau cyffredinol

Datblygu trefol a'r Cynlluniau Datblygu Lleol: mae angen cyfarwyddyd clir gan y Gweinidog o ran pennu cymeriad ieithyddol unrhyw ysgolion a ddaw yn sgil datblygiadau tai newydd.

16. Ysgogiad gwleidyddol

Mae angen ewylllys gwleidyddol cadarn ac ymrwymiedig tu ôl i'r Cynlluniau hyn, neu ymarferiad papur yn unig fydd yr holl broses. Pryderwn nad yw hyn yn realiti gwirioneddol ar lawr gwlad ym mhob sir.

17. Asiantaethau eraill

Awgrymw'n fod Estyn yn ddolen gyswllt rhwng y Llywodraeth, Awdurdodau Addysg ac ysgolion o ran:

- i. Dilyniant ieithyddol disgyblion o un cam addysg i'r nesaf
- ii. Darpariaeth sy'n cryfhau'r Gymraeg yn y sefydliadau addysgol
- iii. Dehongliad synhwyrol o ddwyieithrwydd wrth arolygu ysgolion

Mae angen ffurfioli'r berthynas rhwng y Byrddau Iechyd a'r ALI a rhoi lle iddynt ar y Fforymau y Gymraeg mewn Addysg.

18. Cyffredinol

Mae angen agwedd fwy cyfannol sy'n cydgysylltu'r holl bolisiau sy'n effeithio ar Addysg Gymraeg gan gynnwys y Blynyddoedd Cynnar, Dechrau'n Deg, Mynediad Ysgolion, Cludiant ayb. Mae angen datganiadau polisi clir mewn perthynas â'r holl feysydd allweddol yma yng nghorff y Cynlluniau hyn.

Partneriaeth rhwng llywodraeth ganol a lleol yw cyflawni nod ac amcanion y Strategaeth Addysg Cyfrwng Gymraeg gyda chyfrifoldebau'n gorwedd ar y ddwy ochr. Mae'r cyswllt rhwng llywodraeth ganol a llywodraeth leol yn broblem barhaus. Mae'r pwerau gweithredu mewn sawl maes yn nwylo awdurdodau lleol ond am y tro cyntaf erioed gan llywodraeth ganol mae'r awenau dros bolisi cenedlaethol ynghlwm â chynllunio addysg Gymraeg.

Mae'n glir nad yw'r mwyafrif o'r Cynlluniau hyn wedi cyrraedd y safon ddisgwyliedig gan fod aneglurder sylweddol ynglŷn â'r dulliau y bydd awdurdodau lleol yn eu mabwysiadu i gyflawni'r targedau sy'n ddisgwyliedig ohonynt.

Mae RhAG yn galw ar Lywodraeth Cymru i ymateb yn gadarn i hyn ac yn pwysu ar y Gweinidog Addysg i ddefnyddio'r grymoedd sydd yn ei feddiant i wrthod cynlluniau gwan, cyffredinol ac amwys.

Rhaid rhoi neges glir na fydd diffyg cydymffurfiaeth yn dderbyniol er mwyn cymryd y cyfle i droi consensws ac ewylllys gwleidyddol cenedlaethol yn weithredu o ddifrif ar lawr gwlad yn ystod ail gylch y Cynlluniau hyn.

CSGAau: pwyntiau allweddol

Sir	Pwyntiau allweddol	Argymhellion RhAG	Rheswm
Abertawe	<ul style="list-style-type: none"> Nid yw'r Sir yn crybwyll yr 8 ysgol Gymraeg sy'n agos at lenwi neu sydd wedi gorlenwi ac nid yw felly'n	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> Angen cynlluniau pendant i ddatrys sefyllfa'r 8 ysgol sy'n

	<p>cynnig modd o ddatrys y sefyllfa. Nid yw'r Cynllun yn cynnig targedau twf. Nid yw gweledigaeth o 'fonitro' tueddiadau yn ddigonol. Nid yw'r Sir yn cyfeirio at y bwriad i symud Ysgol Gynradd Tirdeunaw o'i safle, nac yn trafod effaith andwyol symud un o'r ysgolion Cymraeg mwyaf llwyddiannus yn Abertawe. Nid yw'r Sir yn cadw at ddulliau'r Llywodraeth o fesur y galw, felly bydd unrhyw fonitro'n digwydd ar sail gyfeiliornus.</p>		<p>agos at orlenwi neu sydd wedi'u gorlenwi</p> <ul style="list-style-type: none"> • Angen targedau penodol i ddelio ag ardaloedd lle nad oes ysgolion Cymraeg. • Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd. • Nid yw'r cynllun yn rhagweld twf nac yn paratoi at hynny.
Blaenau Gwent	<ul style="list-style-type: none"> • Nid yw'r Cynllun yn cynnig targedau twf, na bwriad i agor ysgolion newydd mewn ardaloedd lle mae galw e.e. Tredegar. Yn wir, roedd 4.6% (36) o blant 7 oed mewn Addysg Gymraeg yn 2016, sy'n ostyngiad ar ffigyrau 2014/15, sef 5.4%. Does dim targedau twf wedi'u gosod ar gyfer 2019 na 2020, er bod 41 o blant eisoes yn y Meithrin yn 2016/17. Cyfraddau dilyniant Meithrin – Cynradd yn isel. Bwriad i adolygu polisi cludiant yn 2016-17, sy'n peri pryder. Nid yw'r Cynllun yn mynd i'r afael â'r heriau presennol sy'n wynebu rhieni'r Sir, sef pellter y ddarpariaeth o'r cartref, amseroedd teithio a diffyg cludiant i blant oedran cyn-ysgol. Nid yw'r rhwystrau hyn yn gwneud Addysg Gymraeg yn ddewis teg. 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> • Angen targedau penodol i ddelio ag ardaloedd lle nad oes ysgolion Cymraeg e.e Tredegar, Glyn Ebwy • Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd. • Dim targedau ar gyfer pendant ar gyfer twf yn y Meithrin.
Bro Morgannwg	<ul style="list-style-type: none"> • Diffyg ymrwymiad i gynyddu argaeledd Addysg Gymraeg yn y Sir. Dim cynlluniau i sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle mae gwasgedd ar leodd / dim 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> • Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd. • Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth mewn ardaloedd ble

	<p>addysg Gymraeg o fewn pellter rhesymol: Cosmeston (diwallu'r galw yn y Sili ac ochr ddeheuol Penarth); Pentir (diwallu'r galw yng nghanol y dref); datblygiad y Glannau, Y Barri; ychwanegu ffrwd i Ysgol Iolo Morgannwg, Y Bontfaen. Mae diffyg enbyd o ran darpariaeth gofal plant cyfrwng Cymraeg yn ardal Penarth. Dim ymrwymiad i hyrwyddo a symbylu twf yn y galw Addysg Gymraeg yn y Sir.</p>		<p>mae gwasgedd cynyddol ar leoedd e.e. Y Barri, Penarth, Y Bontfaen, Y Rhws</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dim ymrwymiad i hyrwyddo a symbylu twf yn y galw Addysg Gymraeg yn y Sir.
Caerdydd	<ul style="list-style-type: none"> • Nid yw'r Cynllun yn cynnwys cynigion i sefydlu ysgolion newydd ar gyfer ardaloedd lle mae gwasgedd ar leoedd ar hyn o bryd: Melin Trelai/Nant Caerau, dosbarth cychwynnol ar gyfer datblygiad newydd Radyr/Rhydlafer/Y Creigiau, Llandaf (ffrwd ychwanegol). Dim cynlluniau i fynd i'r afael â'r angen am bedwaredd ysgol uwchradd. Dim ymrwymiad i hybu a hyrwyddo twf yn y galw am Addysg Gymraeg. 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> • Dim cynigion i sefydlu ysgolion newydd ar gyfer Melin Trelai/Nant Caerau, dosbarth cychwynnol ar gyfer datblygiad newydd Radyr/Rhydlafer/Y Creigiau, Llandaf (ffrwd ychwanegol). • Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd. • Dim ymrwymiad i hyrwyddo a symbylu twf pellach yn y galw Addysg Gymraeg yn y Sir. • Dim targed i gynllunio ar gyfer pedwaredd ysgol uwchradd
Caerffili	<ul style="list-style-type: none"> • Rhaid cydnabod bod Cyngor Bwrdeistref Sirol Caerffili wedi arwain y ffordd dros y blynyddoedd diwethaf wrth ymateb yn rhagweithiol i gynyddu darpariaeth addysgol cyfrwng Cymraeg. Mae angen i'r Sir beidio a gorffwys ar ei rhwyfau ac i barhau i ymateb yn rhagweithiol trwy ehangu'r ddarpariaeth mewn rhannau o'r Sir sydd (i) yn gwegian 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> • Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd. • Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd: Rhisga, Bedwas Tretomos a Machen, Coed Duon

	<p>dan wasgedd cynyddol am leoedd ychwanegol, (ii) angen ysgolion lleol newydd er mwyn cynnig darpariaeth o fewn pellter rhesymol Mae ystadegau, ers tro bellach, yn dangos twf yn Ardal Rhisga a Cross Keys; Canol Cwm Sirhywi; Basn Caerffili ond nid yw'r Cynllun hwn yn amlinellu cynigion i ddiwallu'r galw hwnnw. Mae nifer helaeth o ysgolion cyfrwng Cymraeg y Sir o fewn trothwy capasiti 10% ond nid yw'r Cynllun yn manylu dim am hyn. Mae'r ffigyrau'n dangos y bydd angen darpariaeth uwchradd ychwanegol yn ystod y 7 neu 8 mlynedd nesaf. O ddysgu cymaint o amser y cymerwyd i sefydlu'r Gwyndy mewn adeilad gwag oedd ar gael, mae'n bryd ystyried darpariaeth uwchradd bellach nawr. Dydy'r Cynllun ddim yn mynd i'r afael â hyn.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Dim manylion ynghylch ehangu'r ddarpariaeth uwchradd. • Dim targed pendant ar gyfer darpariaeth trochi hwyrddyfodiaid yn y Sir.
CNPT	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r cynllun yn annigonol ac yn adlewyrchu diffyg ymrwymiad i ehangu a chynyddu darpariaeth addysg cyfrwng Cymraeg. Adlewyrchiad o'r sefyllfa bresennol yn unig yw'r Cynllun. Mae angen cynigion i hybu addysg Gymraeg ac agor ysgolion Cymraeg mewn ardaloedd megis Sgiwen lle mae data'r cyngor eisoes wedi arddangos fod galw am addysg gynradd Gymraeg. Bydd y twf a nodwyd yn y ddogfen hon yn digwydd yn naturiol - mae'r plant hyn eisoes yn y system. Mae angen cyflwyno strategaeth sy'n llawer mwy mentrus ac uchelgeisiol. 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> • Dim targedau uchelgeisiol i gynyddu niferoedd. • Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd: Llandarsi / Sgiwen, Castell-nedd, Pen Afan, Taibach, Bryncoch • Dim targedau twf yn y sector Meithrin a darpariaeth Dechrau'n Deg • Dim ymrwymiad i hyrwyddo a symbylu twf pellach yn y galw Addysg Gymraeg yn y Sir.

	<p>Mae'r Sir yn darparu 40 o leoedd gofal Dechrau'n Deg trwy gyfrwng y Gymraeg sy'n cyfateb i 7.84% o'r ddarpariaeth bresennol. Mae canran y plant 7 oed mewn addysg Gymraeg yn yn 18.3%, felly mae'n amlwg nad yw'r ddarpariaeth yn dod yn agos at y ganran bresennol sy'n derbyn addysg Gymraeg yn CNPT.</p>		<ul style="list-style-type: none"> Nid oes ysgol gynradd Gymraeg newydd wedi'i hagor yn y Sir ers 1997
Casnewydd	<ul style="list-style-type: none"> Nid oes unrhyw dwf yma dros y 3 mlynedd nesaf. Mae angen nodi'r ymrwymiad i agor pedwaredd Ysgol Gynradd Gymraeg yng ngorllewin y ddinas o fewn cyfnod y Cynllun. Nid oes digon o sylw yn cael ei roi i ardaloedd penodol o Gasnewydd e.e. edrych ar ddatblygiad Addysg Gymraeg yn y de orllewin lle nad oes Ysgol Gymraeg leol ond dyna lle y bydd lleoliad Ysgol Gyfun Gwent Is Coed ym Medi 2018. Nid oes sôn am sut y mae'r darpariaethau cyn Ysgol yn mynd i fwydo'r blynyddoedd cynnar. Mae angen targed i sefydlu darpariaethau mewn partneriaeth gyda Mudiad Meithrin. Nid oes manylion am sut yn union y bydd yr Awdurdod yn hyrwyddo Addysg Gymraeg dros gyfnod y cynllun a sut fydd hyn yn cael effaith ar niferoedd y dyfodol. 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd. Dim targedau twf yn y sector Meithrin Dim ymrwymiad i hyrwyddo a symbylu twf pellach yn y galw Addysg Gymraeg yn y Sir. Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd.
Ceredigion	<ul style="list-style-type: none"> Nid oes manylion am sut bydd y ganran o blant saith oed yn cynyddu. Meddir bod 75% yn gymharol sefydlog, ac mae'r targedau'n anelu at 78%-80%. Pa dystiolaeth 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd. Mae angen i'r Cyngor fynd i'r afael â chydbwysedd addysg

	<p>sydd am hyn o ran y disgyblion sydd eisoes yn nosbarthiadau derbyn ysgolion? Meddir mai'r her yw cynnal y waelodlin o fwy na 70% ond nid oes yma dargedau ar gyfer cynyddu addysg Gymraeg yn arbennig yn ardal Aberystwyth, lle mai'r ganran mewn addysg Gymraeg o gwmpas 30%, sy'n siomedig. Mae angen rhoi sylw manwl i ysgolion Aberaeron, Aberteifi, Bro Pedr a Phenglais o ran disgyblion sy'n dysgu pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg. Dyma adran wannaf addysg iaith gyntaf yng Ngheredigion. Drwy'r sir mae llai na hanner o ddisgyblion iaith gyntaf yn astudio o leiaf ddau bwnc trwy'r Gymraeg. Mae hyn yn debygol o arwain at gollisgiliau ieithyddol. Mae canrannau isel iawn o ddisgyblion iaith gyntaf yn sefyll 5 neu ragor o bynciau TGAU trwy'r Gymraeg. Mae hyn yn wendid mawr eto.</p>		<p>Gymraeg/Saesneg yn benodol yn ardal Aberystwyth, a hefyd Aberteifi.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nid oes gwybodaeth yma am sut bydd y Cyngor yn rhoi gwybodaeth am fanteision addysg Gymraeg i rieni ac eithrio trwy Siarter Iaith Erw. • Mae angen gosod targedau mwy heriol o ran cynyddu nifer y disgyblion iaith gyntaf yn sefyll 5 neu ragor o bynciau TGAU trwy'r Gymraeg.
<p>Conwy</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mae'r Cynllun yn cynnig cynnydd o 25% i 26% Bydd y galw'n cael ei fesur yn 2017. Mae arolwg ORS wedi dangos bod 70% o rieni 25-34 oed am ddewis addysg Gymraeg. OND mae angen i gynlluniau'r Sir, er yn cynnig rhagor o ddarpariaeth yn Abergele, adlewyrchu'r dymuniad cryf hwn. Trosglwyddo cynradd: uwchradd. Mae tua 20% o blant cynradd iaith gyntaf yn dal i gael eu colli wrth drosglwyddo. Dyna mae modd ei ddehongli, er nad yw'r Sir yn nodi hyn. Mae 	<p>Gwrthod y cynllun drafft</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd yn unol ag arolygon mesur y galw • Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd. • Byddai'n dda i'r Sir fabwysiadu polisi swyddogol o symud ysgolion ar hyd y continwwm ieithyddol a chynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg yn y Cyfnod Sylfaen fel man cychwyn.

	<p>sôn am ddisgyblion yn trosglwyddo i Ysgol Brynhyfryd, heb wybodaeth am eu cyfrwng dysgu yno. Mae'r Cynllun yn son am ddisgyblion iaith gyntaf sydd mewn ysgolion Saesneg, ac nid oes ystadegau am y rhain. Mae angen holi am y rhain. Mae angen gwybodaeth ganrannol yn ogystal â niferoedd. Mae yma rai nodweddion gobeithiol, ond nid yw'r gweithredu'n cyfateb i'r weledigaeth uchelgeisiol, nac ychwaith i ganfyddiadau arolwg ORS.</p>		<ul style="list-style-type: none"> Mae angen atal y llithriad a chau'r bwllch o ran dilyniant ieithyddol rhwng y cynradd a'r uwchradd. Dylid anelu i gau'r bwllch yn llwyr.
Dinbych	<ul style="list-style-type: none"> Mae diffyg targedau penodol o ran cynyddu plant yn y sector cyn ysgol a thargedau twf mewn cydweithrediad â Mudiad Meithrin. Yn y Cynllun blaenorol roedd targedau clir, penodol, mesuradwy i ddatblygu'r ddarpariaeth mewn ardaloedd newydd. Mae angen cynllun gweithredu tebyg ar gyfer y Cynllun hwn. Mae'r Cynllun yn cydnabod bod gwaith sylweddol i'w wneud o ran cynyddu'r ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg yn y sector cynradd. Byddai'n dda i'r Sir fabwysiadu polisi swyddogol o symud ysgolion ar hyd y continwmm ieithyddol (tebyg i Gyngor Sir Gâr) a chynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg yn y Cyfnod Sylfaen fel man cychwyn. Rydym yn eithriadol falch o'r penderfyniad terfynol a wnaethpwyd parthed Ysgol Pentrecelyn. Mae'n hollbwysig nad oes unrhyw gynigion i ad-drefnu neu resymoli trefniadaeth 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> Dim targedau uchelgeisiol i gynyddu niferoedd. Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd. Byddai'n dda i'r Sir fabwysiadu polisi swyddogol o symud ysgolion ar hyd y continwmm ieithyddol a chynyddu'r ddarpariaeth Gymraeg yn y Cyfnod Sylfaen fel man cychwyn. Mae angen atal y llithriad a chau'r bwllch o ran dilyniant ieithyddol rhwng y cynradd a'r uwchradd. Dylid anelu i gau'r bwllch yn llwyr.

	lleoedd ysgolion yn cael eu cyflwyno yn y dyfodol allai arwain at lastwreiddio natur ieithyddol y ddarpariaeth.		
Fflint	<ul style="list-style-type: none"> Mae yma sôn am dwf o 6.6% i 7.4% mewn addysg Gymraeg erbyn 2019. Ond gan mai 113 sydd mewn addysg Gymraeg ym mlwyddyn 1, mae'r twf mewn niferoedd bron yn ddibwys yn ystadegol. Mae'r Sir yn dadlau mai eu problem yw bod gormod o lefydd gwag mewn ysgolion Cymraeg (e.e. Mornant, 37 disgybl alle i 81, Terrig, 46 disgybl, lle i 93). Ond yn yr ysgolion cynradd mawr (Glanrafon a Chroes Atti), mae'n wahanol: Mewn ymateb i Ysgol Glanrafon (292 disgybl, lle i 287) yr ateb yw cynnig caban i'r ysgol. Mae angen meddwl mwy creadigol o lawer a phennu ble byddai'n dda ystyried ysgol ychwanegol. Yn Ysgol Croes Atti (217 disgybl alle i 237) mae'r ymateb yn well, gyda safle ychwanegol o dan ei rheolaeth. Mae angen hyn o leiaf am Ysgol Glanrafon. 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd. Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd. Angen cynlluniau mwy mentrus a chreadigol i ehangu'r ddarpariaeth Dim ymrwymiad i hyrwyddo a symbylu twf pellach yn y galw Addysg Gymraeg yn y Sir.
Gwynedd	<ul style="list-style-type: none"> Mae'n dda gweld bod y Sir yn llwyddo i gadw canran y plant sy'n astudio'r Gymraeg yn iaith gyntaf yn agos at 100%. Yn wyneb llwyddiant addysg gynradd Gymraeg yng Ngwynedd mae peth pryder am ddilyniant i'r sector uwchradd. Mae'r ganran dilyniant yn 2016 yn debyg i 2011 a byddai'n dda cael targedau cryfhau sy'n fwy uchelgeisiol, gan nad oes 	Derbyn y cynllun drafft gyda rhai gwelliannau	<ul style="list-style-type: none"> Angen pennu targedau i gryfhau dilyniant ieithyddol o'r cynradd – uwchradd. Dylid bod yn fwy agored ynglyn â'r diffyg dilyniant, sydd i'w briodoli, i un ysgol yn bennaf. Mae angen i'r Cynllun hwn nodi canran dilyniant yr ysgol hon, a gosod targedau ar gyfer y blynyddoedd nesaf.

	<p>rheswm addysgol dros beidio sicrhau dilyniant.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Yn cydreded â hyn, mae cwmp cyfatebol yn nifer y disgyblion sy'n astudio pynciau trwy gyfrwng y Gymraeg. Gyda disgyblion 16-19 oed mae canran y pynciau a astudir trwy gyfrwng y Gymraeg yn is eto, ac mae canran y pynciau a astudir yn ddwyieithog yn uchel. Nid oes yma ystadegau am arholiadau a safwyd trwy gyfrwng y Gymraeg, ac mae lle i gredu mai lleiafrif o'r myfyrwyr 'dwyieithog' sy'n dewis ennill cymwysterau trwy'r Gymraeg. Mae angen nodi'r ffigurau a'r canrannau am y rhain, a gosod targedau twf penodol. Ymddengys bod rhai ysgolion uwchradd yng Ngwynedd wedi dechrau cyflwyno mwy o bynciau trwy gyfrwng y Saesneg. Mae nifer o rieni yn bryderus bod hyd at draean o'r addysg mewn rhai ysgolion erbyn hyn yn cael ei gyflwyno trwy gyfrwng y Saesneg a hynny yn groes i ddymuniadau rhieni. 		<ul style="list-style-type: none"> • Mae cwmp o 16% erbyn CA3, ac er bod hyn yn dangos peth llwyddiant yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae angen i'r Cynllun fynd i'r afael â chau'r bwlch ymhellach. • Mae'n rhyfedd gweld bod gan y Sir niferoedda chanrannau cymharol uchel sy'n astudio'r Gymraeg yn ail iaith, a'r rhan fwyaf o'r disgyblion hyn wedi astudio'r Gymraeg yn iaith gyntaf yn y sector cynradd. Mae angen holi o ddifri a yw hyn yn golygu bod mesur o dwyll yn y system ail iaith yn y Sir. • Os oes angen cryfhau ac atgyfnerthu sgiliau iaith Saesneg rhai disgyblion mewn rhai ysgolion, onid y datrysiaid mwyaf rhesymegol yw buddsoddi a chefnogi ymhellach yn adrannau Saesneg yr ysgolion hynny yn hytrach na prif-frydio'r Saesneg trwy gwricwlwm yr ysgol gyfan?
<p>Merthyr</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Diffyg ymrwymiad i hybu a symbylu twf a chynllunio darpariaeth sy'n lleol ac yn hygyrch i gwrdd â'r galw cynyddol am addysg Gymraeg. Mae'r Cynllun yn cyfeirio at 'gynnydd cyson' yn y nifer o blant 7 oed sy'n derbyn Addysg Gymraeg yn y Sir dros y blynyddoedd diwethaf, twf o 1.8% sy'n cyfateb i gynnydd o 2 blentyn ers 2014. Mae ffigurau'n dangos y bydd un ysgol (Rhyd-y-grug) yn llawn ymhen blwyddyn. Nid yw'r 	<p>Gwrthod y cynllun drafft</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Dim targedau uchelgeisioli gynyddu niferoedd. • Dim targedau i ddatrys rhwystrau presennol, sef pellter y ddarpariaeth o gartrefi teuluoedd a phellteroedd/amseroedd teithio. • Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd e.e. Bedlinog (ar gyfer Cwm y Taf

	<p>Cynllun yn manylu sut y bydd y Sir yn ymateb i hyn. Dim cynlluniau ar gyfer ymateb i anghenion hwyrddyfodiaid yn y Sir. Dim ond 9% o ddarpariaeth Dechrau'n Deg y Sir sydd ar gael drwy gyfrwng y Gymraeg (24 lle gofal plant). Mae cyfraddau dilyniant rhai o'r Cylchoedd Meithrin yn isel. Mae angen ymateb i hyn trwy gynyddu argaeledd ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg.</p>		<p>Bargoed) & Dowlais / Cefn-coed-cymer</p> <ul style="list-style-type: none"> Nid oes ysgol gynradd Gymraeg newydd wedi'i hagor yn y Sir ers 1976.
Mynwy	<ul style="list-style-type: none"> Dangosodd yr arolwg diweddaraf (CSGA: Annex 4) ddangos bod yna alw am ysgol Gymraeg yn Nhrefynwy (sy'n adlewyrchu canfyddiadau pob arolwg ers 2009). O gyfuno hyn a'r ffaith bod dosbarth CA1 Ysgol y Fenni yn orlawn yn 2016-17 ac yn debyg o fod mewn gwaeth sefyllfa erbyn 2017-18, does dim cynllun pendant yn y CSGA i agor ysgol newydd yn 2017 i leihau'r pwysau ar Y Fenni a diwallu'r galw yn ardal Trefynwy. 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> Angen cynllun pendant i agor ysgol gynradd newydd yn ardal Trefynwy a sicrwydd cyllid i alluogi Ysgol y Fenni i bontio'r cyfnod (2017-18) tan fo'r ysgol newydd ar gael.
Penfro	<ul style="list-style-type: none"> Mae'n dda gweld nod o sefydlu ysgol 3-16 yn Hwlfordd. Byddai'n dda cael ystyriaeth yma o ddilyniant addysg 16-18. Byddai'n dda cael gweledigaeth fwy rhagweithiol sy'n sôn yn benodol am gynyddu niferoedd yn gam at dwf addysg Gymraeg ac yn rhan o'r nod o gael miliwn o siaradwyr Cymraeg. Mae diffyg targedau penodol o ran cynyddu plant yn y sector cyn ysgol a thargedau twf mewn cydweithrediad â Mudiad Meithrin. Byddai'n 	Derbyn y cynllun drafft gyda rhai gwelliannau	<ul style="list-style-type: none"> Angen mwy o fanylder ynghylch y bwriad gynyddu niferoedd yn y sector cynradd. Angen targedau twf yn y sector Meithrin. Angen pennu targedau i gryfhau dilyniant ieithyddol o'r cynradd – uwchradd.

	<p>dda ymgorffori hyn yn y Cynllun. Mae angen gwybod pam bod 27% o'r disgyblion yn cael eu colli i'r sector ail iaith wrth symud i'r uwchradd. Mae'r golled yma gyda'r mwyaf yng Nghymru ac mae angen astudiaeth fanwl i wybod y rhesymau a sut i ddatrys hyn.</p>		
<p>Pen-y-bont ar Ogwr</p>	<ul style="list-style-type: none"> Er bod cyfeiriad amwys at 5% o dwf dros y dair mlynedd nesaf, mae diffyg taredau pendant o ran cynyddu'r niferoedd. Mae'r Cynllun yn cadarnhau bod un ysgol gynradd yn llawn a 3 o'r 4 ysgol o fewn capasiti 10% ond nid oes unrhyw gynigion i ymateb i hyn. Mae Ysgol Bro Ogwr wedi bod dan ei sangers blyneddodded ac wedi gorfod gwrthod plant oherwydd hynny. Mae angen cynllun pendant i dynnu'r pwysau oddi ar yr ysgol a chynyddu'r ddarpariaeth yn nhref Pen-y-bont. Mae llwyddiant y Cynllun yn ddibynnol ar ymrwymiad i agor ysgolion newydd. Mae angen strategaeth bendant i fynd i'r afael â'r nifer sylweddol o blant sy'n cael eu colli rhwng CA2 a CA3. 	<p>Gwrthod y cynllun drafft</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dim targedau pendant i gynyddu niferoedd. Dim targedau i ddatrys rhwystrau presennol, sef pellter y ddarpariaeth o gartrefi teuluoedd a phellteroedd/amseroedd teithio. Angen targedau penodol i sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd / lle mae gwasgedd ar leoedd e.e. Pen-y-bont, Sarn/Tondu, Porthcawl Nid oes ysgol gynradd Gymraeg newydd wedi'i hagor yn y Sir ers 1988.
<p>Powys</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mae'n dda gweld cynnigi i sefydlu ysgol gynradd yn Y Trallwng. Mae'r Cynllun yn parhau'n ddiffygiol o ran y sector uwchradd. Dim ymrwymiad pendant i agor ysgol (ion) uwchradd cyfrwng Cymraeg penodedig. Diffyg cydraddoldeb. Diffyg dilyniant ieithyddol llawn. Parhau i fygu a llesteirio twf 	<p>Gwrthod y cynllun drafft</p>	<ul style="list-style-type: none"> Angen targedau twf yn y sector Meithrin. Methiant i hyrwyddo a hybu twf Angen targedau pellach i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd.

	<p>yn y cynradd ac felly'n wendid sylfaenol yn y Cynllun.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Angen datganiad polisi diamwys sy'n mabwysiadu'r egwyddor mai Ysgolion Cyfrwng Cymraeg Dynodedig yw'r model a ffeirir wrth gyflwyno addysg Gymraeg yn y sector cynradd a'r uwchradd.
RhCT	<ul style="list-style-type: none"> • Mae diffyg targedau twf yn y Cynllun dan sylw, sy'n gwneud y sylwebaeth yn llai ystyrllon. Mae angen gwybod pa dwf a ragwelir gan y sir a sut bydd y weledigaeth hon yn cael ei gwireddu. Felly hoffem weld targedau mwy uchelgeisiol ar gyfer cynyddu niferoedd a chanran y plant 7 oed sy'n derbyn addysg Gymraeg yn y sir i gyrraedd 25% erbyn 2019/20. Mae yna nifer o ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg wedi bod o fewn 10% i'r capasiti ers blynnyddoedd. Mae hyn yn arbennig o wir yn ne Taf Elái a hefyd Cynon. Mae gwasgedd ar leoedd yn ardal Castellau a Gartholwg – mae lle i ehangu yno ond nid Gartholwg oherwydd natur y safle. Diffyg cynlluniau i ddarparu trochi ieithyddol ar gyfer hwyrddyfodiaid. 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> • Diffyg targedau uchelgeisiol i gynyddu niferoedd. • Angen targedau penodol i sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle nad oes darpariaeth leol ar hyn o bryd / lle mae gwasgedd ar leoedd e.e. Ffynnon Taf, Castellau neu/a Gartholwg [ychwanegu ffrwd], canol Cynon • Diffyg targed pendant ar gyfer darpariaeth trochi hwyrddyfodiaid yn y Sir.
Sir Gaerfyrddin	<ul style="list-style-type: none"> • Nid oes manylion pendant ynghylch sut bydd y ganran o blant saith oed yn cynyddu. Mae'n sôn am beth cynnydd - twf sy'n llai na 3% dros hyd bywyd y Cynllun - ond nid oes yma awgrym o sut i gynyddu hyn, nac ymhle. Mae yma gyfle i roi sylw i ysgolion ac ardaloedd pendol yn y Sir. Mae angen 	Derbyn y cynllun drafft gyda gwelliannau	<ul style="list-style-type: none"> • Dim targedau uchelgeisiol i gynyddu niferoedd. • Mae angen cynnwys targedau twf pendant ar gyfer y sector cyn ysgol mewn cydweithrediad â Mudiad Meithrin.

	<p>i'r Cyngor fynd i'r afael â chydbwysedd addysg Gymraeg/Saesneg yn ardaloedd trefol y sir, ac yn benodol yn ardal Llanelli a Rhydaman. Gwyddom eisoes fod galw cynyddol am leoedd dros y blynyddoedd diwethaf yn Ysgol Gymraeg Dewi Sant. Deallwn fod y sefyllfa rhywbeth tebyg yn Ysgol y Ffwrnes ac Ysgol Brynsierfel. Mae 42.2% o ddisgyblion Blwyddyn 9 y Sir yn cael eu hasesu mewn Cymraeg iaith gyntaf. Serch hynny, mae'n dda gweld bod y symud traddodiadol tuag at y Saesneg rhwng CA2 ac CA3 yn cael ei leihau. Ond mae hyn yn parhau i fod yn golled sylweddol o'r nifer sy'n astudio'r Gymraeg yn iaith gyntaf yn CA2. Mae'r ganran o 42.2% yn sylweddol is na chanran siaradwyr Cymraeg y Sir. Unwaith eto byddai'n dda cael niferoedd gyda'r canrannau. Mae targed wedi'i nodi o 45% erbyn 2019/20.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Mae angen rhaglen gadarn i weld newid sylweddol yn y canrannau trosglwyddo o CA2 i CA3. • Angen gosod targedau mwy heriol o ran cynyddu nifery disgyblion iaith gyntaf yn sefyll 5 neu ragor o bynciau TGAU trwy'r Gymraeg a gwella niferoedd sy'n mynd ymlaen i astudio'r Gymraeg fel pwnc Lefel A. • Angen strategaeth i wella darpariaeth ADY drwy gyfrwng y Gymraeg a llenwi'r bylchau presennol.
Torfaen	<ul style="list-style-type: none"> • Er bod rhai agweddau cadarnhaol i'r weledigaeth nid yw'r Cynllun ei hun yn cynnig dim byd newydd o ran hybu a symbylu twf Addysg Gymraeg yn y Sir. Mae cael llai o blant ym Mlwyddyn 2 yn 2019/20 na sydd yn 2016/17 yn diffygion uchelgais y Cynllun hwn. Nid yw gosod targed twf o 13% yn uchelgeisiol, o ystyried mai dyma oedd targed twf y Cynllun blaenorol. Er bod y sir wedi cynnal arolwg mesur y galw yn 2016, nid 	Gwrthod y cynllun drafft	<ul style="list-style-type: none"> • Dim targedau uchelgeisiol i gynyddu niferoedd. • Dim targedau twf ar gyfer y Meithrin • Methiant i hyrwyddo a hybu twf Addysg Gymraeg ac i ehangu'r ddarpariaeth bresennol. Dim ond cwrdd ä'r galw presennol: diffyg gweledigaeth i symbylu twf. • Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle mae

	<p>yw'r wybodaeth wedi'i gynnwys yn y Cynllun. Dangosodd yr arolwg bod dros 22% o rieni yn awyddus i ddewis Addysg Gymraeg ond mae'r Cynllun presennol yn cynllunio i gadw at y ddarpariaeth bresennol, sef tua 15%.</p>		<p>pwysau ar leoedd ar hyn o bryd e.e Cwmbrân</p>
<p>Wrecsam</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mae'r sefyllfa bresennol yn nosbarthiadau Derbyn yr ysgolion cynradd cyfrwng Cymraeg yn destun pryder. Dros y ddwy flynedd diwethaf mae bron pob un o ddoarthiadau Derbyn wedi bod yn llawn neu o fewn capasiti 10%, ac mae hyn wedi cael effaith ar hyder rhieni. Pryder pellach yw'r pwysau fydd ar ysgolion cyfrwng Cymraeg os bydd y duedd yma'n parhau. Mae cynyddu capasiti nifer o ysgolion cynradd y Sir a dylai'r Cynllun ddarparu ar gyfer hynny. Mae'n debygol y bydd poblogaeth Ysgol Morgan Llwyd wedi cyrraedd llawn dwf yn ystod y cyfnod 2017-20. Mae angen cynnwys strategaeth clir er mwyn pennu safle, cyllido a sicrhau caniatad cynllunio ar gyfer ail ddarpariaeth cyfrwng Cymraeg o fewn y sector uwchradd er mwyn bod mewn sefyllfa i ymdopi â'r twf cyfredol ac er mwyn diogelu darpariaeth uwchradd ac ôl 16 cyfrwng Cymraeg yn y Sir. 	<p>Gwrthod y cynllun drafft</p>	<ul style="list-style-type: none"> Dim targedau uchelgeisiol i gynyddu niferoedd. Dim targedau twf ar gyfer y Meithrin Methiant i hyrwyddo a hybu twf Addysg Gymraeg ac i ehangu'r ddarpariaeth bresennol. Dim ond cwrdd â'r galw presennol: diffyg gweledigaeth i symbylu twf. Angen targedau penodol i ehangu'r ddarpariaeth / sefydlu ysgolion newydd mewn ardaloedd lle mae pwysau ar leoedd ar hyn o bryd e.e. tref Wrecsam, Gresford / Llai Cynnwys strategaeth i ehangu'r sector uwchradd
<p>Ynys Môn</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mae'n dda gweld nod o 86% yn cael eu hasesu yn y Gymraeg iaith gyntaf erbyn 2019-20. Ydy rhifau disgyblion yn y 	<p>Derbyn y cynllun drafft gyda gwelliannau</p>	<ul style="list-style-type: none"> Mae angen rhaglen gadarn i weld newid sylweddol yn y canrannau trosglwyddo o CA2 i CA3.

	<p>dosbarthiadau meithrin a derbyn eleni'n cyfiawnhau hyn? Mae cael 67.3% o ddisgyblion iaith gyntaf CA2 yn trosglwyddo i CA3 yn fan gwan iawn ar hyn o bryd. Mae'n dda gweld bod nod o gynyddu i 80%, ond byddai hyn hefyd yn un o'r perfformiadau gwannaf yng Nghymru. Mae'r canrannau sy'n astudio 2 neu 5 pwnc trwy'r Gymraeg yn siomedig iawn ar hyn o bryd.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • Angen gosod targedau mwy heriol o ran cynyddu nifer y disgyblion iaith gyntaf yn sefyll 5 neu ragor o bynciau TGAU trwy'r Gymraeg.
--	---	--	--

Bethan Jenkins
Cadeirydd
Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu

16 Chwefror 2017

Annwyl Bethan

Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg

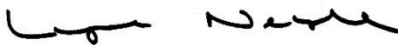
Mae'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg wedi cael gohebiaeth gan Rhieni Dros Addysg Gymraeg (RhAG), sydd wedi amgáu ei drosolwg cenedlaethol a gynhyrchwyd mewn perthynas â'r fersiwn ddrafft o'r Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg ar gyfer y cyfnod 2017–20.

Mae copi o'r e-bost ataf, a chopi o'r ddogfen drosolwg wedi'u hamgáu. Sylwer fod RhAG wedi galw ar y Gweinidog i wrthod y rhan fwyaf o'r Cynlluniau drafft gan nad ydynt yn bodloni'r cynigion uchelgeisiol sydd eu hangen.

Hoffai Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu gyfeirio at y wybodaeth gan RhAG fel rhan o'i ymchwiliad i Strategaeth Iaith Gymraeg newydd Llywodraeth Cymru. Bydd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg yn aros am ganlyniad yr Ymchwiliad hwnnw cyn ystyried unrhyw gamau pellach o ran y Cynlluniau Strategol, gan gynnwys a ddylid ymgymryd ag unrhyw waith dilynol i'n hymchwiliad ar y Cynlluniau Strategol yn y Pedwerydd Cynulliad.

Efallai yr hoffech hefyd gael gwybod fy mod wedi ysgrifennu at y Gweinidog yn mynegi pryderon y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ynghylch yr ohebiaeth a gafwyd gan RhAG a Chomisiynydd y Gymraeg. Mae copi o'm llythyr at y Gweinidog wedi'i amgáu hefyd.

Yn gywir

Lynne Neagle AC
Cadeirydd

Alun Davies AC
Gweinidog y Gymraeg a Dysgu Gydol Oes

16 Chwefror 2017

Annwyl Alun

Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg

Mae'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg wedi cael gohebiaeth gan Rhieni Dros Addysg Gymraeg (RhAG), sydd wedi amgáu ei drosolwg cenedlaethol a gynhyrchwyd mewn perthynas â'r fersiwn ddrafft o'r Cynlluniau Strategol Cymraeg mewn Addysg ar gyfer y cyfnod 2017–20. Deallaf fod RhAG wedi ysgrifennu atoch ar wahân gyda'r ddogfen hon, yn galw arnoch i wrthod y rhan fwyaf o'r Cynlluniau drafft.

At hynny, yn ddiweddar cafodd y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg gopi o ohebiaeth atoch gan Gomisiynydd y Gymraeg yn ymwneud â'r Cynlluniau Strategol drafft, lle mae'n mynegi pryder nad oedd y rhan fwyaf o'r Cynlluniau yn ddigonol.

Mae'r ddau ddarn o ohebiaeth wedi'u hanfon at Bwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu a all ystyried hyn fel rhan o'i ymchwiliad i Strategaeth Iaith Gymraeg newydd Llywodraeth Cymru. Y bwriad yw i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg ystyried ei gamau nesaf ar gyfer y Cynlluniau Strategol ar ôl cwblhau ymchwiliad Pwyllgor Diwylliant, y Gymraeg a Chyfathrebu.

Fodd bynnag, roeddwn hefyd yn awyddus i fynegi prif bryder y Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg fod RhAG a Chomisiynydd y Gymraeg yn credu nad oedd y rhan fwyaf o'r Cynlluniau Strategol drafft a gynhyrchwyd yn ddigonol. Byddwn yn ddiolchgar am sicrwydd y bydd y pryderon hyn yn cael eu hystyried wrth benderfynu a ddylid cymeradwyo'r Cynlluniau ar gyfer 2017–20.

Yn gywir

Lynne Neagle AC
Cadeirydd

